

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Белгородский государственный национальный
исследовательский университет (НИУ «БелГУ»)
Департамент економіки та міжнародних відносин
Харківської обласної державної адміністрації
Харківський обласний осередок всеукраїнської громадської
організації «Українська асоціація економістів-міжнародників»
Студентське наукове товариство

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКЕ ПОРУБІЖЖЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА

**Матеріали IV міжнародної
науково-практичної конференції
15 листопада 2013 року**

**Присвячена 10-річчю створення
єврорегіону «Слобожанщина»**

Харків 2013

УДК 339.94 (477:470+571) (063)
ББК 65.59я431
У45

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних
економічних відносин (протокол №3 від 23.10.2013)

Друкуються за рішенням Вченої Ради факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(протокол №3 від 24.10.2013)

Редакційна колегія:

Голіков А.П., доктор геогр. наук, професор
Бабинцев В.П., доктор філос. наук, професор
Гончаренко Н.І., канд. екон. наук, доцент
Ханова О.В., канд. геогр. наук, доцент
Касьян С.А., старший викладач

Адреса редакційної колегії:

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
Інститут економіки і міжнародних відносин,
61022, Харків, пл. Свободи, 6, к. 378,
тел. (057) 707-51-60, e-mail: meo@karazin.ua

У45 **Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи
співробітництва.** Матеріали IV науково-практичної конферен-
ції 15 листопада 2013 року. – Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2013. –
194 с.

УДК 339.94 (477:470+571) (063)
ББК 65.59я431

© ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013

ЗМІСТ

Секція 1. ЄВРОРЕГІОН «СЛОБОЖАНЩИНА»: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Голіков А.П., Гончаренко Н.І., Казакова Н.А., Логвиненко О.С., Сідоров В.І., Ханова О.В., Черномаз П.О., Шуба М.В. Єврорегіон «Слобожанщина» в системі українсько-російського транскордонного співробітництва	6
Казакова Н.А., Сідоров М.В. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки єврорегіону «Слобожанщина»	13
Коршун М.Н. Анализ внешнеторговой деятельности еврорегиона «Слобожанщина»	17
Крикун Ю.Г. Концептуальный подход к созданию системной инновационной платформы GEOTECHNOPOLIS в рамках еврорегиона «Слобожанщина»	21
Овчинников В.В. Солидарное общество и современные проблемы гуманизации личности	26
Остапчук Е.В. Перспективы еврорегиона «Слобожанщина» как международного логистического центра на интермодальном пути «Восток-Запад»	33
Панова А.В. Формирование позитивного имиджа Харьковской области как условие развития трансграничного сотрудничества	38
Порохняк Н.В. Влияние культурных факторов на экономическое сотрудничество в рамках еврорегиона «Слобожанщина»	42
Саприка В.О. Партнерство та співпраця в рамках російсько-українських єврорегіонів	46
Ханова О.В. Профіль соціально-економічного розвитку як основа стратегічних пріоритетів розвитку (на прикладі єврорегіону «Слобожанщина»)	48
Черномаз П.А. Развитие сотрудничества в еврорегионе «Слобожанщина»: история, состояние и возможности повышения эффективности	52

Секція 2. ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК СПЕЦИФІЧНА СФЕРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Авагімов А.А. Щодо деяких проблем економічної співпраці між Україною та Росією	57

Алексеева Т.І., Храпач С.С.	
Транскордонне співробітництво в системі зовнішньоекономічних зв'язків України.....	59
Бороденко М.М., Григорова-Беренда Л.И.	
Практика функционирования еврорегионов в странах ЕС и возможности ее применения в украинно-российском сотрудничестве	62
Глазкова А.С. Розвиток транспортної складової у відношеннях між Україною та Росією	65
Глазько А.А., Магера А.О.	
Трансграничное сотрудничество как инструмент повышения экономического потенциала Украины	67
Гололобова А.В., Казаков С.Г. Еврорегион «Ярославна»: история, проблемы, перспективы.....	70
Гончар В.В. Какие обещания дает ТС странам-участникам?.....	75
Гончаренко Н.І. Особливості розвитку транскордонного співробітництва українсько-російського порубіжжя у контексті євроінтеграційних спрямувань України.....	79
Довгаль О.А. Двоїстий характер транскордонного співробітництва та його прояви.....	83
Завгородний А.А. Формы трансграничного сотрудничества как основа усиления валютного влияния	86
Коноваленко М.К. Особливості формування попиту на інновації у транскордонному кластері.....	91
Котвицкая О.И. Трансграничное сотрудничество регионов ЕврАзЭС: современные тенденции	94
Котов Е.В., Ляшенко В.И. Модернизация трансграничных регионов Украины и России: научно-методическая концепция.....	98
Кудлай Е.А. Типология мировых банковских кризисов в контексте трансграничного сотрудничества	104
Матюшенко І.Ю.	
Інвестиції в Україну – економічне підґрунття розвитку транскордонного співробітництва з Митним союзом і ЄС.....	108
Маханьова Ю.М. Східний вектор інтеграції: можливості та загрози агропромислового комплексу України	118
Медкова К.С., Івахненко Д.Ю., Берестова А.В.	
Транскордонне співробітництво України та Російської Федерації: стан та перспективи розвитку.....	122
Немченко Е.П., Бурая А.В., Скидан А.А.	
Торгово-экономические отношения Украины и Европейского Союза: современное состояние и перспективы трансграничного сотрудничества	125

Немець Л.М., Кулешова Г.О., Ключко Л.В. Суспільно-географічні аспекти дослідження транскордонного співробітництва	128
Панова І.О. Зона вільної торгівлі з ЄС або Митний союз Росії, Білорусі, Казахстану: перспективи рівноправного партнерства	132
Передерій О.С. Недоліки законодавства України про транскордонне співробітництво	135
Пілева Т.С. Розробка інвестиційної стратегії підприємства з метою підвищення його конкурентноздатності в умовах транскордонного співробітництва	138
Подлепіна П.О., Шамара І.М. Особливості транскордонного співробітництва в галузі туризму	141
Резніков В.В., Дунаєва А.Є. Візовий режим України та країн Євросоюзу як інструмент зовнішньої політики	145
Рубан В.В., Рубан В.М. Основні аспекти українсько- російського економічного співробітництва	149
Селюков М.В., Шулякова В.В. К вопросу о методах борьбы с трансграничной преступностью	151
Сердюк Г.В. Економічне співробітництво країн Північноамериканської зони вільної торгівлі в контексті досвіду для України та Росії	154
Ступницький В.В., Ступницька Н.І., Срібна Є.В. Інтеграційні процеси української економіки – економіка та політика	159
Тихомирова Є.Б. Special Events у системі інформування євро регіону «Донбас»	163
Урбан О.А. Транскордонна співпраця України в контексті європейських інтеграційних процесів	168
Фреяк А.В. Євро регіональне співробітництво в Україні: проблеми та перспективи (на прикладі Карпатського євро регіону)	170
Чичина О.А. Транспортні та енергетичні складові транскордонного співробітництва в системі інтеграційної політики держави	175
Шляхова Я.В. Євро регіон «Карпати» як інструмент трансформації українсько-угорських відносин	179
Щерба Г.І. Транскордонне співробітництво як фактор зближення України з Європейським Союзом	184
Юрченко С.А., Юрченко А.Е. Роль международных транспортных коридоров в трансграничном сотрудничестве	189

**ЄВРОРЕГІОН «СЛОБОЖАНЩИНА»:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ**

УДК 332.122(477.54/.62):339.924(4)

**Голіков А.П., Гончаренко Н.І., Казакова Н.А., Логвиненко О.С.,
Сідоров В.І., Ханова О.В., Черномаз П.О., Шуба М.В.**

**ЄВРОРЕГІОН «СЛОБОЖАНЩИНА»
В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Україна в геоекономічному відношенні чітко визначилася євроінтеграційним спрямуванням у зовнішній політиці. Разом з тим важливим стратегічним партнером була і залишається Росія, на яку припадає лівова частка зовнішньоекономічних відносин. Враховуючи взаємну корисність двосторонніх відносин наших країн та доцільність їх збереження в майбутньому, керівництво країни, зокрема Президент України – В.Ф. Янукович, неодноразово звертав увагу на необхідність пошуку шляхів зі зміцнення партнерських відносин з Росією.

Економічним підґрунтям українсько-російського транскордонного співробітництва (ТКС) є: єдині в природному відношенні території, що зумовлює необхідність співпраці у використанні та охороні її природних (ресурсів; певні міжрегіональні відмінності у структурі, спеціалізації та рівнях розвитку економіки; різниця у співвідношенні внутрішніх цін, податковому, інвестиційному законодавству, доходам населення і ін. Це дозволяє активно обмінюватися відповідними товарами і факторами виробництва, використовувати інституційні відмінності в підприємницькій практиці, запозичувати позитивний досвід в інших сферах економічної діяльності та соціальній сфері. До того ж, кордон України і Росії розділяє єдині або близькі в етнокультурному відношенні народи, що створює передумови і для культурної співпраці.

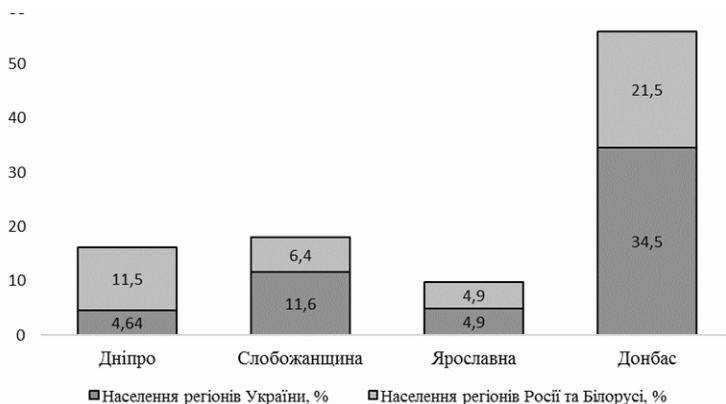

Рис. 1. Частка єврорегіонів у чисельності населення українсько-російського порубіжжя [1, 2, 3]

Важливою передумовою транскордонної співпраці регіонів українсько-російського порубіжжя є їх сучасне гео економічне положення. Вони всі займають периферійні території своїх держав, характеризуються ієрархічними коефіцієнтами розміщення, які коливаються в межах від 1,16 до 1,86 в російському прикордонні та від 1,3 до 1,92 – в українському. Дана обставина посилює доцільність розвивати транскордонну співпрацю між сусідніми регіонами, враховуючи їх територіальну близькість та зручну транспорту досяжність.

Головною формою ТКС на українсько-російському порубіжжі є єврорегіони, які створили їх географічно цілісний каркас, що простягнувся широкою смугою впродовж 2295 км від кордонів з Білорусією до Азовського моря. Значне місце в ньому займає єврорегіон «Слобожанщина» у складі Харківської та Белгородської областей, який за чисельністю населення та виробництвом ВРП посідає 2-е місце (рис. 1, 2).

Ієрархічні коефіцієнти розміщення Харківської і Белгородської областей єврорегіону «Слобожанщина» дорівнюють відповідно значенню 1,3 і 1,47, що вказує на периферійність їх положення в межах своїх країн.

Області характеризуються схожою демографічною ситуацією, зокрема, значення коефіцієнтів природного приросту як в Харківській, так і в Белгородській областях від'ємні (відповідно – 6,74 і – 3,7 проміле), а механічного руху – позитивні (відповідно 1,6 і 7,6 проміле).

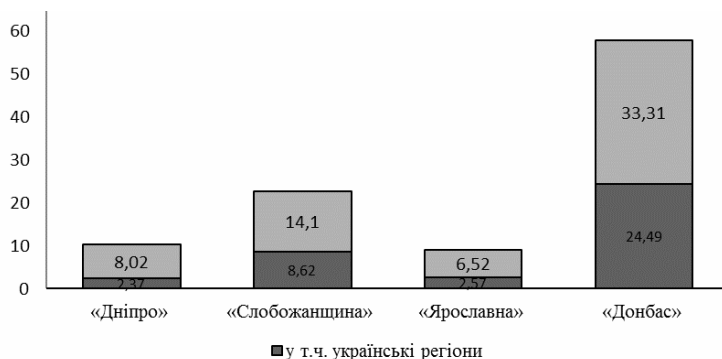

Рис. 2. Частка єврорегіонів у ВРП,
що виробляється в українсько-російському порубіжжі [1, 2]

Таблиця 1
Трудові ресурси Харківської і Белгородської областей, 2011 р.

Області	Економічно активне населення, %	Кількість безробітних, %	Пенсіонерів на 1000 осіб населення
Харківська	49,59	2,7	292
Белгородська	49,77	4,1	302

Складено автором [1, 2]

Певною схожістю характеризуються трудові ресурси та їх зайнятість (табл.1).

Харківська і Белгородська області – індустріально-аграрні регіони, що спеціалізуються на машинобудуванні, харчовій промисловості, виробництві будівельних матеріалів та аграрної продукції. В Белгородській області в значних обсягах здійснюється видобуток та збагачення залізної руди, а в Харківській – природного газу.

Незважаючи на суттєву схожість природних умов, демографічної ситуації та народногосподарської спеціалізації областей, існує певна асиметрія у їх сучасному соціально економічному розвитку (рис. 3).

Як видно з рис. 3, інтегральний індекс соціально-економічного розвитку Белгородської області, що включає оцінку природно-ресурсного потенціалу, демографічної ситуації та макроекономічної складової, в 1,3 рази вищий аналогічного показника Харківської області. Віддзеркаленням такої ситуації є значні відміни у виробництві душевого ВРП та заробітній платі (рис. 4).

Розвиток транскордонного співробітництва на базі єврорегіонів можна розділити на кілька етапів:

- 1-й етап – підготовчий;
- 2-й етап – розробка узгодженої стратегії розвитку єврорегіону,
- 3-й етап – розробка заходів з забезпечення реалізації програм транскордонного співробітництва;
- 4-й етап – оцінки програм і проектів транскордонного співробітництва та моніторинг їх здійснення.

Рис. 3. Інтегральні індекси рівнів соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів українсько-російського порубіжжя

На сьогоднішній день можна вважати, що співробітництво в рамках єврорегіонів українсько-російських порубіжжя, включаючи єврорегіон «Слобожанщина» зупинилося на другому етапі свого розвитку. Єврорегіони ще дуже слабо використовують свій потенціал. Причин такому стану багато. До найважливіших з них можна віднести:

Слід перерахувати причини (або проблемні точки), які, на нашу думку, гальмують розвиток співробітництва в рамках єврорегіону «Слобожанщина»:

1. Нестабільність українсько-російських відносин у політичному сенсі.
2. Превалювання формально-демонстраційного підходу з боку місцевих органів влади до розвитку транскордонного співробітництва.
3. Відсутність чітко сформульованої інституціональної структури єврорегіону, що ускладнює створення та функціонування автономного механізму розвитку.

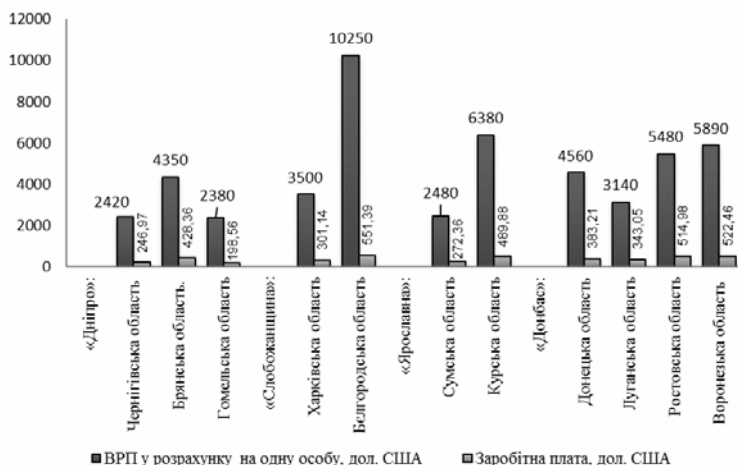

Рис. 4. Душовий ВРП і середня заробітна плата в областях єврорегіонів українсько-російського порубіжжя [1, 2, 3]

4. Практична відсутність реальних джерела державного фінансування як із центрального, так і з місцевих бюджетів, що унеможлиблює створення механізму спільного стратегічного планування регіонального розвитку та його реалізації.

5. Мала зацікавленість бізнесу у вкладанні коштів в проекти, єврорегіону навіть за схемою державно-приватного партнерства, оскільки з боку держави відсутнє стимулювання (пільгові умови) та гарантії.

6. Не діють масштабні програми європейського типу, які підтримують регіональний розвиток та транскордонне співробітництво.

В цілому транскордонна співробітництво областей єврорегіону «Слобожанщина», як і всього складу прикордонних регіонів України і Росії знаходиться ще у стані пошуку ефективних форм та засобів свого функціонування. Прикладом, до певної міри, такого вдалого пошуку є створення в Харкові технополісу «П'ятихатки». На його території за участю Харківської і Белгородської областей планується побудувати Міжнародний центр трансферу технологій «Інтегро» (орієнтовний обсяг інвестицій – 62 млн. дол. США), відкрити венчурний фонд «Слобожанські інновації» і фонд інвестицій «Бізнес-старт» (загальна планована сума капіталізації – 100 млн. дол. США), реалізувати проект «Українське світло», що включає повний

цикл виробництва світлодіодних світильників (42 млн. дол.). Є й інші проекти, але в цілому їх ще замало.

Приклади позитивних ініціатив транскордонної співпраці, особливо в сфері раціонального користування та охорони природи, домовленостей у спрощеному перетині кордонів мешканцями прикордонних областей і т.п. мають місце і в інших регіонах українсько-російського порубіжжя.

Висновки. Області євро регіону «Слобожанщина» – Харківська і Белгородська, як і інших регіонів українсько-російського порубіжжя, знаходяться зараз у відносно незручному геоекономічному положенні. Про це свідчить ступінь «периферійності» регіонів, що віддзеркалюється у коефіцієнтах ієрархічності їх місцеположення, розрахованих нами методом «найближчого сусідства».

Головні транспортно-економічні потоки держав, особливо в Україні, спрямовуються зараз до економічного центру та на Захід. Через це транспортно-економічні зв'язки проходять здебільш повз території Харківського та Белгородського регіонів, знижуючи їх «транзитність», що не сприяє регіональному соціально-економічному розвитку.

Незручності сучасного геоекономічного положення прикордонних регіонів, схожість природно-кліматичних умов, наявність корисних копалин, певні відміни у господарській спеціалізації їх економік, а також спільність проблем, які підлягають вирішенню по обидва боки кордону створюють природні та соціально-економічні передумови для розвитку транскордонного співробітництва, що доповнюються спільністю історичної долі, культурної та мовної близькості населення регіонів.

Досвід транскордонного співробітництва країн Євросоюзу свідчить про те, що те, що воно може привносити «додану вартість» у соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів і тим самим компенсувати негативні аспекти їх геоекономічного положення.

Існує певна «асиметрія» у соціально-економічному розвитку прикордонних регіонів України і Росії. Зокрема, душевий ВРП, а також заробітна плата в російських прикордонних регіонах суттєво вищі, ніж у регіонах України. Особливо виразно такі відміни простежуються у Харківській області в порівнянні з Белгородською.

Питома вага прикордонних регіонів у взаємних торговельно-економічних відносинах – незначна.

Асиметрія у рівнях соціально-економічного розвитку та мала питома вага прикордонних регіонів у взаємній зовнішній торгівлі стримує можливості їх міжрегіональної економічної інтеграції.

Єврорегіони українсько-російського прикордоння ще дуже слабо використовують свій потенціал. Причини такого стану: нестабільність українсько-російських відносин у політичному сенсі, відсутність сформованої інституціональної структури єврорегіону, що утруднює створення та функціонування автономних механізмів розвитку прикордонних територій, практична відсутність реальних джерел державного фінансування, що унеможливорює створення механізму спільного стратегічного планування та його реалізації. Не діють масштабні програми європейського типу, які підтримують транскордонне співробітництво. Вище визначене зумовлює формально-демонстраційний підхід до розвитку транскордонного співробітництва.

Поглиблення транскордонного співробітництва регіонів українсько-російського порубіжжя вимагає алгоритму здійснення заходів з визначення прогностичних напрямків та стратегічних векторів його розвитку, аналізу системи зв'язків транскордонних регіонів і розробки відповідного організаційно-економічного механізму. Даний механізм передбачає створення ефективної адміністрації єврорегіонів, створення привабливого бізнес-клімату і СП, стимулювання транскордонного співробітництва у використанні спеціалізації і кооперації виробництв, сприяння створенню конкурентоспроможних суб'єктів економічної діяльності та реалізація стратегічних задумів з міжнародної економічної інтеграції на мезорівні. Інструментами, що можуть бути використані при застосуванні цього механізму: цільова державна фінансова допомога, залучення місцевих асигнувань (у тому числі приватного капіталу шляхом надання інвесторам різного роду пільг і відтермінування платежів), законодавчі заходи, фінансові обмеження, штрафні санкції і таке інше. За прикладом країн Євросоюзу доцільне створення спільних українсько-російських спеціальних фондів регіонального розвитку, на які можуть бути покладені функції з сприяння транскордонній співпраці і міжрегіональній інтеграції.

Література: 1. Регионы России: Социально-экономические показатели, 2011: стат. сборник / Гос. ком. Рос. Федерации по статистике. — М.: Росстат, 2011. — 990 с.; 2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: офіційний сайт. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>; 3. Національний статистичний комітет Республіки Білорусь. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://belstat.gov.by>.

***

УДК 339.942(477:470+571-04)

Казакова Н.А., Сідоров М.В.
ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТО-
СПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ ЄВРОРЕГІОНУ
«СЛОБОЖАНЩИНА»

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Важливе місце в підвищенні міжнародної конкурентоспроможності Харківського регіону посідає транскордонне співробітництво та створення єврорегіону «Слобожанщина».

Для Харківського регіону пріоритетними експортоорієнтованими кластерами розвитку є енергетичне, електротехнічне, сільсько-господарське машинобудування; авіаційна промисловість; ракетно-космічний комплекс; військова техніка; дизелебудування; обладнання гірничо-видобувної та нафтогазової промисловості; фармацевтичне медичне устаткування та технології (табл. 1).

Таблиця 1

Основні експортери Харківської області у торгівлі
з Белгородською областю

Підприємства-експортери	Товари
ВАТ «Харківський тракторний завод імені Орджонікідзе»	Сільськогосподарчі трактори
ВАТ «ХарП»	Підшипники
ТОВ «Тандем плюс»	Меблі
ЗАТ «Новий стиль»	Стільці
ВАТ «Турбоатом»	Частини турбін із сталі
ЗАТ «Термосистема»	Вузли парової турбіни
АТЗТ «Електротехмонтаж»	Фільтри технічні
ТОВ «Харків Хімпром»	Вироби з поліетилену
ВАТ «Харківське кар'єроуправління»	Трактори

Складено авторами за [1]

Серед найбільш яскравих прикладів взаємовигідної співпраці харківських і російських підприємств слід виділити АТ «Харківський тракторний завод», який майже половину своєї продукції експортував до Росії. Також найбільшими експортерами є: ВАТ «ХарП»; ТОВ «Тандем плюс»; АТЗТ «Електротехмонтаж»; ТОВ «Харків Хімпром»; ЗАТ «Новий стиль».

Найбільшими імпортерами були: ВАТ «ХарП»; ТОВ «ТД ЕФКО–Харків»; ЗАТ «Лозівський ковальсько-механічний завод»; ТОВ «Омега-автопоставка»; ПП «Продсервіс»; ПП «Орнатус»; АТ «Транзит»; ПП «Кібела» (табл. 2).

Таблиця 2

Основні імпортери Харківської області у торгівлі
з Белгородською областю

Підприємства-імпортери	Товари
ВАТ «ХарП»	Прутки з легованої сталі
ТОВ «ТД ЕФКО-Харків»	Замірювач молочного жиру
ЗАТ «Лозівський ковальсько-механічний завод»	Прокат з легованої сталі
ПП «Продсервіс»	Електрообладнання
ПП «Орнатус»	Макаронні вироби
АТ «Транзит»	Частини парової турбіни
ПП «Кібела»	Електрообладнання для двигунів внутрішнього згорання
ТОВ «Омега-автопоставка»	Запчастини до автомобілей
ТОВ «Кубера Плюс»	Запчастини до автомобілей

Складено авторами за [1]

Щодо зовнішньої торгівлі Белгородської області, то тут регіональний промисловий потенціал визначає товарну структуру експорту області. Основною експортною продукцією, що забезпечується основними гірничо-металургійними підприємствами ОЕМК, Лебедінським і Стойленським комбінатами, є продукція чорної металургії, залізорудні концентрати й чорні метали.

Великими експортерами області є такі підприємства, як КМАРУДА, ТОВ «Беленергомаш», ТОВ «Завод металургійного машинобудування», ТОВ «Цитробел». У регіоні розташовується 40% запасів залізорудної сировини Росії, добувається третина руди країни, виробляються найкращі марки сталі.

Але між Харківською та Белгородською областями існують вагомі відмінності, які заважають фінансово-економічному розвитку всередині єврорегіона. Зокрема, на територіях областей-сусідів діють різні нормативно-правові бази регулювання діяльності фінансових установ, а також бар'єром є різниця у капіталі українських та російських компаній.

Для визначення умов розвитку торговельно-економічних відносин Белгородської області з Україною, важливо відзначити особливості взаємних поставок товарів між країнами в цілому. Так з Росії в Україну, в основному, експортуються продукція паливно-енергетичного комплексу, машини та устаткування, продукція хімічної і целюлозно-паперової промисловості. У той же час провідними статтями в імпорті Росії є машинобудівна продукція, чорні і кольорові метали, продовольчі товари [2]. Спеціалізацією Белгородської області є також агропромисловий комплекс. В останній час у цю сферу вкладаються крупні інвестиції, однак технічне забезпечення вимагає підтримки. Потенціал Харківської області у сфері сільськогосподарського машинобудування достатньо великий, як у виробництві, так і в науково-технічному плані. Шляхом об'єднання потенціалів двох областей можливо досягти успішної кооперації і значного зменшення витрат на виробництво, що означає зменшення цін на продукцію у рамках єврорегіону і підтримку вітчизняного виробника.

Таким чином, можна зробити висновок, що створення збалансованої системи взаємовідносин за допомогою розвитку загальної інфраструктури сприятиме не тільки розвитку економічного співробітництва, але й підвищить регіональну конкурентоспроможність.

Створення транскордонних кластерів у прикордонних районах допоможе в повній мірі реалізовувати економічний потенціал регіонів, що мають спільні кордони. Можна припустити, що за транскордонною виробничою кооперацією майбутнє економіки України. Створення транскордонних кластерів дозволить всім залученим до них учасникам розвиватися економічно більш ефективно. Організація таких транскордонних об'єднань може стати реальною основою і змістом для різних програм і проектів міжнародного співробітництва, як на регіональному, так і на державному рівні.

Реалізація стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності Харківського регіону передбачає використання механізму, який має наступний вигляд (рис. 1):

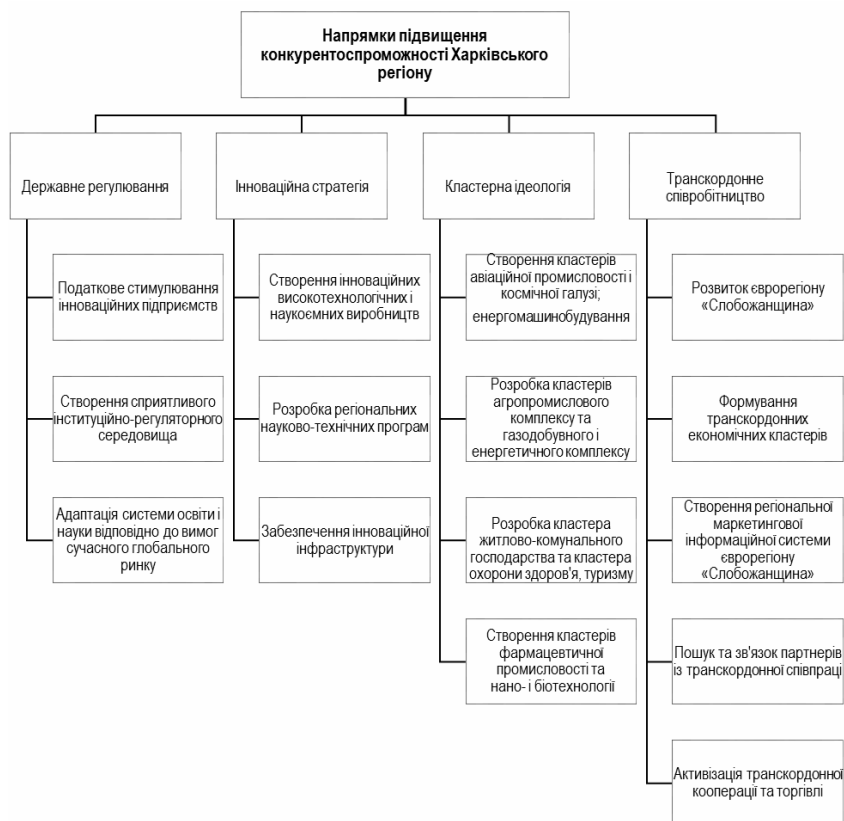

Рис. 1. Механізм підвищення конкурентоспроможності Харківського регіону [3]

Всі ці заходи сприятимуть підвищенню довіри іноземних партнерів та інвесторів до Харківського регіону і таким чином стимулюватимуть підвищення міжнародної конкурентоспроможності.

До пріоритетних напрямів діяльності також слід віднести забезпечення прискореного розвитку прикордонних регіонів за допомогою розробки і реалізації транскордонних інноваційно-інвестиційних проектів, поглиблення виробничої кооперації, створення

спільних підприємств, фінансово-промислових груп і розвитку інших форм сумісного підприємництва. А також створення на суміжних територіях сучасної транспортної інфраструктури, що дозволяє істотно збільшити вантажні і пасажирські перевезення; створення єдиного інформаційного поля з використанням сучасних комунікаційних технологій. Як інструменти, здатні забезпечити прискорений розвиток прикордонних регіонів, можуть бути транскордонні агентства і фонди розвитку, діяльність яких концентрувалася б на залученні сучасного міжнародного досвіду і соціальних технологій, а також наявного в регіонах інтелектуального потенціалу наукових і вищих учбових закладів для вирішення внутрішньорегіональних і трансграничних проблем.

У цілому, можна зробити висновок, що прагнення внутрішньодержавних регіонів стати більш-менш самостійними учасниками міжнародних зв'язків, що супроводжується при цьому тенденціями до федералізації або більшої федералізації внутрішньодержавного пристрою, стає цілком вираженою тенденцією сучасного політичного розвитку.

Література: 1. *Основи сталого розвитку Харківської області до 2020 року [Текст]: монографія.* – Х.: Видавничий дім «Інжек», 2010. – 512 с.; 2. *Портал Русской Общины [Электронный ресурс].* – Режим доступа: <http://russian.org.ua>; 3. *Українсько-російське транскордонне співробітництво: сучасний стан і перспективи: монографія / Н.І. Гончаренко, О.В. Ханова, М.В. Шуба та ін. / за ред. проф. А.П. Голікова.* – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – 256 с.

УДК 332.143(477+470+571)

Коршун М.Н.
АНАЛИЗ ВНЕШНЕТОРГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ЕВРОРЕГИОНА «СЛОБОЖАНЩИНА»

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
Научный руководитель: к.г.н., доц. Черномаз П.А.

Договор об учреждении еврорегиона «Слобожанщина» подписан 7 ноября 2003 года в Харькове руководителями органов исполнительной власти и местного самоуправления Харьковской и Бел-

городской областей Украины и Российской Федерации. В состав евроврегиона вошли Харьковская и Белгородская области.

Важной составляющей развития любого региона является расширение внешнеэкономических связей, к числу основных элементов которых принадлежит торговля товарами и услугами, получение иностранных инвестиций, деятельность совместных предприятий, сотрудничество в сфере научно-технических разработок и т.д. Также следует отметить, что важной частью внешнеэкономических связей является внешняя торговля товарами, которая выступает фактором развития экономики региона и источником поступления валютных ресурсов, влияет на перестройку и модернизацию производства.

В Харьковской области расположено более 700 промышленных предприятий. В структуре реализации промышленной продукции преобладают такие отрасли, как пищевая промышленность, машиностроение, топливно-энергетический комплекс, доля которых в общем объеме реализованной продукции области составляет более 70%.

В 2012 г. предприятия и организации Харьковской области экспортировали продукцию в 118 стран мира, импортные товары поступили на предприятия также из 118 стран.

Экспортные поставки составили 2022,1 млн. долл. США, что на 9,6% больше, чем в 2011 г. Импортные поступления увеличились на 20,4% и равнялись 2741 млн. долл. США. Отрицательное сальдо внешней торговли товарами составило 718,9 млн. долл. США.

Наибольшие объемы экспортных поставок осуществлялись в Российскую Федерацию – 45,8%, Казахстан – 4,8%, Египет – 3,9%, Беларусь – 3,8%, Латвию – 3,3%, Индию и Испанию – по 2,9%, Молдову, – 2,8%, Грузию – 2,6%, Узбекистан – 2,4%, Туркменистан – 2%.

Среди импортных поступлений области наибольший удельный вес занимали объемы из Российской Федерации – 30%, Республики Корея – 11,7%, Китая – 8,3%, Германии – 4,8%, Турции и Чехии – 3,4%, Италии и США – по 3,1%, Беларуси – 3%, Польши – 2,7%, Бразилии – 2,5%, Индии – 2,4%.

Основными товарами, которые экспортировались за пределы Украины, были машины, оборудование и механизмы – 28,9% от общего объема экспорта области, продукты растительного происхождения – 13%, готовые пищевые продукты – 8,9%, жиры и масла животного или растительного происхождения – 7,8% (табл. 1).

Наибольший удельный вес в общем объеме импорта области приходился на средства наземного транспорта, летательные аппараты, плавучие средства – 18,6%, машины, оборудование и механизмы – 15,5%, полимерные материалы, пластмассы и изделия из них – 13,4%, драгоценные металлы и изделия из них – 8,5% [2].

Внешнеторговый оборот Белгородской области в 2012 году составил 8874,1 млн. долл., что на 1621,3 миллиона меньше, чем в 2011 году. Экспорт составил 40,9%, а импорт – 59,1%. В том числе оборот со странами дальнего зарубежья – 3410,6 млн. долл., со странами СНГ – 5463,6 млн. долл.

Таблица 1

Товарная структура экспорта/импорта Харьковской области

Направление товарного потока	Товарные группы	Удельный вес товарной группы в общем объеме товаропотока, %
Экспорт товаров	Машины, оборудование и механизмы	28,9%
	Продукты растительного происхождения	13%
	Готовые пищевые продукты	8,9%
	Жиры и масла	7,8%
Импорт товаров	Средства наземного транспорта, летательные аппараты, плавучие средства	18,6%
	Машины, оборудование и механизмы	15,5%
	Полимерные материалы, пластмассы и изделия из них	13,4%
	Драгоценные металлы и изделия из них	8,5%

Составлена автором по материалам [1-2].

В 2012 году показатель сальдо торгового баланса улучшился, по сравнению с 2011 годом, на 1206,6 млн. долл. и составил 1608,6 млн. долл. Коэффициент покрытия импорта экспортом равнялся 69,3%.

Объем экспорта Белгородской области в 2012 году составил 3632,8 млн. долл. В структуре экспорта продовольственные товары и сельскохозяйственное сырье (кроме текстильного) занимают 5,9%, топливно-энергетические товары – 1%, продукция химической промышленности – 0,9%, кожевенное сырье, пушнина и изделия из них – 0,06%, древесина и целлюлозно-бумажные изделия – 0,11%, тек-

стиль, текстильные изделия и обувь – 0,06%, драгоценные камни, металлы – 0,25%, металлы и изделия из них – 59,8%, машиностроительная продукция – 2,3%, прочие товары – 0,35% (табл. 2).

Таблица 2

Товарная структура экспорта/импорта Белгородской области

Направление товарного потока	Товарные группы	Удельный вес товарной группы в общем объеме товаропотока, %
Экспорт	Металлы и изделия из них	59,8%
	Продовольственные товары и сельскохозяйственное сырье (кроме текстильного)	5,9%
	Машиностроительная продукция	2,3%
	Топливо-энергетические товары	1%
Импорт	Машиностроительная продукция	48,3%
	Металлы и изделия из них	24,9%
	Продовольственные товары и сельскохозяйственное сырье	14,1%
	Продукция химической промышленности	4,7%

Составлена автором по материалам [3]

Объем импорта в 2012 году составил 5241,3 млн. долл. Основными товарами, которые импортировались в Белгородскую область, были машиностроительная продукция – 48,3%, металлы и изделия из них – 24,9%, а также продовольственные товары и сельскохозяйственное сырье – 14,1% [3].

Выводы. В данной статье нами рассмотрена внешняя торговля еврорегиона «Слобожанщина» в разрезе составляющих его Харьковской и Белгородской областей.

Следует отметить, что главными позициями экспорта по еврорегиону «Слобожанщина» являются металлы и изделия из них, также машины, оборудование и механизмы, а в структуре импорта – машиностроительная продукция средства наземного транспорта, летательные аппараты, плавучие средства. Следовательно, для активизации и повышения эффективности украинско-российского экономического трансграничного сотрудничества в рамках еврорегиона «Слобожанщина», а также для повышения прибыльности и качества производства, необходимы мероприятия по налаживанию

кооперации предприятий, занимающихся выпуском изделий из металлов, машиностроительной продукции и оборудования.

Литература: 1. <http://invest.kharkov.ua/article/391.html> 2. <http://investment.kharkov.ua/ru/investitsii-i-kharkovskaya-oblast> 3. http://belg.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_ts/belg/ru/statistics/foreign_trade/

***

УДК 911.3:332.146

Крикун Ю.Г.
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД К СОЗДАНИЮ СИСТЕМНОЙ
ИННОВАЦИОННОЙ ПЛАТФОРМЫ GEOTECHNOPOLIS
В РАМКАХ ЕВРОРЕГИОНА «СЛОБОЖАНЩИНА»

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
Научный руководитель: к.э.н., профессор Сидоров В.И.

Существует достаточно много подходов к определению понятия инновационная система. В европейской практике часто используется подход греческого ученого Никоса Комниноса, который определяет инновационную систему как систему, состоящую из определенных компонентов [1]: исследование и технологическое развитие (исследовательские институты, университеты, исследовательские центры в компаниях); финансирование инноваций (капитальные венчурные фонды, региональные инициативы и заказы); трансфер технологий (технологическое посредничество, кооперация между университетами и компаниями); создание нового продукта.

На практике территориальные инновационные системы реализуются в виде моделей научных городов, исследовательских парков, технологических парков, инновационных центров и бизнес-инкубаторов.

В Украине технологический парк, согласно Закону Украины «О специальном режиме инновационной деятельности технологических парков», – юридическое лицо или группа юридических лиц, действующих в соответствии с договором о совместной деятельности без создания юридического лица и без объединения вкладов с целью создания организационных основ выполнения проектов технологических парков по производственному внедрению наукоемких разработок, высоких технологий и обеспечению промышленного выпуска конкурентоспособной на мировом рынке продукции [2].

Согласно позиции ЮНЕСКО и Международной Ассоциации Научных Парков, термины «научный парк» и «технологический парк» являются взаимозаменяемыми [3]. Однако, принято считать, что при создании технологических парков акцент делается на производство, в то же время важным является сотрудничество с научно-исследовательскими институтами.

Каждое государство выбирает оптимальную модель для развития территориальных инновационных систем, поэтому в Украине особенно важно выбрать оптимальную модель территориальной инновационной системы для контактной зоны – в пределах российско-украинского приграничья. С этой целью нами подготовлена концепция системной инновационной платформы GEOTECHNOPOLIS.

Проект концепции системной инновационной платформы «GEOTECHNOPOLIS» предполагается реализоваться в рамках еврорегиона «Слобожанщина». Целью создания данной платформы является внедрение целостной инфраструктуры для инновационного развития Харьковской и Белгородской областей на основе интегрированной системы полного цикла по внедрению и продвижению инновационных и конкурентоспособных товаров (услуг) – от идеи до получения коммерческого результата, включая научные исследования, технологические разработки, производство и экспорт.

Система элементов инновационной платформы в регионе включает в себя определенную систему инновационной модели, что в наиболее общем виде представлено на рис. 1.

Каждый регион имеет свои особенности и это должно учитываться при формировании инновационной инфраструктуры. В то же время регион должен обладать базовыми условиями для того, чтобы элементы инновационной системы успешно функционировали на его территории. Как раз есть все предпосылки для создания системной инновационной платформы «GEOTECHNOPOLIS» в Белгородской и Харьковской областях.

Внедрение системной инновационной платформы «GEOTECHNOPOLIS» (далее – СИП) гарантированно повысит инвестиционную привлекательность Харьковской области и ускорит модернизацию ее экономики.

Рис. 1. Системная инновационная платформа «GEOTECHNOPOLIS»

Центр содействия экспорту и привлечения адресных инвестиций играет ключевую координирующую роль, связывая данную цепочку непосредственно с потребительским рынком и инвесторами.

Целесообразно было бы отдельно выделить наукограды и информационные центры международного сотрудничества в области инноваций. Практика показала, что подобная форма организации науки и научных исследований жизнеспособна. Поэтому, на наш взгляд, целесообразно изучить российский опыт создания наукоградов и возможности его внедрения в Украине, где за последнее десятилетие, к сожалению, государство не сделало никаких кардинальных шагов, чтобы поддержать науку на непростом пути ее приспособ-

собления к рынку. В Украине исчезают ведущие научные школы, мы теряем уникальный кадровый потенциал, а предпосылки создания наукоградов в Харьковской области есть, и это будет работать, так как территориально находится Белгородская область с высоким инновационным потенциалом.

В наукоградах осуществляется основная инновационная деятельность, испытываются образцы новой техники, готовятся кадры в соответствии с государственными приоритетами развития науки и техники. Статус наукограда муниципальному образованию, в котором основные градообразующие функции выполняет научно-производственный комплекс, государство и соответствующие органы местного самоуправления должны предоставить ряд льгот и привилегий, позволяющих создать необходимые условия для адаптации деятельности ведущих научных центров к условиям рынка и жесткой конкуренции.

Основным перспективным рынком для формирующейся инновационной платформы в трансграничном пространстве между Белгородом и Харьковом должен стать растущий рынок Западного Китая, куда сейчас через территории Российской Федерации и Казахстана выстраивается международный транспортный маршрут «Европа – Западный Китай».

Специфические новые возможности системной инновационной платформы «GEOTECHNOPOLIS» состоят в использовании СИП для роста экспорта продукции существующих производственных и научно-производственных кластеров еврорегиона «Слобожанщина», в пределах Харьковской и Белгородской областей (зона опережающего развития «Агропромышленный комплекс», строительный кластер и иннокластер «Региональная инновационная система»).

Благодаря появлению в СИП таможенно-логистических терминалов содействия экспорту и привлечения адресных инвестиций решаются актуальные задачи экспортно-ориентированного бизнеса.

Деятельность информационного центра международного сотрудничества в области инноваций должна быть направлена на оказание поддержки и содействия инновационной деятельности, информирование, установление бизнес-кооперации с европейскими партнерами и интернационализации, содействие трансферу инноваций, технологий и знаний, направленных на расширение технологичес-

кого сотрудничества, содействие компаниям в участии в Рамочных программах ЕС, развитие регионального и международного научно-технического сотрудничества, поощрение партнерства бизнеса и науки, проведения деловых встреч между изобретателями, исследователями и представителями реального сектора, а также важнейшим событием для научного и инновационного сообщества.

В рамках выполнения Программы межрегионального и приграничного сотрудничества между Российской Федерацией и Украиной на период 2011–2016 годы функциональные возможности СИП могут быть расширены на экономические возможности еврорегионов «Ярославна» и «Донбасс», что обеспечит: новое качество стратегической производственной кооперации с конкурентоспособными предприятиями Сумской, Донецкой и Луганской областей в различных сферах экономики; создание новых образцов совместной российско-украинской инновационной продукции, конкурентоспособной на рынках третьих стран.

Еврорегион «Слобожанщина» благодаря внедрению СИП становится одним из элементов устойчивого развития российско-украинского приграничья с высокой привлекательностью для взаимных и иностранных инвестиций. Платформа должна стать действенным инструментом укрепления инновационного потенциала украинских малых и средних предприятий, в частности через работу выбранного элемента платформы (научные парки, технопарки, промышленные парки, наукограды, информационные центры международного сотрудничества в области инноваций, теможенно-логистические терминалы) будет осуществляться процесс инновационной деятельности, а также вхождение в масштабные долгосрочные Европейские программ научно-технического сотрудничества и межрегиональные проекты.

Литература: 1. Dabinett G. *A New Strategic Approach to Science Cities: Towards the Achievement of Sustainable and Balanced Spatial Development* // *Technopolis Review*. WTA Magazine. – 2007 – N 100. – Vol. no 1. – P. 18-30; 2. Komninos N. *Intelligent Cities and Globalization of Innovation Networks* / Nicos Komninos. – London: Routledge, 2008. – 320 p.; 3. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків». – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 40, ст. 363; 4. Park S-C. *The Japanese technopolis strategy* / S-C. Park // *Innovation, networks and learning regions: Edited by James Simmie*. – 1997. – P. 137-158.

Овчинников В.В.

СОЛИДАРНОЕ ОБЩЕСТВО И СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГУМАНИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

Общественная палата Белгородской области

Содержание проблемы, вынесенной в название доклада, является сложным и малоизученным. Если разработка проблематики солидарного общества применительно к нынешнему состоянию российского общества имеет непродолжительную историю в несколько последних лет, то современные проблемы гуманизации личности всесторонне рассматриваются уже полтора века.

Исходная позиция определяющая гуманизм как мировоззрение, ценностную установку, как принцип развития культуры породила, естественно, разные точки зрения на гуманизм (с лат.) человеческий, человечный.

В научном мире получило широкое хождение определение гуманизма как исторически изменяющейся системы воззрений, признающей ценность человека как личности, его право на свободу, счастье, развитие и проявление своих способностей.

Зачастую гуманизм сводится к проекту человеческого общежития, в котором реализуются общечеловеческие ценности.

Казалось бы, проект (стратегия) формирования солидарного общества очень близок по замыслу проекту гуманизации. Но это только на первый взгляд! Учитывая то, что проект солидарного общества реализуется не вообще (он не матрица для всех), а имеет конкретную привязку к конкретной территории, конкретному населению, конкретному укладу, он может быть реализован только на основе традиций и ценностей конкретного сообщества, а не на мифических общечеловеческих ценностях. Это фундаментальное отличие приводит и к различным результатам, ибо и чистого гуманизма нет.

Несколько слов об истории проблемы. До середины 19 в. понятие «гуманизм» ассоциировалось с гуманизмом эпохи Возрождения или же с другими культурными течениями. Впервые термин «гуманизм» в значении определенного взгляда на жизнь появился у датского философа Габриэля Сибберна в книге «О гуманизме» (1858 г.).

В середине 1910-х гг. новые трактовки гуманизма Скотта Шиллера (Великобритания) и Джона Дьюи (США), состоящие в том, что гуманизм должен исходить из идеи целостности человеческой природы (симпатий, интересов, желаний), а не только из интеллекта, логики или разума, стала использовать американская унитаристская церковь, отрицавшая догмат о Троице, учение о грехопадении и таинстве. Американский религиозный гуманизм использовался для борьбы за демократизацию религиозных институтов. Для многих проповедников демократической религии главная цель человека состоит в том, чтобы содействовать человеческому благополучию «здесь и теперь».

В 1920-е гг. в Западной Европе и США гуманистами стали именовать себя «свободомыслящие люди», рационалисты, агностики, атеисты, считая, что название «гуманист» точнее всего передает суть их воззрений. Это гуманистическое движение составили в основном так называемые «этические общества». Их цель состояла отделить нравственные идеалы от религиозных идеалов, которые ими объявлялись доктринами, метафизическими системами и этическими теориями. Они провозглашали цель придать нравственным идеалам независимую силу в личной жизни и общественных отношениях. Эти этические общества составили так называемый Международный этический союз, созданный в Цюрихе в 1896 г.

Рано или поздно, но гуманисты должны были изложить свои взгляды и это произошло в начале 1930-х гг. В 1933 г. появился первый «Гуманистический манифест», который подписали 34 либеральных гуманиста того времени, в том числе Дьюи, Флloyd, Уилсон и другие. Он стал фактически программным документом религиозного гуманизма и объявлял о создании новой нетрадиционной гуманистической религии. В 15 тезисах провозглашалась идея о несотворенности Вселенной, признавался факт эволюции природного и социального миров, версия о социальных корнях религии и культуры. Авторы манифеста отвергали дуализм души и тела и предлагали взамен органическую точку зрения на жизнь. Они предлагали отвергнуть традиционное различие между священным и мирским. Конечно же, русская цивилизация принципиально не приемлет такого подхода. Вместе с тем, нельзя не отдать должное этому поколению гуманистов, которые выразили твердое убеждение в том, что

существующее утилитарное, ориентированное на прибыль общество (классическое капиталистическое) обнаружило свою несостоятельность. По их мнению, в целях справедливого управления должен быть создан социально ориентированный коллективный экономический порядок. Также отметим, что эта идея сегодня является одной из ключевых в формировании солидарного общества. Вместе с тем, это не означает, что все участники процесса формирования солидарного общества должны и обязаны подписаться под первым гуманистическим манифестом, весьма далеким от наших российских национальных традиций.

Такую позицию подтверждает и тот факт, что родиной гуманистического движения на европейском континенте в 1940-е гг. стала Голландия, где ныне половину населения составляют атеисты, а 25% совершеннолетних считают себя гуманистами. Голландское гуманистическое движение – это стройная вертикаль вплоть до региональных отделений с единственным в мире Гуманистическим университетом в Утрехте. Тот, кто изучал современную Голландию, понимает, что в довольно старом рыночном обществе (Голландская (Нидерландская) буржуазная революция была первой в мире и рыночному обществу в этой стране более 400 лет) сегодня огромное количество противоречий и проблем.

Необходимо признать, что развитие гуманизма в первой половине XX в. было объективным процессом, но как и другие течения он не смог остановить наступление многих разрушающих человечество форм общественного устройства, в том числе и фашизм. В наиболее полном виде состояние гуманизма отразил американский философ-атеист Эрнест Нагель, заявив, что «человечество является «случайным событием» в истории Космоса. Натуралистический подход к реальности стал набирать силу, появились даже гуманистические премии, которые подразумевали признание семи видов гуманизма (например позиция Уоррена Аллена Смита).

Заметный след оставил труд Корлисса Ламонта (1902-1995 гг.) «Философия гуманизма», который развивал идеи светского гуманизма, при этом достаточно часто приводил в качестве примера Советский Союз. Его фундаментальный труд «Философия гуманизма» стала классикой натуралистического гуманизма. Его десять тезисов отразили во многом и этот тип гуманизма. Чего стоят только перлы

автора: «все формы сверхестественного являются мифом». «человек является продуктом природной эволюции». Вместе с тем, нельзя не выделить и рациональное, что может быть сегодня использовано для анализа. Например, тезис 8 провозглашает необходимость долгосрочной социальной программы, тезис 6 утверждает, что индивид достигает блага, гармонично сочетая личные желания и непрерывное саморазвитие с работой, вносящей вклад в благосостояние общества и другие. В целом гуманизм Ламонта – это атеистический гуманизм. Парадокс, но относительно себя он термин атеист не применял, подчеркивая, что необъятность Вселенной предостерегает гуманистов от абсолютного отрицания Бога.

Отмечу, что светские гуманисты фундаментальной ценностью считают идею прав человека и потому активно стремятся создать альтернативу традиционным религиям, «не ущемляя права на самоопределение».

Результатом нового этапа развития гуманизма стал Международный этический и гуманистический союз. В настоящее время он объединяет 90 организаций в 30 странах. Ежеквартально выходит журнал «Международные гуманистические новости».

Чтобы найти консенсус и дать консолидированное определение в 1991 г. гуманисты вывели формулу «минимальное утверждение», по которому гуманизм – это демократическая, нетеистическая (нетеизм – термин, который охватывает религиозные и нерелигиозные направления мысли, отличающиеся отрицанием теизма или веры в личностного бога или богов. Первоначально использовался как синоним термина секуляризм, но со временем объединил различные, в том числе и взаимоисключающие, воззрения, для которых характерен натуралистический подход, такие как агностицизм, скептицизм и атеизм. Его используют в христианской апологетике и в теологии освобождения. Иногда употребляется как синоним термина атеизм.) и нравственная жизненная позиция, утверждающая право и долг человеческих существ самим определять смысл и образ собственной жизни. Как следствие, эта позиция отрицает супранатуралистические воззрения (супранатурализм (от лат. *supra* – сверх, и *naturalis* – природный, естественный) – мировоззренческая концепция, утверждающая существование особого духовного мира; вера в особый духовный мир) на действительность».

В 1973 г. был принят второй «Гуманистический манифест». Его подписали сотни ученых, философов, писателей, унитаристские священники, нобелевские лауреаты, среди них и три советских ученых – физик А.Д. Сахаров, математик А.С. Есенин-Вольпин, биолог Ж.А. Медведев.

В 17 тезисах, распределенных по четырем разделам представлена гуманистическая точка зрения на смысл жизни, гражданские свободы и демократию, отстаиваются права индивида на самоубийство, аборт, развод, эвтаназию и сексуальную свободу. Как видим, гуманисты настолько зашли далеко в «очеловечивании» человека, что этот процесс по сути стал разрушать самого человека и «человеческое» в человеке. Хотя нельзя и отрицать позитивные призывы гуманистов в этом манифесте к экологическому и экономическому планированию, противостоянию ядерной катастрофе.

В Манифесте представлена свобода атеистическому, связанному с научным материализмом, а также либерально-религиозному – отрицающему традиционные религии.

Естественно, что второй манифест вызвал критику со стороны тех, кто не принял спрятанную под вывеской светского гуманизма – американо-английское видение на устройство человеческого сообщества. В ответ, все группы критиков были объявлены консервативными религиозными группами и против них был подготовлен новый документ «Декларация светского гуманизма». Его подписали 58 видных ученых, писателей, художников, общественных деятелей, в том числе советские диссиденты – специалист по компьютерным технологиям Валентин Турчин и биолог Жорес Медведев.

Вот как гуманисты сформулировали свою позицию в защиту светского гуманизма и манифеста: «... Данный манифест отстаивает ту форму светского (секулярного) гуманизма, которая определенно соответствует принципам демократии. Он противостоит всем разновидностям веры...».

Они назвали десять фундаментальных принципов светского гуманизма:

1. свободное исследование;
2. отделение церкви от государства;
3. идеал свободы;
4. этика, основанная на критическом мышлении;

5. моральное образование;
6. религиозный скептицизм;
7. разум;
8. наука и техника;
9. эволюция;
10. образование.

Зададимся вопросом, можно ли на этих принципах построить солидарное общество, где будут разрешаться острейшие противоречия в жизни людей. Не наукообразные заключения, а практика показывает, что, конечно же, нет. Все эти принципы гуманистов – социальная иллюзия, ибо все за собой несут такие противоречия, преодолеть которые может только солидарное общество.

Не избавил от ущербности светский гуманизм и новый документ 1988 г. «Декларация взаимной зависимости», которая приняла попытку дополнить Всеобщую декларацию прав человека, принятую в ООН в 1948 г.

Последние два десятилетия ведущий теоретик светского гуманизма американец Пол Куртц. Он позиционирует себя сторонником диалога марксистов и немарксистов, гуманистов и Ватикана и т.д. Его перу принадлежит «Гуманистический манифест 2000: призыв к новому планетарному гуманизму». Появление этого документа связано утратой позиций коммунистов в мире, с распадом СССР и СЭВ, изменениями во всем мире.

Манифест в России подписали академики В.Л. Гинзбург, Н.Н. Моисеев, проф. С.П. Капица и др. Его поддержали Е.П. Велихов, Н.Г. Басов и др. Перечень подписантов опубликован в журнале «Здравый смысл», 1999, №13. Манифест представляет собой развернутую программу построения глобального планетарного сообщества.

Попытки дать новое определение гуманизма свелись к признанию позиции высказанной шотландцем Эриком Мэттьюз. Он отмечает, что «светский гуманизм – это не какая-либо специфическая система верований, религиозная или квазирелигиозная... Он представляет собой определенное отношение к жизни... Гуманисты верят в то, что имеющаяся у нас жизнь является единственной, и мы должны стремиться сделать ее достойнее и счастливее, насколько это возможно для нас и других людей. Мы не согласны с тем, что существуют доказательства существования каких-либо богов или

жизни после смерти, и мы полагаем, что должны смотреть в лицо проблемам этого мира без перспективы потусторонней помощи. Не существует необходимости иметь для жизни «окончательную цель». Жизнь может иметь столько же смысла или цели, насколько индивид стремится ей придать».

Фактически провозглашается культ индивидуальности, но, совершенно нет ответа как эти индивидуальности будут разрешать из века в век переходящие противоречия и проблемы.

Таким образом, можно констатировать, что современный западный светский гуманизм имеет пять опор:

1. гуманизм предлагает набор ценностей и достоинств, вытекающих из признания человеческой свободы и самостоятельности. Этика гуманизма противоречит этике религиозно-авторитарной

2. гуманизм отрицает идею сверхестественного.

3. гуманизм привержен методу исследования, опирающемуся на разум и научную объективность.

4. гуманизм обладает своей нередуктивистской естественной онтологией, основанной на научном знании.

5. делом философов-гуманистов являются не только вопросы теории, но и воплощение идей гуманизма в практической жизни.

По мнению Куртца, чтобы гуманизм завоевывал сердца людей необходимо, чтобы вначале их завоевала евпраксофия (прямой перевод – блаженство-практика-мудрость). Сами гуманисты признают, что пока гуманизм не станет реальной альтернативой религиозным культам, он будет оставаться одним из интеллектуальных движений.

В России Российское гуманистическое общество создано в 1995 г. (до 2001 г. Русское), которое возглавляет проф., д.ф.н. В.А. Кувакин – МГУ им. М.В.Ломоносова. Кстати он подписал манифест-2000. С 1996 г. издается ежеквартальник «Здравый смысл: Журнал скептиков, оптимистов и гуманистов». В редакционном совете немало англичан и американцев. Особый акцент российские гуманисты делают на связь гуманизма с личностью. Они утверждают, что абсолютно бесчеловечных людей не бывает и быть не может. Но нет и абсолютно, стопроцентно человеческих людей. Речь идет о преобладании и борьбе в личности того и другого. Следуя за Кувакиным, публицист А.Г. Круглов (Абелев) считает, что гуманизм есть чело-

вечность, т.е. готовность строить совместную жизнь на минимуме самых простых, непосредственно ощущаемых каждым, универсальных ценностей, предоставив взгляды на все иное свободе совести». Российские гуманисты считают, что альтернативы гуманизму у нашей страны просто нет.

Следует подчеркнуть, что вопрос вовсе не состоит о том, больше станет гуманизма или меньше, если мы активно включимся в процесс формирования солидарного общества. Вопрос в другом. Следует признать, что на рельсах современного гуманизма мы концептуально не решим принципиальные вопросы теории и практики солидарного общества, строительство которого необходимо осуществлять на основе православной традиции, в актуализации которой должна одну из ключевых ролей играть именно Русская православная церковь.

В этой связи, безусловно, формирование солидарного соборного общества принципиально отличается от программы современных гуманистов сводящейся к построению глобального планетарного общества. Одновременно, следует качественно изменить подходы к научно-теоретическому и практическому сопровождению начавшегося процесса формирования солидарного общества.

УДК 332.1 (477.54/.62): [339.92:338.47]

Остапчук Е.В.

**ПЕРСПЕКТИВЫ ЕВРОРЕГИОНА «СЛОБОЖАНЩИНА»
КАК МЕЖДУНАРОДНОГО ЛОГИСТИЧЕСКОГО ЦЕНТРА
НА ИНТЕРМОДАЛЬНОМ ПУТИ «ВОСТОК-ЗАПАД»**

*Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
Научный руководитель: д.г.н., проф. Голиков А.П.*

Среди множества территориальных социально-экономических образований на всем постсоветском пространстве еврорегион «Слобожанщина» выделяется особо удобным транспортно-географическим положением. На современном этапе по мнению Голикова А.П. и Черномаза П.А. [1,2] из нескольких важных задач украинского-российского трансграничного сотрудничества в рамках еврорегиона

«Слобожанщина», требующих совместного решения, весьма актуальным является использование транзитных возможностей еврорегиона «Слобожанина».

В настоящее время мощный транспортный потенциал еврорегиона используется еще не полностью. В какой-то степени положение может улучшиться с подключением транспортной системы Украины и России к европейским «критским коридорам». Однако для более высокой степени использования транспортного потенциала «критские коридоры» необходимо превратить в транзитные и объединить в единую транспортную систему с магистралями восточного направления.

Одной из предпосылок формирования новых транзитных транспортных магистралей континентального значения является сложившаяся Трансъевропейская транспортная сеть (TEN) в рамках Европейского Союза (ЕС), в развитие которой положена, утвержденная в июле 1996 г., Концепция «Совместные главные направления создания Трансъевропейской сети». Концепция основана на принципе интеграции различных видов транспорта в мультимодальную транспортную сеть. Важным положением основных направлений TEN является расширение сети на Восток и ее соединение с транспортными сетями третьих стран. Временные рамки расширения TEN на Восток определены 2015 годом. Проводимый ЕС курс на расширение транспортных связей со странами Средней Азии и Закавказья и сближение со странами Центральной и Восточной Европы затрагивает экономические интересы как Украины с Россией, так и интересы всего СНГ в целом.

Занимая центральную часть Евразийского континента, европейская составляющая России вместе с Украиной, располагающейся в центре Европейского континента, объективно играют роль геополитического моста в отношениях между странами Запада и Востока. Одновременное присутствие в Европе и Азии влияет на содержание экономических, политических и социальных процессов в этих частях света. Занимая огромное пространство, имея выходы к морям, используя большую территорию для международного транзита, а также обладая системой глобальной космической навигации Украина и Россия владеют и уникальными возможностями участия в международной интеграции и воздействия на глобальные процессы.

Китай и другие страны Азиатско-Тихоокеанского региона, экономика которых динамично развивается и постепенно расширяет свое присутствие на мировых рынках, ищут пути оптимизации транспортно-экономических связей с Европейским Союзом, Россией, Украиной, Беларусью, другими европейскими государствами, а также государствами Центральной Азии. Логистика данных торгово-экономических устремлений указывает на необходимость создания наземных транспортных коридоров в направлении Европа – Азия.

Интенсивно разрабатывается в последние годы идея «реанимирования» некогда существовавшего Великого Шелкового Пути, который через Китай, Казахстан, Узбекистан, Туркменистан, Иран и Турцию соединит Желтое море с Средиземным.

Также важным транспортным коридором между Европой и Азией может стать трансконтинентальный путь, состоящий из российской Транссибирской магистрали, 3-х китайских железных дорог, корейской железной дороги (проходящей через Северную и Южную Корею), дорог европейской части России, а также Прибалтики и Украины.

Несмотря на то, что через территорию России и Украины проходят достаточное количество международных транспортных коридоров [3, 4], анализ их географии дает основание предположить, что еврорегион «Слобожанщина» мало что выиграет от их создания в современном представлении. Россию и Украину соединяет лишь один Панъевропейский транспортный коридор – №9 и ожидать, что он окажет существенное влияние на подъем производительных сил наших стран – маловероятно.

Аналогичное значение, очевидно, будет иметь и так называемое «Черноморское транспортное кольцо». Его создание и развитие в основном положительно скажется на экономическом развитии обширного черноморского побережья Турции, где она, подобно средиземноморскому побережью намерена создать рекреационную зону международного значения со всей необходимой для этого инфраструктурой. Тем самым будет образован еще один рекреационный регион, который составит серьезнейшую конкуренцию украинскому и российскому Причерноморью.

Отметим, что «сильной» стороной российских транспортных коридоров является их интегрированность с азиатскими странами, а

«сильной» стороной украинских транспортных коридоров является возможность их интеграции в европейские транспортные коридоры.

Для того, чтобы «критские международные транспортные коридоры», заходящие на территорию Украины, эффективно заработали их надо преобразовать из тупиковых в транзитные. Достигнуть этого можно превратив последние в связывающие звенья между важнейшими европейскими и азиатскими транспортными системами.

По нашему мнению еврорегион «Слобожанщина» может стать связующим звеном при соединении азиатских и европейских транспортных систем. Основанием для такого предположения является то, что пассажиры и грузы Китая и других стран АТР могут двигаться на Запад и в обратном направлении, минуя перегруженную Транссибирскую магистраль, казахской и российской территорией от Павлограда на Астану – Актыбинск – Гурьев – Астрахань и далее на Харьков / Белгород.

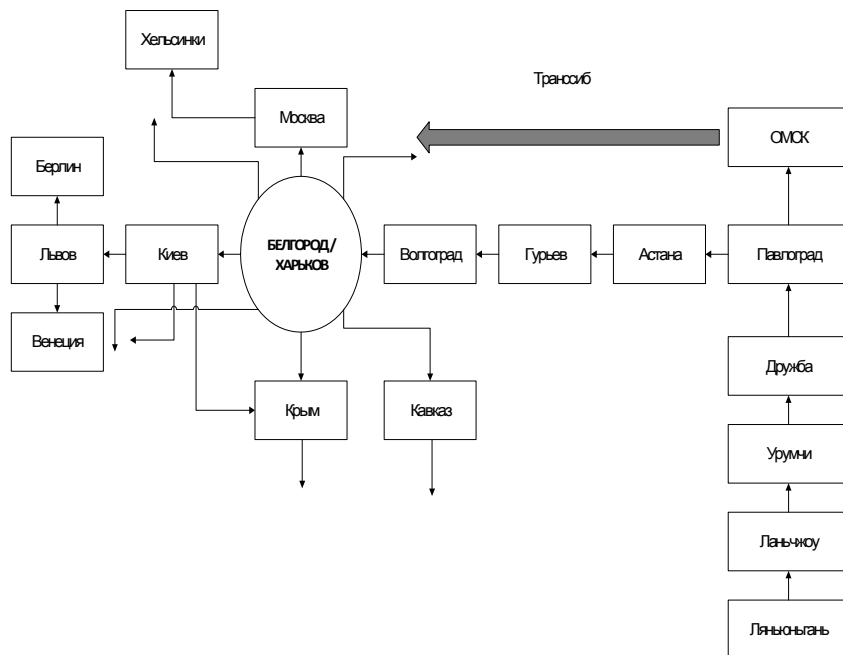

Рис. 1. Еврорегион «Слобожанщина» в международном транспортном коридоре «Европа-Азия». Составлено авторами

Продление навстречу этому железнодорожному ходу «критского» МТК от Киева до Харькова позволит создать кратчайший сухопутный транспортный путь «Европа–Азия» и соединит транспортную систему Евросоюза с транспортными системами Украины, России, Казахстана и Китая воедино (рис. 1).

Выводы. Превращение «Слобожанщины» в крупный логистический регион международного масштаба, повысит коэффициент транзитности, образующих его областей, окажет положительное воздействие не только на социально-экономическое развитие еврорегиона и его центров, но и на развитие Украины и России в целом.

Углубление трансграничного сотрудничества, интенсификация взаимовыгодной торгово-экономической деятельности между Харьковской и Белгородской областями, а также открывающиеся более широкие возможности для международных транспортно-экономических связей в связи с повышением их логистического потенциала может стать в перспективе основанием для создания в пределах еврорегиона «Слобожанщина» свободной экономической зоны.

Литература: 1. Голиков А.П. Анализ проблем трансграничного сотрудничества России и Украины / [Текст] / А. Голиков, П. Черномаз // *Регион: стратегія і пріоритети: Укр. науково-практ. журнал.* – Х.: Науково-дослідний інститут регіональної політики ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – №5. – С. 15-32.; 2. Черномаз П.А. Перспективные направления украинско-российского трансграничного сотрудничества в рамках еврорегиона «Слобожанщина» [Текст] / А. Голиков, П. Черномаз // *Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 17 квітня 2010 р.* – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 49-52.; 3. *Безопасность и международное сотрудничество в поясе новых границ России* [Текст] Под ред. Л.Б. Вардомского и С.В. Голунова. – М. – Волгоград: НОФМО, 2002. – 572 с.; 4. *Международные транспортные коридоры: проблемы формирования и развития* Резер С.М., Прокофьева Т.А., Гончаренко С.С. [Текст] Ответственный редактор: Г.С. Дугин М.: ВИНТИ РАН, 2010. 312

***

Панова А.В.

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЗИТИВНОГО ИМИДЖА ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

*Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
Научный руководитель: ст. преп. Дидорчук Л.И.*

Формирование позитивного имиджа региона оказывает благоприятное воздействие на его экономическое, политическое и социальное развитие. Также позитивный имидж служит поддержкой авторитету региона на международной арене и дает возможность для продвижения и реализации региональных интересов [1, с. 363].

Целью написания тезисов является анализ структурных составляющих имиджа Харьковской области.

На сегодняшний день еврорегионы считаются одной из наиболее эффективных форм экономического сотрудничества. Развитие трансграничного сотрудничества содействует решению целого ряда проблем при максимальном использовании национального и регионального потенциала [2, с. 4].

На данный момент на территории Украины действует восемь еврорегионов, первая половина из которых создана в сотрудничестве со странами ЕС, а вторая – с РФ. Первым украинско-российским еврорегионом стала «Слобожанщина», которая охватывает Харьковскую и Белгородскую области [3, с. 160].

Одной из пяти стратегических задач украинско-российского трансграничного сотрудничества, требующих совместного решения в рамках еврорегиона «Слобожанщина», является создание региональной маркетинговой информационной системы еврорегиона «Слобожанщина» [3, с. 164]. Среди этапов осуществления этой задачи можно выделить формирование позитивного имиджа Харьковской области, входящей в состав еврорегиона «Слобожанщина».

Понятие «имидж региона» включает в себя следующие структурные составляющие: экономическая, социальная, политическая, информационная, инвестиционная и экологическая [1, с. 363].

Одним из важнейших факторов формирования имиджа является экономическая ситуация в регионе, так как она так или иначе

оказывает влияние на остальные факторы. К ключевым показателям можно отнести количество созданных рабочих мест, уровень деловой активности города, средние доходы населения, его численность.

Так, в 2012 году в Харькове было создано 36049 новых рабочих мест – самое большое количество в Украине. Средняя зарплата в Харькове на апрель 2013 составила 2927 грн, что не является наивысшим показателем по Украине. Более высокие зарплаты получают жители столицы (4743 грн), Днепропетровска (3046 грн), Николаева (3038 грн), Донецка (3972 грн), Запорожья (3099) грн. По численности населения Харьков является одним из лидеров (1432 тыс. чел), занимая второе место после Киева, население которого составляет 2847 тыс. чел. [7].

Формирование позитивного имиджа города основывается также на социальных показателях, которые отражают эффективность социального развития региона. Позитивные социальные показатели могут привлечь в регион новых жителей, туристов, студентов. В данной статье были рассмотрены такие показатели как расходы городского бюджета в расчете на одного жителя, уровень безработицы, уровень обеспечения стационарной медицинской помощью, развитость инфраструктуры. Показатель расхода харьковского бюджета на одного жителя, который равен 3122 грн, является одним из самых маленьких среди областных центров. Более низкий показатель наблюдается лишь в Чернигове (2379 грн/чел) и Симферополе (2333 грн/чел) [8]. Что касается уровня безработицы, то на 1 января 2012 года в Харькове насчитывалось 6300 безработных, что на 8,2% меньше, чем год назад, и на 43,7 тыс. чел меньше чем в 2009 году, когда регион занял первое место по уровню безработицы в Украине [6]. Согласно информационно-политическому источнику «Фокус», по уровню обеспечения стационарной медицинской помощью Харьков входит в первую десятку, заняв 7 место, а по развитости инфраструктуры город занимает 11 место [7].

Что касается политической составляющей, то на данный момент политическая нестабильность отношений между Украиной и Россией оказывает негативное влияние на развитие Харьковской области, особенно учитывая тот факт, что РФ – единственное государство, с которым область имеет общие границы.

На современном этапе развития общества, когда представления населения в основном формируются средствами массовой информации, особое значение приобретает информационная составляющая имиджа региона [1]. Представление о регионе может формироваться с помощью статей в печатных изданиях, телепередач, рейтингов. Что касается последних, то Харьковская область в лице города Харьков занимает в них лидирующие позиции. По итогам 2011 года город занял пятое место в рейтинге «Топ-20 богатых городов Украины», уступив Донецку (1 место) и Киеву (2 место), и – четвертое место в рейтинге «Топ-20 комфортных городов Украины», где перед ним шли Черновцы (1 место), Киев (2 место) и Ялта (3 место). Также образовательные программы таких харьковских университетов как ХНУ имени В.Н. Каразина, Харьковский национальный университет радиоэлектроники и ХПИ попали в список лучших образовательных программ Украины [7].

На формирование имиджа региона также оказывает влияние инвестиционная составляющая, которая основывается на многочисленных индикаторах. Именно с помощью инвестиций раскрывается экономический потенциал региона. В рейтинге инвестиционной привлекательности регионов, составленной Институтом экономических исследований и политических консультаций, Харьковский регион занял первое место. На это повлияло много факторов. Во-первых, область находится на границе с РФ, которая по классификации Мирового Банка, относится к странам с уровнем дохода выше среднего. Во-вторых, в Харькове сконцентрирована большая доля людей с высшим образованием в структуре экономически активного населения (34%), что опять же влияет на инвестиционную привлекательность. ВУЗы региона занимают ведущие места в национальных рейтингах. В-третьих, Харьковская область также имеет большую инвестиционную привлекательность с точки зрения емкости потребительского рынка. В-четвертых, область привлекла большой объем иностранных инвестиций – 2,7 млрд дол. США на 2012 год. Вдобавок, область занимает второе место по наличию и количеству научно-исследовательских организаций. На ее территории расположено 189 научно-исследовательских организаций, или 15,1% от их общего количества Украине [5].

Ключевую роль в создании имиджа региона играет экологическая ситуация. Данный показатель является единственным из вышеперечисленных, который оказывает на имидж Харьковской области несомненно негативное влияние. Согласно данным Государственного управления охраны окружающей природной среды в Харьковской области, экологическое состояние города характеризуется как стабильно напряженное, хотя спад производства частично сдерживает нарастание негативных процессов деградации окружающей среды. По масштабам загрязнения окружающей среды Харьков занимает 15-17 место в Украине [4, с. 235].

Таким образом, можно сделать вывод о том, что на данном этапе своего развития Харьковская область имеет достаточно широкую базу для формирования позитивного имиджа. В качестве благоприятных составляющих можно выделить высокую инвестиционную привлекательность, наличие одного из самых емких потребительских рынков в Украине, ведущие позиции в рейтингах. К негативным параметрам можно отнести экологическую ситуацию, а также угрозу со стороны нестабильности политических отношений между Россией и Украиной.

Литература: 1. Л.В. Оболенцева Теоретичні аспекти формування туристського іміджу регіону / Науково-технічний збірник №104. – 2012. – 363 с.; 2. Розвиток єврорегіонів в системі транскордонного співробітництва України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.02 / Н.І. Луцька. – Київ: Б.в., 2011. – 20 с.; 3. Черномаз П.А. Єврорегіон «Слобожанщина»: етапи формування і перспективи розвитку // Міжнародне співробітництво прикордонних регіонів: історія, економіка, політика, культура. Матеріали міжнарод. науч.-практ. конф., Курск, 19-20 сент. 2011 г. – Курск: Изд-во VIP, 2011. – С. 160-165; 4. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Харкові в 2009 році / Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Харківській області; за ред. Л.П. Крячко. – 238 с.; 5. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів / Київський міжнародний інститут соціології. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investukraine.com/>; 6. Основні показники економічного і соціального розвитку м.Харкова за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Харківського міського ради, міської голови, виконавчого комітету. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.city.kharkov.ua/ru/document/osnovni-pokazniki-ekonomichnogo-i-sotsialnogo-rozvitku-m-harkova-za-2011-rik-43659.html>; 7. 50 найкращих міст для життя в Україні 2012 [Електронний ресурс]. –

УДК 339.9

Порохняк Н.В.
ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ ФАКТОРОВ НА
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В РАМКАХ
ЕВРОРЕГИОНА «СЛОБОЖАНЩИНА»

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Дуна Н.Г.

Ядро экономики, ее содержание сводится к тому, что она представляет собой совокупность людей, оснащенных средствами осуществления трудовой деятельности и находящиеся, в связи с этим, в определенных отношениях друг с другом. Поэтому все экономические проблемы берут начало и приводят к определенному итогу деятельностью человека. Состояние человека определяется культурой, поэтому и экономическое сотрудничество в рамках еврорегиона «Слобожанщина» целесообразно рассматривать и с точки зрения культурных факторов.

Динамика современных мировых экономических и социальных процессов противоречива. С одной стороны, она носит глобальный характер и ведет к сильным связям между национальными циклами экономической и деловой активности, с другой – существует эффект региональных связей. Во многих отношениях он сильнее, чем эффект связей глобальных. Из этого вытекает, что циклы региональной активности играют все возрастающую роль относительно глобальных циклов экономической и деловой активности [5, с 40].

Эта активность особенно эффективна, если она имеет общую культурную и духовную основу. С этих позиций проблема культурных факторов экономического сотрудничества в рамках еврорегиона «Слобожанщина» актуальна и с научной, и с прагматической позиций.

Еврорегион «Слобожанщина» создан 7 ноября 2003 года в Харькове руководителями органов исполнительной власти и местного

самоуправления Харьковской и Белгородской областей Украины и Российской Федерации. В 2009 г. еврорегион принят в Ассоциацию европейских приграничных регионов (англ. Association of European Border Regions, AEBR) в качестве полноправного члена.

Харьковская (Украина) и Белгородская (Россия) области объективно заинтересованы в сотрудничестве в силу наличия уникальных экономических и естественно-географических особенностей. Сильными сторонами, например, Харьковской области, как субъекта еврорегиона, кроме емкого и концентрированного рынка сбыта, являются наличие высокоразвитых производственных и промышленных комплексов, развитой научно-образовательной сферы, высококвалифицированной рабочей силы, прохождение через него стратегических транспортных магистралей.

Среди совместных регионов России, Украины и Беларуси («Днепр», «Слобожанщина», «Донбасс», «Ярославна») еврорегион «Слобожанщина» имеет особую специфику, которая связана с его реальным научным и культурным статусом, непосредственно влияющим на возможности, характер и перспективы сотрудничества. Так, одним из самых значительных достижений еврорегиона стало подписание 29 июня 2011 г. в Москве учредительных документов украинско-российского технопарка «Слобожанщина». Учредителями технопарка с украинской стороны стали: ХНУ имени В. Н. Каразина, Харьковский национальный университет радиоэлектроники, Научный парк «ФЭД». С российской стороны учредителем выступил Белгородский государственный национальный исследовательский университет. В планы совместного технопарка входит развёртывание бизнес-инкубатора «Колыбель гениев» и создание Центра коллективного доступа к высокотехнологичному оборудованию «Внедрение». Деятельность технопарка «Слобожанщина» ориентирована на трансфер высоких технологий.

Специфика еврорегиона «Слобожанщина» и наметившаяся в его рамках направленность научно-технического и экономического сотрудничества определяют стратегию реализации его потенциала. Эта стратегия включает в себя такие параметры [6, с. 90]:

– использование сильных сторон реализации возможностей еврорегиона (установление кооперативных отношений, интенсивное развитие сферы образования);

– осуществление деятельности по преодолению слабых сторон (привлечение инвестиций под проекты региона, увеличение прозрачности границы для легальных товарных потоков и создание общего цивилизованного рынка труда, внедрение единых европейских стандартов охраны окружающей среды);

– преодоление угроз сотрудничеству (содействие созданию зоны свободной торговли Украины и России, противодействие национально агрессивным и шовинистическим настроениям, ослабление криминогенности украинско-российского пограничья).

Следует при этом отметить, что реализация многих аспектов внутрирегионального сотрудничества не выходит пока за рамки принятия решений.

В условиях цивилизационного выбора Украиной путей дальнейшего развития существует два его варианта: а) вхождение Украины в ТС и ЕЭП, в этом случае еврорегион «Слобожанщина» имел бы статус локального интеграционного шага, способствующего наднациональной интеграции; б) подписание Соглашения об ассоциации с Евросоюзом и формирование ЗСТ с ЕС, что означает усиление роли еврорегиона как в экономической, так и в политической и социокультурной сферах [2, с. 22].

В современных условиях последствия любого из вариантов выбора свидетельствуют о ключевой роли влияния культурного фактора на сотрудничество в еврорегионе.

По подсчетам ученых, существует свыше 500 определений культуры, но в конечном итоге, все они исходят или подразумевают ее содержание как такую совокупность достижений человечества в производственном, социальном, интеллектуальном и духовных отношениях, которая представляет собой пространство и условие становления и жизненной активности человека [3].

Как свидетельствует опыт Китая, Японии и других «тигров» экономического развития, менталитет народа, то есть в конечном итоге его культура, влияя на отношение человека к окружающему миру и на мотивацию его деятельности, относится в современных условиях к определяющим факторам жизнеустройства и экономического развития. Особенность еврорегиона «Слобожанщина», в этом отношении, состоит в том, что доминантой культурных ценностей в нем являются ценности православия.

Общепризнано, что протестанские идеи относительно долга человека и его труда наиболее последовательно воплотились во взглядах Бенджамина Франклина, у которого все нравственные правила имеют утилитарное обоснование: честность полезна, ибо приносит кредит, прилежание в труде является добродетелью, потому что открывают путь к карьере. Учитывая это, допускается видимость честности, поскольку от нее эффект тот же. Франклин даже признавал переизбыток добродетелей и рассматривал его как ненужную расточительность. Более того, видимостью добродетели можно ограничиться во всех тех случаях, когда с ее помощью достигается тот же эффект что и с добродетелью по убеждению Макса Вебера [1, с. 74-75].

По другому решается эта проблема отечественной культурой. Во-первых, например, П. Флоренский исходит из того что люди, принадлежащие к определенному типу культуры, всегда должны быть сосредоточены на находящейся вне их истине. В свою очередь истина является сознанием соборным, а если культура превращается лишь в одно из средств к процветанию «я», то происходит утрата истины и искажается сущность человека [7]. Во-вторых, по-другому решается вопрос об отношении к труду, наиболее ярко это проявилось во взглядах Г. Сковороды относительно «сродного труда». Под сродным трудом он понимал естественную склонность человека к труду, его способность с внутренним удовлетворением выполнять возложенный на него труд, строя на этой основе разумные и доброжелательные отношения с другими людьми [4, с. 326]. Подобное отношение к труду является основополагающей предпосылкой использования способностей человека, а следовательно, и наиболее эффективного разделения труда.

Подобные ценностные ориентации вызывают такой эффект культурно обусловленной эмерджентности в сфере труда, который наиболее соответствует высокотехнологичным направлениям экономического сотрудничества в еврорегионе «Слобожанщина».

Литература: 1. Вебер Макс. Протестантская этика и дух капитализма/ Макс Вебер // Макс Вебер. Избранные произведения: пер. с нем./ сост., общ. ред. Ю. Н. Давыдова – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.; 2. Межрегиональное и приграничное сотрудничество: материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Белгород, 8-12 апр. 2013 г.; под ред. проф.

Бабинцева.-Белгород: Харьков: «Белгород» НИУ «Бел ГУ», 2013. – 248 с.; 3. Морфологія культури: тезаурус. [за ред. проф. В.О. Лозового] – Харків: Право, 2007. – 384 с.; 4. Сковорода Григорій. Пізнай в собі людину/ Григорій Сковорода. – Львів: Світ, 1995. – 528 с. ; 5. Хирата Хидеаки. Ближе к дому/ Хидеаки Хирата, М. Айхан Кесе, Кристофер Отрок// Финансы и развитие. – 2013. – Сентябрь. – с. 40-43; 6. Черномаз Павел. Еврорегион «Слобожанщина» и перспективы украинско-российского трансграничного сотрудничества/ Павел Черномаз// Часопис соціально-економічної географії. – 2009. – Випуск 7 (2). – с. 85-92; 7. Ярославцева И.П. (ТГРТУ). Философия культуры о. Павла Флоренского. – режим доступа: <http://www.meotida.orc.ru/rus/doc/article07.htm>

***

УДК 316.42:35

Саприка В.О.
ПАРТНЕРСТВО ТА СПІВПРАЦЯ В РАМКАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЄВРОРЕГІОНІВ

*ФДАОУ ВПО «Белгородський державний
національний дослідницький університет»*

Існуюче протиріччя між необхідністю активізації інтеграційних процесів на регіональному рівні та відсутністю конструктивних практик прикордонного співробітництва регіонів Росії та України ускладнює запровадження моделі прикордонного співробітництва. В даний час, між російськими і українськими регіонами діє близько 300 угод, які реалізують всього 26 прикордонних і транскордонних проектів, зростаючі протиріччя між урядами Російської Федерації та України в геополітичній сфері негативно впливають не тільки на діючі проекти, але і перетворюють моделі прикордонного співробітництва в декларативні практики [1]. У зв'язку з цим, актуалізується проблема вивчення процесів інтеграції на регіональному рівні, виокремлення імітаційних і конструктивних проектів в російсько-українському прикордонному співробітництві. При цьому детального вивчення потребують не тільки питання вироблення та узгодження стратегічних інтересів окремих регіонів, нівелювання їх суперечностей і неузгодженості, але і методичні аспекти впровадження ефективних інтеграційних моделей російсько-українського прикордонного співробітництва.

На території російсько-українського порубіжжя впроваджується модель єврорегіону, так єврорегіон «Дніпро» утворений в 2003 році і включає Гомельську область (Білорусь), Чернігівську область (Україна) та Брянську область (Росія), єврорегіон «Слобожанщина» утворений в 2003 році і включає Харківську область (Україна) і Білгородську область (Росія), єврорегіон «Ярославна» створений в 2007 році і включає Сумську область (Україна) і Курську область (Росія), єврорегіон «Донбас» створено в 2010 році і включає Донецьку та Луганську область (Україна) і Ростовську і Воронежську області (Росія). Важливо підкреслити, що найчастіше прикордонне положення зазначених регіонів сприймається як слабка їх складова. Так кордон, сучасними рейтинговими агенціями та деякими вченими, сприймається тільки як бар'єр, а неврегульованість багатьох соціально-економічних питань Росії з Україною знижує інвестиційну привабливість та викликає соціальну напругу. На наш погляд, об'єктивна можливість використання потенціалу російсько-українського співробітництва може бути забезпечена тільки перетворенням діючих моделей прикордонного співробітництва Росії та України, відкриттям їх для населення, а також наповненням їх реальними конструктивними проектами. З одного боку, кордон став реальним бар'єром для населення, бізнес-структур, який заважає повноцінному розвитку регіонів. З іншого, проекти та програми прикордонного співробітництва фактично не дають переваг для розвитку прикордонних територій, нерідко будучи декларативними та імітаційними.

Прийнята Програма міжрегіонального та прикордонного співробітництва Російської Федерації та України на 2011-2016 роки визначає загальні напрямки для розвитку, але не виконує тієї ролі, яку повинен виконувати реальний інструмент для прикордонного співробітництва [2]. Наприклад, подібна програма «Європейський Інструмент Сусідства і Партнерства», яка діє у межах з ЄС регіонах України і Росії, не тільки надає фінансування, але і формує правове, проектне та інформаційне поле для розробки і реалізації спільних проектів і програм на території євро регіонів [3].

Ми вважаємо, що застосування проектно-орієнтованого підходу в умовах прикордонної співпраці неможливо без розробки науково обґрунтованої методології, яка відповідає за набір процедур, принципів

і технологій, найбільш придатних для конкретного типу проекту або програми співробітництва в рамках впроваджених моделей.

Проведені дослідження дозволили сформувати наступні рекомендації:

- доцільно забезпечення підготовки адміністративного персоналу для розробки та реалізації програм та проектів прикордонного співробітництва;

- використання методів проектного управління при використанні будь-яких моделей прикордонного співробітництва;

- необхідне забезпечення підтримки місцевих та локальних ініціатив у сфері розвитку євро регіонів, в тому числі і фінансової;

- необхідне залучення бізнесу і населення для активізацій партнерства та співпраці в рамках російсько-українських євро регіонів

Література: 1. Заседание Комитета по вопросам экономического сотрудничества Российской-Украинской межгосударственной комиссии <http://premier.gov.ru/news/7425>; 2. Программа межрегионального и приграничного сотрудничества Российской Федерации и Украины на 2011 – 2016 годы (Принята в г. Геленджике 04.10.2010) <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=INT;n=50108>; 3. European neighbourhood and partnership instrument http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_interregional_en.pdf

***

УДК 338.1: 332.1(477.54/.62)

Ханова О.В.

ПРОФІЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ (на прикладі євро регіону «Слобожанщина»)

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Важливим аспектом вивчення закономірностей і чинників, що визначають соціально-економічний розвиток, є розуміння сутності самого процесу розвитку.

На межі XIX століття ще Й. Шумпетер запропонував альтернативну теорію економічного розвитку, вихідним пунктом якої був «господарський кругообіг» (який становить, по суті, рівноважний стан) закритої економіки. Він трактував розвиток як дискретний рух від одного кругообігу до іншого, стихійно породженого самою

економікою. Тут акценти ставляться на дискретності розвитку і породженні його внутрішніми силами системи. Й. Шумпетер припустив, що значний час національна економіка перебуває у стані рівноваги, а потім раптово, стрибком, переходить в інший стан рівноваги. Причини такого розвитку процесу пов'язані з динамікою нагромадження капіталу, інноваціями і вирішенням суперечності інноваційного характеру [1].

В сучасному розумінні соціально-економічний розвиток – це багатомірний процес, який має розглядатися з урахуванням такої сукупності соціальних та економічних цілей, як: зростання виробництва та доходів населення; збільшення добробуту, поліпшення стану здоров'я, якості освіти; формування умов, які сприяють зростанню гідності громадян; змін в інституціональній, соціальній та адміністративній структурі суспільства; змін у свідомості громадян; змін у традиціях та звичках.

А вирішення регіональних проблем повинне спиратися на розгорнуту концептуальну основу, що припускає проведення глибоких теоретичних досліджень по регіональному розвитку й регіональній політиці.

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів, у тому числі й транскордонних, підвищення їх конкурентоздатності неможливо без подолання проблем міжрегіональних відмінностей, ліквідації кризових явищ і відсталості у розвитку окремих територій країни.

Тому на думку автора для вибору стратегічних пріоритетів функціонування єврорегіону «Слобожанщина» пропонується побудова профілю соціально-економічного розвитку Харківської та Белгородської областей на основі комплексної багатофакторної моделі, що дозволяє оцінити якісні та кількісні характеристики, що визначають рівень розвитку єврорегіону. Оцінка економічної позиції єврорегіону включає показники, що формують потенціал регіону, а саме промислове виробництво, сільське господарство, інвестиції, будівництво, мале підприємництво, ринок товарів і послуг, якість і рівень життя населення.

Методика побудови профілю соціально-економічного розвитку була розроблена під час розробки стратегії соціально-економічного розвитку Белгородської області на довгостроковий період [2] та

включає вибір ряду факторів, що характеризують стан економіки та соціальної сфери, та визначення координати узагальнюючого показника з урахуванням середніх по країні значень. Метод дозволяє визначити пріоритетні напрямки, оцінити сформовані тенденції економічного розвитку регіону на основі виділення зон сприятливого, задовільного і незадовільного стану.

Найбільш повну картину дає підхід, що дозволяє агрегувати окремі характеристики соціально-економічного розвитку і розглядати їх у комплексі – у вигляді сукупності координат єдиної шкали, що формує координати узагальнюючого показника.

Методика побудови профілю соціально-економічного розвитку включає агрегування обраних факторів, що характеризують стан економічного і соціального розвитку області, і розгляд їх у комплексі – у вигляді сукупності координат єдиної шкали, що формує координати узагальнюючого показника (I) шляхом безпосереднього порівняння показників області з їх прикордонними характеристиками Z і R (табл. 1), де Z відповідає середньому по країні значенню показника за певний рік (у нашому випадку, це 2010 р.), R – є 20% негативним відхиленням від середнього по країні значення Z.

Таблиця 1

Координати узагальнюючого показника

Нерівність	Розрахунок координати (i) узагальнюючого показника
Для всіх показників (крім рівня безробіття)	
$I \leq R$	$i = R / I - 1$, при цьому значенню координати присвоюється знак «—»
$R < I < Z$	$i = I / Z$ – діапазон значення координати буде варіюватися в межах від 0 до 1
$I \geq Z$	$i = I / Z$ – діапазон значення координати буде завжди вище 1
Для показника рівня безробіття	
$I \geq R$	$i = I / R - 1$, при цьому значенню координати присвоюється знак «—»
$R > I > Z$	$i = Z / I$ – діапазон значення координати буде варіюватися в межах від 0 до 1
$I \leq Z$	$i = Z / I$ – діапазон значення координати буде завжди вище 1

Джерело: [2]

На основі проведених розрахунків з урахуванням запропонованої методики будується профіль соціально-економічного розвитку Белгородської та Харківської області, який дозволяє проаналізувати

соціально-економічну ситуацію єврорегіону і визначити пріоритетні напрямки його розвитку.

Окремо слід виділити:

- зону сприятливого стану ($i > 1$), для якої характерні високі темпи розвитку основних соціально-економічних показників;

- зону задовільного стану ($0 < i < 1$). Це свідчить про середній рівень розвитку зони. Цей сектор економіки досить розвинений, але разом з тим потенціал використовується не повною мірою, що веде до необхідності пошуку шляхів поліпшення використання наявного потенціалу;

- зону незадовільного стану ($i < 0$). Даний стан відображає положення в секторах економіки, для яких потрібна розробка системи додаткових заходів, спрямованих на підвищення ресурсної і, відповідно, результативної складової потенціалу регіону.

Загалом, побудова профілю соціально-економічного розвитку дозволяє якісно оцінити сформовану тенденцію економічного розвитку і виявити ризики, реалізувати комплекс програмно-цілевих заходів щодо стабілізації обстановки, прискорити процеси соціально-економічного розвитку та підвищити їх результативність, вжити адекватних майбутнім подіям заходи, що підвищує результативність управління соціально-економічними процесами на території.

Література: 1. Ерохина Е. А. Теория экономического развития: системно-самоорганизационный подход. – Томск: Изд-во Томского университета, 1999. – 160 с.; 2. Стратегия социально-экономического развития Белгородской области на период до 2025 года [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.derbo.ru/docs/strategiya-soczialno-ekonomicheskogo-razvitiya-belgorodskoj-oblasti-na-period-do-2025-goda>

***

Черномаз П.А.

**РАЗВИТИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА В ЕВРОРЕГИОНЕ
«СЛОБОЖАНЩИНА»: ИСТОРИЯ, СОСТОЯНИЕ
И ВОЗМОЖНОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ**

*ГП «Харьковский региональный научно-производственный
центр стандартизации, метрологии и сертификации»,
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина*

7 ноября 2013 г. исполнилось 10 лет с момента учреждения украинско-российского еврорегиона «Слобожанщина». Этому событию предшествовала шестилетняя подготовительная работа по обоснованию идеи создания такого трансграничного образования, внесения ее в стратегические документы по региональному развитию. Поэтому развитие трансграничного сотрудничества в рамках еврорегиона «Слобожанщина» прошло и предполагает в дальнейшем следующие этапы [1]:

- 1) возникновение и обоснование идеи создания первого украинско-российского еврорегиона «Слобожанщина» [2-3];
- 2) внесение положения о создании еврорегиона в официальные документы местных органов власти;
- 3) подписание документов об учреждении еврорегиона (7 ноября 2003 г.);
- 4) принятие еврорегиона «Слобожанщина» в Ассоциацию европейских приграничных регионов (AEBR);
- 5) разработка стратегии развития еврорегиона; 6) разработка и обеспечение реализации программ и проектов трансграничного сотрудничества;
- 7) мониторинг и оценка программ и проектов трансграничного сотрудничества.

Как результат инициирования вопросов трансграничного сотрудничества, связанных в последующем с созданием еврорегиона «Слобожанщина», 22 марта 2002 г. администрации Харьковской и Белгородской областей обратились к президентам Украины и России с просьбой дать соответствующие поручения правительствам относительно активизации двусторонних консультаций между Министерствами иностранных дел обеих стран, целью которых было бы

подписание «Соглашения об упрощении таможенного и пограничного режимов для обеспечения первоочередных потребностей жителей приграничных районов Харьковской и Белгородской областей» [4]. Осуществилась эта инициатива 21 апреля 2006 года в Москве, где было подписано соответствующее межправительственное соглашение, касавшееся приграничных районов всего украинско-российского пограничья. В ее развитие 18 октября 2011 года в Донецке в ходе Второго российско-украинского межрегионального экономического форума подписано новое «Соглашение между Правительством Российской Федерации и Кабинетом Министров Украины о порядке пересечения российско-украинской государственной границы жителями приграничных регионов Российской Федерации и Украины». Оно предусматривает распространение упрощенного режима пересечения российско-украинской государственной границы на жителей приграничных регионов, в частности, Белгородской и Харьковской областей в целом, то есть жителей всего еврорегиона «Слобожанщина», а не только приграничных районов. 22 февраля 2012 г. Верховная Рада Украины приняла закон о ратификации этого соглашения. С российской стороны соглашение вступило в силу без ратификации.

Однако это, пожалуй, самое главное достижение, связанное с 10-летием трансграничного сотрудничества в еврорегионе «Слобожанщина», которое на сегодня остановилось на этапе разработки стратегии развития. В нем только начато формирование институциональной структуры, он очень слабо использует свой потенциал и требует наполнения конкретными реализуемыми проектами для решения насущных общих задач. Перечислим причины (или проблемные вопросы), которые, по нашему мнению, тормозят развитие сотрудничества в рамках еврорегиона «Слобожанщина»:

- 1) нестабильность украинско-российских отношений и их зависимость от личных симпатий и политической воли руководителей;
- 2) по отношению к еврорегиону со стороны властей превалирует формально-демонстрационный подход;
- 3) не сформирована четкая институциональная структура еврорегиона, а значит, нет автономного механизма развития; 4) не существует отработанного механизма совместного украинско-российского стратегического планирования развития еврорегиона; 5) отсутствуют

реальные источники государственного финансирования как из центрального, так и из местных бюджетов;

6) на украинско-российском участке границы не действуют масштабные европейские программы, поддерживающие трансграничное сотрудничество (Европейский инструмент соседства и партнерства и др.);

7) бизнес не заинтересован вкладывать средства в проекты евро-региона даже по схеме государственно-частного партнерства, т.к. со стороны государства отсутствует стимулирование (льготные условия).

Создание эффективных механизмов трансграничного сотрудничества является чрезвычайно своевременной задачей как для внутреннего развития сопредельных пограничных регионов, так и для укрепления добрососедских отношений между Украиной и Россией.

Для дальнейшей выработки стратегии развития нами произведен SWOT-анализ российско-украинского трансграничного сотрудничества (табл. 1), позволяющий по-новому взглянуть на текущую ситуацию и перспективы, которые открываются для еврорегиона «Слобожанщина» [5].

Таблица 1

SWOT-анализ украинско-российского трансграничного сотрудничества в еврорегионе «Слобожанщина»*

<i>Использование сильных сторон для реализации возможностей</i>	<i>Использование сильных сторон для преодоления угроз</i>
1. Установление кооперационных отношений будет содействовать развитию промышленного сектора, а также развитию среднего и малого бизнеса на территории российско-украинского пограничья. 2. Повышение уровня развития систем образования обоих государств путем обмена опытом в сфере образования и содействие повышению уровня квалификации специалистов высших учебных заведений и научных учреждений. Взаимное признание дипломов об образовании и присуждении научных степеней и ученых званий. 3. Возможность более свободного	1. Развитие кооперационных связей будет содействовать созданию зоны свободной торговли и ТС. 2. Развитие социально-культурных связей будет противодействовать национальным и шовинистским настроениям. 3. Сотрудничество в решении экологических проблем будет препятствовать загрязнению территории и способствовать восстановлению природной среды.

посещения соседних государств положительно скажется на развитии социально-культурных отношений.	
<i>Возможности для преодоления слабых сторон</i>	<i>Угрозы проявления слабых сторон</i>
1. Оживление зон депрессии, активизация регионообразующих производств. 2. Создание обходных транспортных маршрутов в дополнение к магистральным. 3. Модель еврорегиона предусматривает увеличение прозрачности границы для легальных товарных потоков. 4. Функционирование еврорегиона позволит внедрить единые европейские стандарты охраны окружающей среды. 5. Еврорегион будет содействовать налаживанию экономических, образовательно-научных и культурных отношений между государствами. 6. Создание общего цивилизованного рынка труда позволит не только предотвратить развитие интеллектуальной асимметрии пограничья, но и значительно повысит общий человеческий потенциал еврорегиона.	1. Политическая конфронтация в связи с возможным вступлением Украины в НАТО может привести к пересмотру прежде подписанных договоренностей межгосударственного и трансграничного сотрудничества. 2. Отказ от формирования зоны свободной торговли с РФ и ТС снизит конкурентоспособность украинской продукции на рынке России. 3. Негативные последствия создания зоны свободной торговли с ЕС могут привести к закрытию отдельных предприятий вследствие потери рынков сбыта и разрыва установленных кооперационных связей. 4. При значительном снижении эффективности пограничного контроля увеличение мигрантов может усилить криминогенность украинско-российского пограничья.

* Составлена автором

Выводы. Еврорегион «Слобожанщина» выступил в роли катализатора процессов украинско-российского трансграничного сотрудничества, направленных на улучшение жизни населения приграничных регионов. По его примеру на пограничье Украины и России за последнее десятилетие сформировался каркас территориально компактных еврорегионов, в основе которых лежат соглашения между расположенными по обе стороны границы территориальными органами власти и самоуправления. В этот каркас, кроме «Слобожанщины», входят еврорегионы «Днепр» (2003 г.), «Ярославна» (2007 г.) и «Донбасс» (2010 г.).

В то же время дальнейшее развитие сотрудничества в еврорегионе «Слобожанщина» требует внедрения эффективных организа-

ционно-управленческих решений, в частности формирования работающих на постоянной основе органов управления еврорегионом, выработки действенных механизмов конкурсного отбора и финансовой поддержки совместных программ и проектов и ряда других.

Литература: 1. Черномаз П.А. Еврорегион «Слобожанищина»: этапы формирования и перспективы развития / П.А. Черномаз // *Международное сотрудничество приграничных регионов: история, экономика, политика, культура*. – Курск: Изд-во VIP, 2011. – С. 160-165. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/5203>; 2. Голиков А. Еврорегион «Слобожанищина» как форма трансграничного сотрудничества сопредельных областей Украины и России / А. Голиков, П. Черномаз // *Регион: Проблемы и перспективы*. – 1997. – №4. – С. 52-54. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/5204>; 3. Черномаз П.А. Еврорегион «Слобожанищина» – перспективы трансграничного сотрудничества Харьковской области / П.А. Черномаз // *Вестник торгово-промышленной палаты: Совместный выпуск Харьковской и Белгородской ТПП*. – 2002. – №11. – С. 15-16; 4. Голиков А.П. Анализ проблем трансграничного сотрудничества России и Украины / Голиков А.П., Черномаз П.А. // *Регіон: стратегія і пріоритети* / Укр. науково-практ. журнал. – Х.: Науково-дослідний інститут регіональної політики ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – №5. – С. 15-32; 5. Черномаз П. Украинско-российское трансграничное сотрудничество на примере еврорегиона «Слобожанищина» / П. Черномаз // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. – №1042. – Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – Вип. 1. – С. 147-150.

***

**ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
ЯК СПЕЦИФІЧНА СФЕРА
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

УДК 335.346

Авагімов А.А.

**ЩОДО ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ**

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доцент Маковоз О.В.*

Аналіз розвитку українсько-російських відносин протягом останніх п'яти років свідчить про те, що економічна співпраця між Україною і РФ успішно розвивалася, незважаючи на певні проблеми в політичній складовій цих відносин. Це свідчить також про те, що політичні відносини і економічна співпраця певною мірою розвиваються паралельно за своєю внутрішньою логікою і економічна співпраця з Росією може бути більш успішною не тоді, коли Київ йде на поступки під тиском Москви, а тоді, коли керівництво України, спираючись на підтримку міжнародної спільноти, послідовно відстоює національні інтереси держави.

Сьогодні у сфері українсько-російських відносин українська влада стикається з проблемами, які накопичувались протягом усього періоду незалежності, не знаходячи вчасного адекватного розв'язання. Одна з цих проблем полягає в тому, що протягом останніх років недостатня увага в Україні приділялась питанню диверсифікації іноземного капіталу в стратегічних галузях економіки. В означений період експансія російського капіталу в Україні здійснювалась набагато швидшими темпами, ніж залучення європейських інвестицій. Були зроблені безпрецедентні поступки Росії, зокрема, в енергетичній сфері, здійснювалася планомірна російська економічна експансія за рахунок національних інтересів. Практика україн-

сько-російських відносин в 90-х роках минулого століття сприяла перетворенню України на «провінцію» новітньої російської імперії.

За деякими підрахунками, на даний час російський капітал встановив контроль над 70% провідних українських підприємств, посилив позиції в українській банківській сфері тощо. При цьому російська економічна експансія на теренах СНД, і зокрема в Україні, має виразний політичний зміст, оскільки вона здійснюється планомірно при потужному сприянні з боку Кремля і є передумовою і складовою частиною подальшої політичної експансії Росії. Основні ідеї російського економічного експансіонізму були визначені наприкінці 2003 р. А.Чубайсом у вигляді концепції «ліберальної імперії». Сьогодні Росія, по суті, намагається відтворити себе як нову імперську державу у складі Російської Федерації, Білорусі, України і Казахстану – членів створюваного нині СЕП – відносно замкнутого простору, в якому Москва прагне встановлювати ті або інші правила поведінки – спочатку економічні, а згодом і політичні. Проголошений Україною і підтверджений народним волевиявленням на останніх президентських і парламентських виборах курс на європейську інтеграцію вступає в конфлікт з пріоритетним завданням Росії – побудови могутньої євразійської держави. В Концепції національної безпеки РФ «посилення відцентрових процесів в СНД» віднесено до найбільших зовнішніх загроз поряд з розширенням НАТО та розповсюдженням ядерної зброї.

Встановлений в Росії контроль держави над економікою дає підстави говорити про те, що російський бізнес в Україні, особливо крупний, в деяких ситуаціях може виконувати політичні замовлення Москви, іноді навіть у збиток власним економічним інтересам. У планах відновлення Москвою минулої імперської могутності Україні відводиться особливе місце. Йдеться про планомірне повернення України в сферу російського впливу, при цьому робиться все, щоб загальмувати процеси зближення України та ЄС. Ціла серія інспірованих Москвою криз в російсько-українських відносинах, на нашу думку, мала на меті максимально загальмувати європейську інтеграцію України, а також, підтримати проросійські політичні сили в Україні.

Про стратегічний характер українсько-російських відносин свідчить створена за двадцять років незалежності нормативно-правова база, яка охоплює практично всі сфери співпраці. Підписано більше

360 двосторонніх документів, 240 з яких мають міждержавний і міжурядовий формат. Близько 200 угод підписано в торговельно-економічній, науково-технічній, військовій і військово-технічній сферах.

Література: 1. Голіков А.П., Казакова Н.А., Прав Ю.Г. *Регіональна політика і економічний розвиток: європейський контекст: Учебний посібник* – Харків: Екограф, 2009; 2. Горелов Д. *Транспортно-комунікаційні коридори України [Електронний ресурс]* /Д. Горелов, М. Толстанов //Міжнародний діловий журнал «ІМДЖ.УА» [сайт]. – Режим доступу: <http://image.ua/75>; 3. Кобылянская Л. *Экономические отношения России и Украины. [Електронний ресурс]* – Режим доступу: <http://institutions.com/general/997-ekonomicheskie-otnosheniya-rossii-i-ukrainy.html>

УДК 339.9 (477)

Алексеева Т.І., Храпач С.С.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

*Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

У теперішній час транскордонне співробітництво (ТКС) є одним з перспективних напрямів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, що є складовою частиною цілісної системи міжнародних економічних відносин.

Транскордонне співробітництво об'єктивно сприяє зниженню економічних бар'єрів, зближенню національних економік, їх інтеграції та поступовому становленню транскордонних регіонів у структурі єдиного економічного простору.

Сфери транскордонного співробітництва охоплюють прикордонну інфраструктуру, туризм і рекреацію, екологію і охорону навколишнього середовища, торговельну діяльність, науково-технологічний та культурний обмін тощо. У системі стратегічних пріоритетів України особливе місце посідає транскордонне співробітництво з країнами Європейського союзу, яке відкриває перспективи та можливості економічного розвитку, сприяє зміцненню конкурентних позицій України на міжнародній арені. Об'єктивним фак-

том є те, що переважна більшість українських регіонів є безпосередніми учасниками транскордонного співробітництва, оскільки із 25 областей України 19 – прикордонні.

На теперішній час місце України у транскордонному співробітництві базується на досить розвиненому нормативно-правовому підґрунті. Аналіз нормативних документів із зазначеного напрямку дозволяє виділити такі основні пріоритети транскордонного співробітництва України [1,2]:

- зміцнення конкурентоспроможності регіонів країни;
- спрощення процесу перетину кордону та створення відповідної інфраструктури;
- укладання нових транскордонних угод;
- розвиток мережі консалтингових центрів підтримки малого та середнього підприємництва в прикордонних регіонах;
- координація соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів;
- гармонізація законодавства України у визначених сферах з європейським законодавством.

З огляду на викладене вище, вивчення правових та економічних аспектів транскордонного співробітництва є надзвичайно актуальним з науково-теоретичного та практичного погляду, особливо у зв'язку із проголошенням стратегії європейської інтеграції України.

У цьому контексті транскордонну співпрацю слід розглядати як ефективний додатковий канал інтегрування України до ЄС. Окрім того, світовий та європейський досвід транскордонного співробітництва може бути раціонально використаний для вдосконалення співпраці України на кордонах з країнами – членами СНД. Транскордонне співробітництво, будучи складовою зовнішньоекономічних зв'язків, сприяє активізації підприємницьких відносин та створює передумови для перетворення прикордонних регіонів у зону інтенсивних економічних контактів. Для Чернівецької області кордон з країнами – членами ЄС визначає структуру експорту та імпорту товарів і послуг. Так за січень – березень 2012 року до країн СНД було експортовано 37,3% усіх товарів, до країн ЄС – 53,4% (у січні – березні 2011року відповідно – 33,4% та 53,9%). З країн СНД імпортовано 4,4% усіх товарів, з країн ЄС – 54,5% (у січні – березні 2011 року – 6,2% та 52,1% відповідно) [5].

Транскордонне співробітництво активно підтримується Європейським Союзом для досягнення таких стратегічних цілей, як можливість відкриття нових ринків збуту продукції, забезпечення безпеки та політичної стабільності в Європі, підвищення рівня розвитку відсталих регіонів, прискореного розвитку національних економік у постсоціалістичних країнах тощо.

Вагоме значення у єврорегіональній співпраці відіграє фінансова підтримка Європейського Союзу шляхом використання ряду ініціатив, програм і проектів, таких як: TACIS CBC, PHARE CREDO, MEDA, CARDS, LACE. Кожна програма має затверджений бюджет за різними напрямками прикордонного співробітництва, такими як: співробітництво у розвитку енергетичних мереж, комунікаційної і транспортної систем, регіональному і територіальному плануванні тощо. Для України, зокрема, це означає, що замість попередньої програми TACIS вона отримуватиме від ЄС допомогу в рамках Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП – ENPI), який сприятиме спрощенню процесу отримання фінансової підтримки [3, 4].

Таким чином, розвиток транскордонного співробітництва є об'єктивною необхідністю подальшого розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і спрямовано на покращення стану депресивних територій, інвестиційної та інноваційної привабливості територій, вирівнювання рівнів розвитку різних регіонів та підвищення соціальних стандартів якості життя населення.

Література: 1. Про транскордонне співробітництво [Електронний ресурс]: Закон України від 24.06.2004 №1861-IV. – Режим доступу. – <http://www.zakon.rada.gov.ua>; 2. Про затвердження державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.12.2010 р. №1088. – Режим доступу. – <http://www.zakon.rada.gov.ua>; 3. Чепеленко А. М. Транскордонне співробітництво в процесі європейської інтеграції України [Електронний ресурс] //Ефективна економіка. – 2011. – №2. – Режим доступу. – <http://www.econotyu.nauka.com>; 4. Ятшембська В. Роль єврорегіонів і транскордонного співробітництва у процесі європейської інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – http://www.univ.rzeszow.pl/nauka/konferencje/rl_most/ukr/.pdf; 5. <http://www.oda.cv.ua> – офіційний сайт Чернівецької облдержадміністрації.

Бороденко М.М., Григорова-Беренда Л.И.
ПРАКТИКА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЕВРОРЕГИОНОВ
В СТРАНАХ ЕС И ВОЗМОЖНОСТИ ЕЕ ПРИМЕНЕНИЯ
В УКРАИНО-РОССИЙСКОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Проблема интенсификации торгово-экономических связей на современном этапе украино-российских отношений требует использования общеевропейских подходов. Одним из таких катализаторов интенсификации является концепция еврорегиона, которая включает в себя современное представление о трансграничном сотрудничестве.

Анализ последних исследований и публикаций. Среди европейских и украинских исследователей можно выделить Г. Грамацки и Е. Грухмана, М.И. Долишнего. Одним из первых идею создания украинско-российского еврорегиона «Слобожанщина» высказал А.П. Голиков [1].

Целью статьи является проведение компаративного анализа генезиса еврорегионов в странах ЕС и еврорегиона «Слобожанщина».

Результаты исследования. В мировой практике существует множество различных моделей территориально-хозяйственного управления. Еврорегионы как территориальные объединения известны в Европе достаточно давно. Первым еврорегионом считается EUREGIO, который возник в 1956 г. на немецко-германской границе в районе городов Энсхеде (Голландия) и Гронау (ФРГ) [2, с. 103].

Приграничные территории, находясь на окраинах страны, зачастую испытывают недостаток внимания к ним со стороны центральных властей. Становясь заложниками региональных диспропорций, многие регионы превращаются в депрессивные. Для решения вышеуказанных проблем, для выравнивания европейских регионов, стирания границ между ними, с целью создания единой процветающей Европы в 1980 году была принята Европейская рамочная конвенция о трансграничном сотрудничестве между территориальными общинами или властями, направленная на более тесное сотрудничество между приграничными регионами в сфере экономики, экологии, науки, культуры. Для этих целей в Европе

созданы и функционируют еврорегионы. Трансграничное сотрудничество относится к числу экономических процессов, которые интенсивно развиваются под действием международной экономической интеграции. В связи с расширением и углублением экономического сотрудничества стран-членов ЕС, приграничные регионы становятся зонами контактов национальных хозяйств [3, с. 11].

Анализ деятельности еврорегионов как в Европейском союзе, так и в государствах ЦВЕ, показывает, что эти приграничные сообщества на сегодняшний день являются наиболее продвинутой формой приграничного сотрудничества европейских государств. Членами еврорегионов выступают, в основном, муниципальные образования или их объединения.

Юридической основой деятельности еврорегионов является внутреннее законодательство сотрудничающих стран, а также «Европейская рамочная конвенция о приграничном сотрудничестве территориальных сообществ и властей» 1980 г. Однако, по оценкам западных экспертов, еврорегионы фактически «не работают», если отсутствуют межгосударственные соглашения по вопросам приграничного сотрудничества между заинтересованными странами.

2013 год ознаменовывается десятилетним юбилеем создания еврорегиона «Слобожанщина». В 2003 году по инициативе местных властей Харьковской и Белгородской областей впервые в Восточной Украине, появился первый украино-российский еврорегион. Дальнейшие процессы экономической интеграции были закреплены в 2006 году в Москве, где было подписано межправительственное соглашение, которое касалось приграничных областей всего российско-украинского пограничья [4].

Таким образом, данный еврорегион, дал толчок к появлению подобных форм приграничного сотрудничества на границе Украины и России.

Следует отметить, что за десять лет существования еврорегиона «Слобожанщина» одним из самых значимых достижений стало подписание в 2011 г., в рамках проведения Дней Украины, учредительных документов украинско-российского технопарка «Слобожанщина». С украинской стороны учредителями технопарка стали ХНУ имени В.Н. Каразина, Харьковский национальный университет радиоэлектроники (ХНУРЭ), Научный парк «ФЭД». Со стороны

России единственным учредителем выступил Белгородский государственный национальный исследовательский университет.

Основными сферами деятельности еврорегионов являются: экономика и занятость, транспорт и связь, культура и образование, туризм, здравоохранение и социальная сфера, инфраструктура и защита окружающей среды. Решаются и проблемы обустройства совместной границы, взаимодействия в чрезвычайных ситуациях, сотрудничества правоохранительных органов, водообеспечения, миграции населения приграничных районов [5].

Участие в еврорегионах позволяет оперативно решать приграничные проблемы на местном уровне, создавать гибкие хозяйственные структуры с привлечением внешних инвестиций для строительства и расширения инфраструктуры, налаживать приграничную торговлю, туризм, расширять сотрудничество в культурной, социальной, природоохранной и других областях. Трансграничному сотрудничеству в рамках еврорегионов в Европе придается большое значение. В Западной Европе действует около двух сотен еврорегионов. В основе их функционирования лежат принципы самоуправления и трансграничной кооперации [6, с.147].

Выводы. Создание еврорегиона является очень удобным инструментом для развития приграничных регионов, при этом государство не берёт на себя никаких обязательств и не теряет своего суверенитета в принятии решений, а также сохраняет хорошие отношения с соседними интеграционными объединениями. Этот фактор является дополнительным стимулом развития двусторонних украинно-российских отношений в рамках концепции многовекторности для Украины.

Литература: 1. Голиков А., Черномаз П. Еврорегион «Слобожанщина» как форма трансграничного сотрудничества сопредельных областей Украины и России // *Регион: Проблемы и перспективы*. – 1997. – №4. – С. 52-54; 2. Артеменко С.В. Региональная политика ЕС: опыт и географические аспекты организации функционирования еврорегионов / С.В. Артеменко // *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. №18. – 2011. С. 101-107; 3. Панкратова Е.Н. Создание еврорегионов как процесс международной экономической интеграции / Е.Н. Панкратова Л.В. Ечина // *Зовнішня торгівля, економіка, фінанси та право*. №5. 2011. – С. 11-16; 4. Закон Украины «О ратификации Соглашения между Кабинетом Министров

Украины и Правительством Российской Федерации о порядке пересечения российско-украинской государственной границы жителями приграничных регионов Украины и Российской Федерации»; 5. Опыт приграничного сотрудничества региональных и местных властей в Европе – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mid.ru/bdomp/sbor.nsf/fe3845c0f6d9b35443256c8a004e8835/9ddb08e9816c774343256c8a0047bc63!OpenDocument>; 6. Колбасич Д.А. Создание еврорегиона «Озерный край» и перспективы его развития / Д.А. Колбасич // Наукoвий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. №4. – 2009. – С. 141-147.

УДК 656.025.4

Глазкова А.С.

РОЗВИТОК ТРАНСПОРТНОЇ СКЛАДОВОЇ У ВІДНОШЕННЯХ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доцент Маковоз О.В.*

Спільність економічних інтересів України і Росії полягає у взаємовигідному використанні потужної і розгалуженої транспортної інфраструктури України (залізниць і автомобільних шляхів, морських портів, магістральних трубопроводів і ліній електропередач). Транспортні комплекси Росії і України відіграють велику роль в забезпеченні взаємодії економік двох країн і поглибленні співпраці.

Транспортна система Росії – це 85,5 тис. км. залізниць, 1137 тис. км. автомобільних доріг, 217 тис. км. магістральних трубопроводів, 412 аеропортів, 43 морських і 128 річкових портів. Транспортна система України включає 22,6 тис. км. залізниць, 167 тис. км. автодоріг, близько 3 тис. км. водних шляхів, майже 47 тис. км. магістральних трубопроводів, 19 морських і 10 річкових портів, 36 аеропортів.

Загальний об'єм перевезень експортно-імпортних і транзитних вантажів в міжнародному повідомленні між Росією і Україною транспортом загального користування (залізничним, автомобільним і водним) складає близько 70 млн. т. Із загального об'єму транзитних перевезень російських вантажів по території України 80% припадає на морські порти і 20% – на сухопутні прикордонні пере-

ходи. Основна частка вантажних російсько-українських перевезень здійснюється залізничним транспортом. Перевезення цим виглядом транспорту експортно-імпортних і транзитних вантажів складають 59,3 млн. тонн, або більше 87% від загального об'єму перевезень вказаних вантажів всіма видами транспорту.

Необхідність інтеграції національних економік Росії і України в світову економічну систему вимагає узгоджених дій з пріоритетного розвитку міжнародних транспортних коридорів.

Відповідно до Концепції інтеграції транспортних систем Російської Федерації та України сторони регулярно здійснюють взаємний обмін інформацією та пропозиціями з розвитку міжнародних транспортних коридорів, що проходять територіями Росії та України, включаючи напрямки Москва – Харків – Сімферополь та Москва – Київ.

Розробляються програми круїзного судноплавства по лінії Дунай – Чорне море – Дніпро – Волга. Укладено угоду про паромне сполучення між російським портом Кавказ й українським Керч.

Серед спільних проектів в галузі транспорту можна назвати створення могутнього вантажного електровоза в рамках кооперації Луганського і Новочеркаського заводів. ВАТ «Азовмаш» та ВАТ «Крюковський вагонобудівний завод» поставляють вантажні вагони на російський ринок. Яскравим прикладом співпраці між Україною і Росією став виграний тендер на постачання до Іраку крупної партії луганських тепловозів з коломенськими дизельними двигунами.

Протягом останніх 5 років російсько-українські виробничі зв'язки в автомобілебудуванні відчутно зміцнилися і від підрядної кооперації і двосторонньої спеціалізації перейшли на вищий рівень, пов'язаний з розгортанням спільних великосерійних виробництв із збіркою переважно на українській території, а також з утворенням спільних підприємств, що реалізують загальну ринкову стратегію. Автомобілебудівні заводи в Запоріжжі, Луцьку, Львові, Кременчуці, Херсоні, Сімферополі та інших українських містах працюють, використовуючи постачання вузлів і деталей з Росії.

Прийняті останнім часом Концепції служать базою для розробки міжурядових угод на двосторонній або багатосторонній основі, проведення узгодженої політики по розвитку транспортних коридо-

рів в рамках СНД, розробки спільної Програми розвитку МТК, а також реалізації спільних проектів розвитку їх інфраструктури.

Прогнозується подальше вдосконалення нормативно-правової бази, спрямованої на виконання Транспортної стратегії. Зокрема, актуальним є прийняття закону «Про транзит», в якому мають знайти вирішення проблеми створення єдиної системи державного регулювання транзитних перевезень вантажів, заходи з координації дій транспортних організацій та органів, що здійснюють державний контроль транзитних перевезень, питання міжнародного співробітництва.

Література: 1. Голиков А.П., Казакова Н.А., Прав Ю.Г. Регіональна політика і економічний розвиток: європейський контекст: Учебний посібник – Харків: Екограф, 2009; 2. Міщенко А.В. Транспортний коридор як форма інтеграції України в ЄС. А.В. Міщенко. Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми): – К., 2008. – С. 355-362; 3. Дергачов В.А. Міжнародні економічні відносини. – М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2010. – 305 с.

УДК 338.005.823

Глазько А.А., Магера А.О.
ТРАНСГРАНИЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАК
ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО
ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

*Харьковский торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета
Научный руководитель: к.э.н., доцент Алексеева Т.И.*

Одним из основных направлений «Государственной программы развития трансграничного сотрудничества на 2011–2015 гг.» обозначена модернизация и развитие существующей трансграничной транспортной системы для увеличения ее пропускной способности [2].

В 7 ноября 2013 года исполнилось 10 лет со дня создания евро-региона «Слобожанщина» – высшей формы приграничного сотрудничества между Харьковской и Белгородской областями. Этот проект успешно выполняет свою главную цель – развитие смежных

территорий, в особенности касаясь их экономики, инфраструктуры и социальной поддержки [1,2].

Сегодня Украина «зажата» между двух геополитических образований – Европейским и Евразийским союзами, с которыми страну связывают общие приграничные территории, на которых в последнее десятилетие созданы еврорегионы. Если Шенгенская зона стала преградой на пути экономической интеграции западно-украинских областей в Европу, то восточные еврорегионы смогли доказать свою большую эффективность. Примером этому могут служить: создание свободных экономических зон с российской стороной; относительно открытая граница для перемещения товаров и услуг; формирование единой политико-правовой системы. Именно на востоке Украины удалось создать еврорегионы, которые наиболее приближены к идеальному концепту данного понятия.

В настоящее время, когда Украина стоит на пороге подписания соглашения об ассоциации с Европейским Союзом нет однозначного мнения касаясь правильности данного выбора. В основе этой неопределенности лежит региональная основа. Восточные еврорегионы, в числе которых и «Слобожанщина», более адаптированы к евразийскому пространству. Это подтверждается экономическими показателями их деятельности. Так, внешний товарооборот между Харьковской и Белгородской областями ежегодно увеличивается в два раза (в 2012 год он составил 5,4 млрд. долларов, в то время как в 2011 – всего 2,7 млрд. долларов).

По мнению аналитиков, Украина в перспективе, в рамках Таможенного союза будет иметь рост ВВП почти в два раза больше, чем при вступлении в ЕС, а объемы внешней торговли увеличатся в 2,3 раза. При функционировании в рамках Таможенного союза объемом ВВП в Харьковской области к 2017 году также увеличится на 46%.

Харьковский регион – лидер украинского машиностроения и как пограничный регион с Белгородской областью имеет реальные перспективы углубления сотрудничества и торговли с Россией и другими странами Таможенного союза (ТС) на взаимовыгодных экономических и других условиях.

Если говорить о трудовых кадрах и миграции, то в странах Таможенного союза (ТС) граждане Украины работают в основном как

высококвалифицированные сотрудники, они востребованы как инженеры, строители, технологи и т.д., тогда как в ЕС украинцев видят по преимуществу как обслуживающий персонал, нередко низшего уровня.

Затрагивая научно-техническое сотрудничество, можно констатировать, что Российская Федерация давно сотрудничает с различными научно-исследовательскими институтами, как Харьковскими, так и других регионов Украины.

Стратегическая ориентация Украины на ЕС крайне «заманчива», однако ни выверенных расчетов, ни доказательных аргументов на этот счет практически нет, за исключением нескольких аксиом:

- уровень теневой экономики и коррупции в ЕС значительно ниже;
- судебная и арбитражная системы ЕС более справедливы и надежны;
- ЕС экономически более развит, емкость рынков стран ЕС на порядок выше, нежели у стран ТС [3].

Исследование предпосылок дальнейшего развития российско-украинского экономического сотрудничества, анализ торговых и инвестиционных отношений, выявление перспектив экономической интеграции позволяет сделать однозначный вывод о значительном потенциале и возможностях взаимовыгодного сотрудничества, прежде всего в рамках Таможенного Союза.

В пользу этого вывода говорит и тот факт, что рост торговых отношений со странами ТС связан с производством продукции, наиболее востребованной на рынках стран Таможенного Союза. К ней относятся:

- продукция машиностроения, приборостроения, информационные технологии;
- товары сельскохозяйственной переработки и продукты питания;
- сфера научно-образовательных услуг.

Таким образом, дальнейшая европейская интеграция нашего государства возможна посредством трансграничного сотрудничества со странами-соседями, в том числе развитием торговых связей, созданием инфраструктуры, использованием Европейских транспортных коридоров.

Литература: 1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24 червня 2004 р. №1861-IV // Голос України. – 2004. – №134. – С. 7; 2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки» [Електронний ресурс]: (Кабінет Міністрів України)/- Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1088-2010-%EF>; 3. Дергачев В.А. Проблемы трансграничного сотрудничества / В.А. Дергачев, В.В. Демченко // Экономические инновации. – 2005. – №18. – С. 26–31.

***

УДК 911.3

Гололобова А.В., Казаков С.Г.
ЕВРОРЕГИОН «ЯРОСЛАВНА»:
ИСТОРИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ

Курский государственный университет, Россия

В связи с распадом СССР 46 субъектов Российской Федерации приобрели пограничные зоны. Одну из них получила Курская область. В пределах её территории существует 6 административных районов, граничащих с Сумской областью Украины.

Украина и Россия являются друг для друга стратегическими партнерами. Получение суверенитета, разногласия в реализации энергетической политики, военно-политические проблемы не нарушили дружественной направленности отношений между бывшими республиками СССР. Тесная взаимосвязь наших государств объясняется, как их геополитическим положением, так и многовековой историей и общей судьбой.

Административные границы в Советском Союзе, не только областные, но и республиканские, не привыкли быть границами в полном смысле слова. Они не несли ни барьерных, ни контактных функций. Они не были закреплены естественными рубежами и не фиксировались на местности (если не считать знаков у автомобильных магистралей в месте пересечения областной границы). Границы обозначались лишь на картах. Следы прежних границ в реальности не ощущались. Расселение формировалось, не считаясь с административными границами. Границы не влияли на рисунок расселения.

Украинские и российские области-соседи расположены в одних и тех же природных зонах. Главные реки пересекают границу, а не текут вдоль нее. Тем самым они соединяют «половинки» приграничья, а не разъединяют их. Соединительная их роль усиливается сформировавшимися вдоль рек полосами расселения, переходящими с российской стороны на украинскую [2].

Особого внимания заслуживает вопрос об истории формирования и изменения сетки административно-территориального деления (АТД) российско-украинского пограничья. Детальный анализ АТД на таких территориях позволяет судить о функциях границы (барьерная, мембранная, контактная) в различные исторические периоды. Так, например, частое «блуждание» границы с перекройкой низовых районов, позволяет говорить о достаточной условности и «незрелости» внутренних границ.

Разумеется такой анализ, учитывающий огромное количество территориально-распределенной информации за большой исторический период требует отдельного детального исследования с использованием геоинформационных методов.

Во второй половине XVIII века большая часть территории Сумской области входила в Слободско-Украинскую губернию (Харьковское наместничество, Харьковскую губернию), а территория Курской области с 1797 и до 1928 года входила в Курскую губернию.

В советский период АТД на уровне низовых районов несколько раз значительно изменялся, как путем укрупнения – разукрупнения, так и передачей отдельных территорий в состав других крупных иерархических единиц. Так, например, в 1919 году Рыльский, Путивльский и Глуховский уезды на короткое время были приписаны к Орловской губернии, что объяснялось условиями гражданской войны с подвижной линией фронта и частой сменой «власти».

В 1924 году произошло очередное укрупнение уездов, в результате которых был упразднен Путивльский уезд, а год спустя его территория (за исключением Крупецкой волости) вместе с территориями нескольких волостей Грайворонского и Белгородского уездов были передана из состава РСФСР в состав УССР.

В 1928 году из-за произошедшего укрупнения территория Курской губернии на правах округа стала частью Центрально-Черноземной области. Однако в 13 июня 1934 году ЦЧО разделилась на

Курскую и Воронежскую и эта дата считается днем образования современной Курской области. Современная Сумская область образована в 1939 году из районов Харьковской, Черниговской и Полтавской (которая выделилась в самостоятельную единицу двумя годами ранее) областей.

В ходе дальнейших реформирования АТД этот участок российско-украинской границы уже оставался неизменным, но внутри союзных республик административное деление Курской и Сумской областей претерпели значительные изменения. Прежде всего, несколько раз менялся количественный состав административных районов за счет разукрупнения.

Таким образом, территориально российско-украинская граница на участке еврорегиона «Ярославна» не изменялась уже более 80 лет, что позволило ей закрепиться и в ментальном восприятии жителей этой территории, выражающимся в отсутствии территориальных споров и претензий. Однако, «оформление» государственной границы и появление таможенных барьеров после распада СССР породило ряд негативных эмоций, вызванных осложнениями осуществления межкультурных и деловых контактов.

Характерная черта российско-украинской границы на курско-сумском участке в том, что она разрезает пространство, которое исторически представляло собой арену совместных действий обоих народов (Северщину), вместе ее оборонявших, заселявших и осваивавших. Общие исторические корни, жизнь в постоянном контакте, взаимовлияние культур, объединение для совместных действий в решении задач освоения и обустройства территории. Все это, действуя в течение продолжительного времени, наложило характерный отпечаток, который выражается даже в возникновении особого диалекта – «суржика».

Однако, наряду с расширением глобализационных и интеграционных процессов по направлениям «Запад» и «Восток» граница стала еще и инструментом шантажа в руках политиков. Так, например, непонятны мотивы и неопределимы последствия недавнего закрытия украинской стороной пунктов упрощенного пропуска автотранспорта на пограничных переходах российско-украинской государственной границы. Это в первую очередь негативно скажется

на населении приграничной территории, усложнив для него родственные и деловые кратковременные контакты.

Изменение сложившейся ситуации возможно только путем развития производства, увеличения занятости населения, в том числе и в приграничных районах. Уже сейчас приграничные районы в тех местах, которые оборудованы пограничными переходами, характеризуются более благоприятной ситуацией в сфере занятости населения, более комфортной инфраструктурой. Эти районы имеют и лучшие перспективы дальнейшего роста и развития.

Сельская местность приграничья находится в сложных социально-экономических условиях. Непростые условия труда и быта создают социальную напряженность, негативно влияют на демографическую ситуацию в сельской местности.

Области, входящие в еврорегион «Ярославна», обнаруживают одинаковые тенденции естественного движения – смертность преобладает над рождаемостью, что вылилось в устойчивую тенденцию снижения численности населения как за счет естественной убыли, приобретающей в сельской местности угрожающие сохранению популяции масштабы, так и миграционного оттока населения.

В 2003 году Россия и Украина, объявили о запуске программы сотрудничества в своих приграничных регионах по модели опробованного в Европе механизма еврорегионов – гармонизации экономической, социальной и миграционной политики в рамках исторически сложившихся областей, разделенных между двумя или несколькими государствами. Были образованы еврорегионы «Донбасс» (Ростовская, Луганская и присоединившаяся позже к ним Донецкая область), «Слобожанщина» (Белгородский и Харьковский регионы), а также «Ярославна» (Курская и Сумская области). Было заявлено начало интеграции областей в транспортной сфере, облегчение трансграничного передвижения жителей и грузов, а также содействие промышленной кооперации.

На деле же за прошедшее время не было реализовано ни одного сколько-нибудь удачного масштабного проекта. Так в рамках «Ярославны» можно упомянуть лишь реконструкцию гидроузла на небольшом водохранилище, по акватории которого проходит граница. Все остальные совместные договоренности лежат в плоскости вопросов культуры и образования, большая часть из которых (как

например создание «Сетевого университета») носят декларативный характер и по существу ничем не подкреплены. Даже участие в ежегодных ярмарках всего лишь удачный повод для областных чиновников отчитаться о проделанной работе в рамках еврорегиона, поскольку партнеры по «Ярославне» не имеют никаких преференций по сравнению с предпринимателями из других государств.

Сумская и Курская области также имеют большие мощности в сфере АПК. Само собой вырисовывается партнерство на базе создания мощных аграрно-промышленных комплексов, которые бы вдохнули вторую жизнь в приграничные села. На деле же из почти 50 млн. долларов межобластного товарообмена лишь 3,5% этой суммы приходится на долю сельскохозяйственных продуктов.

При этом даже перспективы существующих небольших достижений в рамках приграничного сотрудничества сегодня ставятся под вопрос. Из-за резкого переориентирования внешней политики Украины с вектора «Восток» на «Запад» (планируемого подписания Соглашения об ассоциации с ЕС) уже в самое ближайшее время российская сторона может отменить договоры о сотрудничестве с украинскими регионами, прекратить осуществление межвузовских контактов, совместных гуманитарных программ и обменов.

Таким образом, сейчас будущее российско-украинских еврорегионов туманно. Нет ни одного сколько-нибудь крупного проекта, который мог бы стать локомотивом приграничного сотрудничества.

Очевидно, что проект украинско-российского приграничного сотрудничества нуждается даже не в доработке – в масштабном переосмыслении. В Европе не трансграничное взаимодействие сформировало почву для «общей» интеграции, а наоборот – достижение компромисса по ключевым вопросам межгосударственного взаимодействия дало старт еврорегионам. Поэтому не стоит думать, будто приграничное сотрудничество России и Украины сможет решить проблемы евразийской интеграции. Наоборот, «зарывшись» в местную проблематику, стороны могут упустить преимущества «общей» интеграции. Вместе с тем регионы могли бы стать «испытательной площадкой» для отдельных российско-украинских проектов – в экономической и политической сфере [1]. Пока остались неопробованными (или нереализованными на деле из-за отсутствия подзаконных актов) варианты создания совместных свободных экономиче-

ских зон, территорий беспопыточной торговли, мест упрощенного пересечения границы и т.п.

Для решения назревших проблем требуется системный подход, формирование «дорожной карты» сотрудничества, к работе над которой целесообразно привлечь не только чиновников в обеих столицах, но и предпринимателей, обычных жителей приграничья. Таким образом проект мог бы преодолеть кабинетный характер и оказаться ближе к потребностям большинства населения, которое выступает за сохранение дружественной направленности отношений и тесную взаимосвязь наших государств в контексте многовековой истории и общей судьбы.

Литература: 1. Горбунов О. Десять лет нереализованных возможностей [Электронный ресурс] / Справочно-информационный интернет-портал «Однако». – Режим доступа: http://www.odnako.org/magazine/material/show_24584/, свободный. – Загл. с экрана; 2. Попкова Л.И. География населения российско-украинского приграничья. Автореф. дисс. докт. географ. н. – М., 2007. – С. 24.

УДК 339.543.012.42

Гончар В.В.

КАКИЕ ОБЕЩАНИЯ ДАЕТ ТС СТРАНАМ-УЧАСТНИКАМ?

*Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова
Научный руководитель: к.э.н., доцент Насадюк И.Б.*

Таможенный союз, образованный Беларусью, Казахстаном и Россией, был создан в январе 2010 года и является частью Евразийского Экономического Сообщества. Он несет значительный экономический вес, в основном потому, что его три страны-участницы представляют собой потенциально большой потребительский рынок с общим населением в 167 миллионов, по оценкам, ВВП составляет 2 трлн. долл. США, а товарооборот около 900 млрд. долл. США. Армения, Кыргызская Республика, Таджикистан и Узбекистан являются его потенциальными участниками.

ТС рассматривается многими как преднамеренная попытка России реинтеграции бывших советских республик под влиянием Москвы и противодействия экономической экспансии Китая и Ев-

ропейского союза в Евразии. Содружество Независимых Государств (СНГ) имеет несколько ограниченное экономическое значение для экономики России: площадь составляет менее 14% товарооборота России и менее 1% инвестиций России. Экономика России сильно связана с Европейским Союзом (ЕС), является его большим торговым партнером. Тем не менее, ТС создает возможность для России расширить свой экспорт и свое присутствие в Центральной Азии за счет экспорта из других стран, таких, как Европейский Союз и Китай. Заинтересованность в России вызвана в основном политическими причинами [1].

Ранее также были различные попытки реинтеграции новых независимых республик бывшего Советского Союза, но они оказались не очень успешными. Есть несколько преимуществ ТС, которые делают привлекательным этот союз для присоединения. Некоторые из них – устранение торговых барьеров и потенциальный доступ к большей части потребительского рынка. Тем не менее, существуют определенные риски.

В своем недавнем докладе ЕБРР определяет некоторые вероятные краткосрочные и долгосрочные последствия расширения региональной экономической интеграции, к которым ТС может привести. Эти преимущества сгруппированы в следующие шесть категорий:

(I) Снижение тарифов и устранение нетарифных барьеров должны увеличить товарооборот и активизацию потребительского выбора.

(II) Производители в рамках региональной группировки, включая ТС, могут извлечь выгоду от увеличения размеров рынка.

(III) Экспорт в рамках региональной области может послужить первым шагом к расширению экспорта по всему миру.

(IV) страны в рамках региональной интеграции могут построить международную производственную цепь, усиливая относительные преимущества друг друга и впоследствии экспортируя готовое изделие за пределами этой интеграции.

(V) более глубокая региональная интеграция может помочь членам в укреплении их экономических и политических институтов.

(VI) интеграция может способствовать либерализации рынков услуг.

Несмотря на эти потенциальные выгоды, есть некоторые риски, которые стали проблемой в ТС. Первая из этих проблем – относительное изменение тарифных барьеров может отвлечь от торговли более эффективных внешних экспортеров и привлечь менее эффективных [2].

Большие изменения произошли в Казахстане, где структура тарифов была значительно ниже, чем в России до вступления страны в ТС. Всемирный банк оценил, что в результате реализации общего внешнего тарифа ТС, за немногими исключениями, тарифы Казахстана увеличились в среднем с 6,7% до 11,1% на невзвешенной основе, и 5,3% до 9,5% на торгово-взвешенной основе.

Всемирный Банк выделяет три сценария, (I) базовый сценарий, который реально показывает, что на самом деле было реализовано в результате создания ТС; (II) пессимистический сценарий, который предполагает, что Казахстан будет полностью соблюдать общие внешние тарифы и (III) оптимистический сценарий, где предполагается, что Казахстан полностью реализует общий внешний тариф [3].

Предыдущие попытки региональной интеграции в Центральной Азии потерпели неудачу, и успех ТС не гарантируется. Ряд трудностей, которые стояли на пути к успеху в прошлом, остаются распространенными и сегодня и, возможно, даже усугубляются. К ним относятся нетарифные барьеры, торговая фальсификация, и проблемы при пересечении границ. Для того, чтобы ТС работал в интересах всех ее членов, необходимо, чтобы они работали вместе, упростить процедуру торговли, сократить расходы на пересечение границы.

Среди самых главных проблем лицензирование или квоты на импорт или экспорт; государственный контроль или монополистический контроль импорта или экспорта; государственные субсидии; технические правила, в том числе санитарные, это, возможно, и является барьерами для торговли.

По данным рейтинга Doing Business Survey 2013, страны-члены ТС ранжируются в нижней трети, когда дело доходит до торговли через границы, Казахстан занимает 182 место, Россия 162 и Белоруссия 151 в мире из 185 стран. Эти рейтинги обусловлены в основном высокой стоимостью (измеряется в долларах США), время, затрачиваемое на экспорт и импорт (измеряется в днях), а та-

кже большое количество необходимых документов. В случае Казахстана – высокие расходы, связанные с географическим недостатком, вдали от основных рынков мира, в частности от ЕС. В целом, ТС может снизить затраты на границе: (I) устранение торговых границ внутри союза, (II) сокращение количества документов, необходимых для импорта и экспорта и трудности с получением документов, и (III) борьба с коррупцией на дорогах в рамках ТС [4].

На данном этапе, ТС делает шаги в правильном направлении, но есть еще долгий путь реформ, институциональных изменений в политической и экономической сферах. Специалисты ФТС России активно участвуют в работе международной рабочей группы при Евразийской экономической комиссии, которая продолжает доработку Таможенного кодекса Таможенного союза. С учетом стремительного развития интеграционных процессов постоянно возникают новые вопросы, требующие дальнейшего совершенствования таможенного законодательства. В работе по подготовке изменений и дополнений в Таможенный кодекс Таможенного союза, специалисты ФТС России опираются на анализ практики применения таможенного законодательства и уделяют особое внимание проведению консультаций с бизнесом.

В Таможенный кодекс Таможенного союза будет внесен ряд норм, стимулирующих развитие предварительного декларирования и предварительного информирования. Особое внимание уделено совершенствованию таможенного контроля после выпуска товаров, что предполагает минимизацию контроля на стадии выпуска товаров и его поэтапный перенос на стадию после выпуска товаров. Значительный ряд поправок направлен на единообразие таможенного администрирования в Таможенном союзе, сокращение отсылочных норм к актам Комиссии Таможенного союза и национальному законодательству государств – членов Таможенного союза.

Литература: 1. Dragneva, Rilka, and Kataryna Wolczuk. 2012. «Russia, the Eurasian Customs Union and the EU: Cooperation, Stagnation or Rivalry?» *Chattam House Briefing Paper 2012/01*, Chattam House, Russia and Eurasia Programme; 2. EBRD (European Bank for Reconstruction and Development). 2012. *Transition Report 2012: Integration across Borders*. London: EBRD; 3. Tarr, David. 2012. «The Eurasian Customs Union among Russia, Belarus and Kazakhstan: Can It Succeed Where Its Predecessor Failed?» *New Economic School, Moscow*; 4. World Bank. 2012. As-

essment of Costs and Benefits of the Customs Union for Kazakhstan. Report No. 65977-KZ, Washington, DC; 5. Wisniewska, Iwona. 2012. «The Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia: A Way to Strengthen Moscow's Position in the Region.» ISPI Analysis No 146, Instituto per gli Studi de Politica Internazionale.

УДК 339.94 (477)

Гончаренко Н.І.
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО
ПОРУБІЖЖЯ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
СПРЯМУВАНЬ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Дослідження активізації транскордонного співробітництва регіонів України є вкрай важливою і актуальною темою дослідження. Насамперед, актуальність визначається об'єктивними умовами активізації європейського інтеграційного процесу на континенті, а також низкою чинників внутрішнього характеру розвитку регіонів України. Необхідність підвищення ефективності транскордонного співробітництва регіонів України зумовлено як соціально-економічним розвитком регіонів країни, так і активізацією зовнішньої політики України на регіональному, міжрегіональному рівнях.

У розробку проблематики транскордонного співробітництва вагомий внесок зробили: Р. Ратті, Г.-М. Чуді (Швейцарія), Д. Віллерс (Німеччина); П. Еберхардт, Р. Федан, Т. Коморніцкі, Т. Лієвські, З. Макела, М. Ростішевські, А. Стасяк, З. Зьолю (Польща); Б. Борисов, М. Ілієва (Болгарія); С. Романов, В. Білчак, Л. Вардомський, Й. Зверев (Росія); П. Кузьмішин, Ю. Тей, (Словаччина) та вітчизняні вчені: О. Амоша, П. Беленький, З. Бройде, В. Будкін, І. Бураковський, Б. Буркинський, О. Вишняков, С. Гакман, А. Голіков, М. Долішній, В. Євдокименко, Є. Кіш, М. Козоріз, М. Лендбел, Н. Луцишин, П. Луцишин, В. Ляшенко, Ю. Макогон, М. Мальський, А. Мельник, В. Мікловда, А. Мокий, В. Пила, С. Пирожков, С. Писаренко, І. Студенніков, О. Чмир та ін.

Транскордонна співпраця має потужний вплив на розвиток міжнародних економічних зв'язків і на сьогодні за нових геополітичних умов на європейському континенті роль та значення міжрегіонального економічного співробітництва України, її регіонів набуває нового додаткового стимулу євроінтеграційного розвитку. Зокрема, за рахунок того, що прикордонні території є сприятливими, як правило, для розміщення іноземних інвестицій, отже на цих територіях транскордонного співробітництва розвивається найбільшою мірою іноземний бізнес, що в свою чергу забезпечує значні надходження в державний бюджет країни. Зростання ролі транскордонного співробітництва у формі, наприклад, експортних промислових зон, спеціальних економічних зон, спільних за участю іноземного капіталу підприємств, зон зовнішньої торгівлі, двох- та багатосторонніх договорів, робочих об'єднань та євро регіонів – є, мабуть, одним з найбільш значних процесів, що поширилося на світовій арені за останні роки.

Розвиток транскордонного співробітництва стримує недосконала система фінансових розрахунків у торговельних угодах і обмежене фінансове забезпечення такого обміну. Окрім митних і тарифних проблем з оплатою, дуже істотною перешкодою для зростання співпраці регіонів є погана обізнаність з умовами діяльності малих і середніх підприємств. Ще однією причиною, яка обмежує транскордонне співробітництво, є нерозвиненість прикордонної інфраструктури та системи комунікацій [1]. З усіх прикордонних регіонів за рейтингом інвестиційної привабливості найбільш перспективними нині є Донецька, Запорізька, Харківська, Одеська, Львівська області та АР Крим. Східні регіони України більш інвестиційно привабливі, бо мають вищий інтегральний рейтинговий бал.

Залученню фінансових ресурсів як для вирішення соціально-економічних проблем прикордонних територій, так і для реалізації транскордонних інтересів держави в цілому, сприяють спеціальні (вільні) економічні зони та території пріоритетного розвитку. Важливим напрямом підвищення економічної ефективності транскордонного співробітництва є розбудова об'єктів інфраструктури, особливо транспортної мережі прикордонних територій, що вимагає залучення іноземних інвесторів до розбудови транспортних комунікацій відповідно до європейських стандартів через співробітництво

з міжнародними організаціями та послідовну інтеграцію в міжнародну транспортну систему.

Прикордонні регіони отримують додаткові можливості фінансових надходжень від транспортних перевезень за рахунок їх транзитного обслуговування та супроводження. Крім того, в таких регіонах, як правило, концентруються локальні транспортні мережі сфери обслуговування – торгівля, побутове обслуговування, фінансова діяльність тощо [3].

Важливим є створення потужного міжнародного логістичного центру за рахунок поєднання термінальних та транспортно-експедиційних потужностей, а також існуючих та перспективних можливостей автомобільного, залізничного та авіаційного видів транспорту з цільовим спрямуванням на залучення додаткових обсягів перевезень експортно-імпортних та транзитних вантажів в Україну. Цим передбачається започаткування на прикордонних переходах українсько-російського порубіжжя реального механізму функціонування транспортного комплексу з функціями оператора з мультимодальних перевезень та комплексної обробки вантажів.

Інтенсифікація зовнішньоекономічних зв'язків України вимагає відповідного покращення роботи вітчизняного транспорту в цілому та в прикордонних регіонах зокрема, в тому числі і на українських прикордонних переходах, доведення транспортних комунікацій до сучасного європейського та світового рівня, забезпечення якісного та нового транспортно-експедиційного обслуговування перевезень.

Транскордонне співробітництво відбувається в контексті формування сучасного інституційного середовища, створення високотехнологічної моделі як основи поступу економіки в стратегічній перспективі. У світовій практиці апробовані механізми практичного використання його потенціалу, пов'язані з інвестиційно-інноваційними проектами, формуванням транснаціональних міжгалузевих кластерів високих технологій, створенням мереж технопарків, бізнес-інкубаторів, міжгалузевих науково-технологічних центрів, створення мереж та каналів трансферу технологій тощо. Окрім того, важливу роль відіграє кластерний підхід у реалізації інноваційної політики. Типовим явищем є перенесення центру інноваційної політики на регіональний рівень, в чому можна пересвідчитися на прикладі країн Євросоюзу, де зросло значення регіона-

льної науково-технічної, інноваційної співпраці. На увагу заслуговує російський досвід останніх років щодо формування СЕЗ різних типів із вираженим акцентом на формуванні зональних технологічних утворень (наприклад, «Нойдорф» та «Ново-Орловський» у Санкт-Петербурзі). У Великій Британії регіони Східного Мідленду, Північного Сходу, Уельс і Шотландія мають власну інноваційну стратегію й беруть активну самостійну участь в інноваційних програмах ЄС [2].

Також є можливим послідовно й поетапно через формування структури системи транскордонних науково-технологічних зв'язків у вигляді інноваційної моделі співробітництва прикордонних регіонів та через політику зустрічного трансферу технологій забезпечити ефективну участь України у прогресивних формах і видах міжнародних економічних відносин, світового технологічного та інноваційного розвитку [4].

Таким чином, у результаті дослідження розвитку транскордонного співробітництва, можна зробити висновок про те, що основними пріоритетними напрямками інвестиційної діяльності українсько-російського порубіжжя є запровадження сприятливого інвестиційного режиму, включно і активізація інвестиційної діяльності у галузі зв'язку та транспорту. Все вищезазначене дає підставу стверджувати, що база для створення потужного транспортного комплексу на даному напрямку і розвитку транзитного потенціалу України існує. Однак наближення до євростандартів у розвитку прикордонної і транспортної інфраструктури вимагає реформ.

Головним завданням міжнародно-регіональної співпраці України є формування сучасної моделі відкритої економіки з акцентом на виробництві продукції з високою вагою у ціні доданої вартості, налагодженні з сусідніми країнами науково-технічної співпраці, передусім завдяки встановленню з ними широких виробничо-коопераційних зв'язків. Концепція транскордонного співробітництва України має базуватися на реалізації ідеї ефективного використання геополітичного положення України, на усвідомленні того, що ринкові інструменти самі по собі не можуть врахувати ані кон'юнктурні, ані довгострокові інтереси фінансового капіталу та не забезпечують необхідні обсяги інвестицій, засоби сприяння господарській діяльності.

Перспективна концепція транскордонного співробітництва повинна мати комплексний характер, врахувати передовий, компліментарний до регіональних особливостей України європейський та світовий досвід. Завдання повномасштабного включення України у світове господарство та євроінтеграційний процес актуалізують необхідність та підсилюють прагнення скоротити строки технологічного переозброєння, негайно підключитися до світових фінансово-капітальних ресурсів, використовуючи такі переваги, як потужна промислова база, кваліфікована робоча сила, передовий рівень деяких галузей і видів продукції, а також досягнення у сфері фундаментальних наукових досліджень.

Література: 1. Лізанець М.В. Вдосконалення інвестиційної діяльності у розвитку прикордонної і транспортної інфраструктури / Лізанець М.В. // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія «Економіка». – Вип. 17. – Ужгород, 2005. – С. 21-26. 2. Мадяр Р.О. Прикордонні регіони в умовах поглиблення європейської економічної інтеграції: основні види і типи / Р.О. Мадяр // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – №2. – С. 113–123. 3. Мікула Н. Особливості формування регіональної політики розвитку транскордонного співробітництва // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект. Зб. наук. пр. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – С. 159-165. 4. Ткач Р.Ю. Міжнародний досвід розвитку транскордонного співробітництва у контексті інвестиційно-інноваційних стратегій / Р.Ю. Ткач // Збірник наукових праць. Спецвипуск / Відповідальний редактор В.Є. Новицький / К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2008. – С. 240-248.

***

УДК 339.94

Довгаль О.А. ДВОЇСТИЙ ХАРАКТЕР ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ЙОГО ПРОЯВИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Існуючі підходи до вивчення транскордонного співробітництва не дають сьогодні цілісного предметного бачення. Має місце виділення транскордонних районів у загальній класифікації зовнішньоекономічної діяльності регіонів або вивчення транскордонного

аспекту в межах регіональної економіки. Ще один вектор дослідження транскордонних відносин зводить транскордонне співробітництво до вивчення його окремих форм – проблем міграції, прикордонної торгівлі, створення і функціонування зон вільної торгівлі та ін. Складно виділити транскордонне співробітництво в окрему теорію: воно укладається в загальну теорію міжнародних економічних відносин, але визначити його особливості та їх прояви можливо.

Транскордонні економічні відносини мають свою специфіку, яка визначається їх двоїстістю, пов'язаною, з одного боку, з національним характером соціально-економічних відносин, а з іншого – їх міжнародним характером. Ця специфіка в сучасних умовах має цілу низку проявів.

1. Розгляд транскордонного співробітництва відбувається в контексті світових процесів – глобалізації та регіоналізації. Для транскордонного співробітництва важливе значення має причетність та інтенсивність процесів регіоналізації країн, що є сусідами, у даному регіоні світу. Глобалізація виступає як загальний контур світового розвитку, формування національних, регіональних, субрегіональних інтересів. Вона дає аналітикам, господарникам і політикам можливість зрозуміти, в якому стані перебуває економіка країни, пропонує орієнтири поведінки з метою вироблення регіональної стратегії, концепції розвитку. Регіоналізація та глобалізація в світовому економічному розвитку є тим «ландшафтом», який визначає специфіку транскордонного співробітництва. Тому його вивчення поза аналізу структури і суперечливих тенденцій світогосподарської взаємодії буде неповним.

2. Транскордонне співробітництво розглядається як елемент міжнародних інтеграційних процесів, інакше кажучи, як фрагментація інтеграції в рамках відносин суміжних держав. Теорія інтеграції є базовою для вивчення транскордонних економічних відносин. Транскордонне співробітництво в цьому форматі виступає як процес, який виступає в руслі економічного взаємопроникнення, але він має свою траєкторію розвитку, яка визначається межами взаємозв'язків із суміжними державами, і обмежується цим колом держав. Географічна близькість накладає на ці відносини цілий ряд особливостей економічного, демографічного, екологічного та гуманітарного характеру [1].

3. При дослідженні будь-якого питання, з одного боку, необхідно виявити найважливіші фундаментальні тенденції і залежності світогосподарського процесу, а з іншого – виявити особливості даного регіону, процесів, що протікають в його межах, тенденцій, характерних для його розвитку.

4. Транскордонне співробітництво є складовим елементом національних систем різних держав, тому визначається внутрішніми процесами в цих країнах, причому як державною політикою транскордонного співробітництва, так і загальної національною політикою сусідніх держав, їх державним устроєм.

5. Багатоваріантність форм і тенденцій транскордонного співробітництва повинна відповідати різноманітності національних традицій, менталітетів, природних умов, рівнів культури, рівнів економічного розвитку суміжних країн.

6. Транскордонне співробітництво є результатом дії економічної та неекономічних систем (соціальних, політичних, етнічних, моральних, духовних, правових і т.д.). Економічні відносини, що складаються в процесі транскордонного співробітництва, є негосподарськими за своєю природою. При цьому взаємозв'язок економічних і негосподарських відносин представляється не в формі зовнішнього фактора, а як органічна і самоцінна частина єдиного цілого. Особливо важливі гуманітарні аспекти співробітництва, питання соціальної інтеграції, оскільки саме соціальні та духовні аспекти життя людей, культурні традиції, політичні, правові, релігійні, моральні та інші норми не тільки зв'язують минуле з сьогоденням, а й дають основу для розуміння історичного розвитку. Можна погодитися з положенням інституційно-еволюційної теорії, що соціально-економічні зміни і перетворення можуть бути плідними і стійкими, якщо спираються на систему духовно-ціннісних орієнтацій, певні норми і обмеження, на комплекс тих чи інших традицій, на неформальні інститути [2].

7. В межах єдності економічних і неекономічних взаємодій транскордонного співробітництва по-іншому розглядаються причинно-наслідкові зв'язки. На відміну від прийнятої схеми «причина (економічний фактор) – наслідок (неекономічний фактор)», в даному випадку причина носить складний, множинний характер. В окремі моменти домінувати може то одна, то інша причина.

8. Вирішення питань національної економічної безпеки країни тут більш важливо, ніж у континентальних районах. Транскордонні регіони покликані стикатися з економічними системами інших держав. В цій безпосередній взаємодії беруть участь як господарюючі суб'єкти, так і населення сусідніх країн. Тут має місце не просто апробування спільних форм господарювання, а й взаємне прийняття особливостей національного середовища та менталітету. Розуміння економічної безпеки в цьому плані означає комплекс першочергових методів і засобів протидії порушенню єдності національного економічного простору, можливості неформального відчуження території країни на користь економічних інтересів суміжних країн. Можна сказати, що відкритість як умова інтеграції та економічна безпека як захисна міра представляють тандем транскордонного співробітництва.

Література: 1. Шишков Ю.В. Интеграционные процессы накануне XXI в. / Ю.В. Шишков. – М., 2001. – С. 17; 2. Норт. Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт; пер. с англ.; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера. – М.: 1997. – С. 92.

УДК 338.23:330.52

Завгородний А.А.
ФОРМЫ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА
КАК ОСНОВА УСИЛЕНИЯ ВАЛЮТНОГО ВЛИЯНИЯ

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
Научный руководитель: к.э.н., проф. Сидоров В.И.

Следует отметить, что такой аспект внешнеэкономических отношений как трансграничное сотрудничество (далее ТГС) исследовался экономистами различных стран, что вызвано современными тенденциями всеобщей глобализации и конкурентной борьбы в рамках последних экономических потрясений. Весомый вклад в исследование проблематики трансграничного сотрудничества внесли Ж.-П. Дерриенник и Р. Кеохейн. Э. Милнер проводит тщательный анализ ранних работ по ТГС, выделяя общее и различия.

Представления о теоретической базе трансграничного сотрудничества, сущности, формах, видах и особенностях, можно найти в трудах авторов: Б. Альвареса, У. Берлина, Л.Ф. Болтенковой, С.В. Голунова, Ф.Д. Демидова, В.А. Дергачева, И.В. Ильина, Н.И. Марчука, О.В. Плотниковой, П.А. Цыганкова, А.Л. Цыганкова.

Сущность одной из форм трансграничного сотрудничества – «еврорегионов» раскрывается в работах автора: О. Вендина и В. Колосова, С. Джеймса, М.В. Полуденной, Ю. Рожкова-Юрьевского, А. Стачко.

Во второй половине XX столетия валютно-финансовая интеграция превратилась в одну из важнейших тенденций развития мировой финансовой системы [7, с. 155]. Последние два десятилетия XX века отмечены как заметным расширением финансовых рынков в развитых и развивающихся странах, что в значительной мере является результатом всеобщих процессов глобализации мировой экономики. Одним из типов глобализационных процессов является трансграничное сотрудничество.

В общем виде трансграничное сотрудничество представляется большинству авторов как одна из форм трансграничного взаимодействия, совокупность двусторонних и многосторонних связей между органами власти, хозяйствующими субъектами, общественными организациями и населением приграничных регионов двух и более стран [1, с. 58].

Существуют различные формы трансграничного сотрудничества [2, с. 82]:

- локальные приграничные контакты;
- взаимодействие на основе договоров о сотрудничестве между отдельными организациями;
- временные сети сотрудничества, создаваемые с целью реализации трансграничных проектов в различных сферах;
- новые пространственные формы международной интеграции (НПФМИ) включающие в себя регионы нескольких государств и отличающиеся активным приграничным и межрегиональным сотрудничеством и постоянно растущим уровнем социально-экономической интеграции.

В современных работах встречаются следующие подходы к определению ТГС [3, с. 11]:

- политический подход. Рассматривает трансграничное сотрудничество как метод реализации политических интересов государств;
- реалистический сужает трансграничное сотрудничество до межгосударственного взаимодействия на основе таких политических принципов как взаимное признание суверенитета и невмешательства сотрудничающих сторон в дела друг друга;
- интеграционный рассматривает трансграничное сотрудничество как одно из перспективных направлений международной интеграции;
- региональный делает акцент на наличии границы и необходимости ее преодолевать;
- подход «конфликт-сотрудничество» ставит трансграничное сотрудничество на второй план по сравнению с исследованиями, посвященными анализу этих двух явлений;
- социологический видит существование трансграничных контактов в тесной связи с культурными ценностями.

Несмотря на многогранность определения данного вида сотрудничества мы можем выдвинуть гипотезу о том, что ТГС в различных своих формах, на данном этапе развития мирохозяйственных связей, преследует в большей степени именно политические цели. Если учитывать тот факт, что на европейском континенте функционируют около 140 [4, с. 189] «еврорегионов», значительная часть которых была организована либо с новыми членами ЕС, либо с ассоциируемыми, перспективными претендентами на вступление, то можно сделать вывод, что ЕС заинтересован в данном процессе как своеобразный бенефициар. Фактически трансграничная регионализация и развитие межрегионального пограничного сотрудничества является одним из приоритетов европейской региональной политики, а еврорегион, как особенная форма ТГС является формой трансграничного сотрудничества, ведущей к межрегиональной интеграции [5]. Говоря о политическом подтексте процессов региональной интеграции следует отметить важность валютного влияния и осуществления политики «искусственной долларизации». В данном случае под «долларизацией», понимается не только замещение национальной валюты страны долларами США, но и замещение как экономический эффект без аспекта происхождения валюты-заменителя. Если рассмотреть некоторые факторы интернационали-

зации валют (см. рис. 1), то действия ЕС можно квалифицировать как направленные на использования ТГС в рамках усиления влияния «евро» не только на европейском континенте но и в мире в целом.

Рис. 1

Построено автором по данным:[6]

Фактически в рамках ТГС происходят аналогичные процессы по всему миру, что должно постепенно привести к региональной интеграции на более глубинном уровне. Внутри азиатского региона осуществляются аналогичные европейским программы регионального характера что является результатом политики «трансляции инфляционных рисков», которую неофициально проводит китайское правительство.

Для усиления своего влияния на американском континенте, также готовятся проекты регионального объединения на основе ТГС с фактическим использованием уже существующих объединений латинской Америки. Данные объединения регионального характера, в современной экономике играют значительную роль в осуществлении, проводимой государствами – донорами мировых резервных валют, политики глобальной интернационализации собственных национальных валют. Если говорить об Украине, то в рамках концепции, предложенной Д.А. Медведевым в плане по выведению

российского рубля на позиции мировой резервной валюты, на экономику страны оказывается значительное давление как со стороны экономических так и политических аспектов. Фактически параллельно существует два полюса влияния ТГС:

- со стороны ЕС, выражающийся во множественных проектах приграничного сотрудничества, Европейского Инструмента Соседства и Партнерства (ЕИСП), программа трехстороннего сотрудничества Украины, Польши и Беларуси до 2013 года;

- со стороны Российской Федерации в рамках четырех существующих евروهрегионов и одного перспективного, а также предложения вступить в таможенный союз. В этой связи многовекторность становится более сложной политикой для осуществления, что снижает гибкость в формировании валютных резервов и проводимой Национальным банком экономической политики.

Литература: 1. Трансграничное сотрудничество как инструмент регионального брендинга в Балтийском регионе [Текст] / Д.М. Давидов, Е.М. Чекалина. – В кн.: Балтийский регион. – Калининград: Изд-во РГУ им. И. Канта, 2009. – №2. – С. 57-64; 2. Каледин Н.В., Корнеевец В.С. Трансграничное сотрудничество в Балтийском регионе – к новым пространственным формам международной экономической интеграции // Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер.7. 2007. Вып. 3. С. 79–89; 3. Верхованцева К.В. Развитие современного трансграничного сотрудничества России и стран Европы: сравнительный анализ: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата политических наук: 23.00.04 / – Москва, 2009. – 177 с.; 4. Гриценко С.И. Трансграничное сотрудничество и развитие кластеров в реализации региональной инновационной политики [Электронный ресурс] / Гриценко С.И. // Материалы Донецкого национального университета. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/PORTAL/soc_gum/pips/2011_1/tom1/188.pdf; 5. Голиков А.П., Черномаз П.А. Еврорегиональное сотрудничество в украинско-российских отношениях: современное состояние и перспективы/Доклад, представленный в рамках секции «Регионы в стратегиях развития России и других стран Евразии» I Международной научной конференции «Регионы Евразии: стратегии и механизмы модернизации, инновационно-технологического развития и сотрудничества», проходившей с 4-5 июня 2013 года в Москве; 6. Стрелков, И.В. Методы анализа интернационализации валюты [Текст] / И.В. Стрелков // Российский внешне-экономический вестник. – 2012. – №9; 7. Сидоров В.И. Преимущества интеграции Украины в фондовый рынок Лондона / В.И. Сидоров, I.B. Непрядкіна // Вісник Харківського національного університету ім.

УДК 330.341:62.001.7

Коноваленко М.К.
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ІННОВАЦІЇ
У ТРАНСКОРДОННОМУ КЛАСТЕРІ

ПВНЗ «Міжнародний Слов'янський університет», Харків

Світовий досвід економічно розвинутих країн свідчить про ефективність та необхідність виникнення різного виду кластерів. Сьогодні розвиток кластерів та використання кластерного підходу є одним з найбільш ефективних шляхів розвитку територій.

Проблемами регіонального розвитку та розвитком кластерних стратегій сьогодні переймаються як вітчизняні, так і зарубіжні вчені економісти, але ж методологія формування інноваційних та міждержавних кластерів на сьогодні потребує більшої уваги та детального вивчення. Недостатньо досліджена система оцінки оптимальної взаємодії підприємств всередині кластеру та інші важливі методологічні аспекти.

Головною специфічною рисою формування та розвитку інноваційного кластеру є встановлення системи мотивації взаємодії його учасниками. Базуючись на теоретичному аналізі, на нашу думку, кластерна структура включає до себе два елементи: підприємства, як частина та система взаємодіючих між собою організацій [1].

Підприємства, які взаємодіють між собою, мають своє внутрішнє середовище, створюючи у взаємодії між собою кластерне середовище та функціонують у внутрішньому середовищі ринку або єдиного економічного простору.

Кластер є більш складним явищем, ніж об'єднання підприємств для сумісної діяльності, та передбачає глибоку технологічну кооперацію. Кластерний підхід дозволяє більш повно, цільовим чином використовувати трудовий, сировинний, інтелектуальний потенціали, а можливості виробничої та ринкової інфраструктур відкривають доступ до досліджень вітчизняних та світових наукових центрів,

завдяки чому знижуються витрати та забезпечується вихід до нових ринків.

Головною специфічною рисою формування та розвитку міжнародного кластеру є встановлення системної мотивованої взаємодії між усіма учасниками міждержавного об'єднання. Результат функціонування кластеру оцінюється як з боку підприємств–учасників інноваційного проекту, так і з боку наслідків для економіки регіону, країни в цілому, а також держав, які взаємодіють між собою. Вигоди розповсюджуються за всіма напрямками зв'язків у кластері, ядром якого є ведучі підприємства з виробництва кінцевого продукту, які функціонують в інноваційній інфраструктурі.

Інноваційна складова кластеру сприяє зниженню сукупних витрат на дослідження та розробку новацій. Складність та системність сучасних інноваційних процесів потребують розвитку інноваційного співробітництва, створення взаємозв'язків між підприємствами з метою поліпшення обміну інформацією, розподілу ризиків та витрат, сумісної адаптації до ринкової та технологічної невизначеності, що може бути реалізовано тільки у кластері.

Кластерний підхід дає новий імпульс до консолідації зусиль державних, приватних та корпоративних структур за рахунок отримання конкурентних переваг на основі синергетичного ефекту. Кластери є одним з інструментів для створення крапок зростання диверсифікації економіки та її модернізації.

Взаємодія всередині кластеру відбувається по горизонталі та по вертикалі. Організація та функціонування кластеру відбувається на взаємовигідних умовах для усіх його учасників. Враховуються усі інтереси та стратегічні пріоритети розвитку. Конкурентна боротьба всередині кластеру є обов'язковою умовою функціонування кластеру, оскільки конкуренція сприяє усім ланцюгам кластеру розвиватися та створювати інновації.

При ефективній взаємодії суб'єктів кластеру значно підвищуються інноваційна складова діяльності, тому що створюється новий продукт або послуга, зусиллями кількох підприємств або дослідних інститутів, що прискорює розповсюдження по мережі ділових взаємозв'язків.

Ринковий попит на новацію, як правило, виявляють найбільш забезпечені групи населення. Попит забезпечує нововведенню ви-

соку рентабельність і відповідно, більшу привабливість для інвестицій [1].

Інноваційна складова кластеру сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції, стимулює попит на ринку інновації.

Попит на інноваційну продукцію в інноваційному кластері формується різним чином наступними групами організацій та підприємств:

а) державними підприємствами та організаціями, які здійснюють свою економічну діяльність за умов відсутності конкурентного середовища;

б) державними підприємствами та організаціями, які діють в динамічному конкурентному середовищі;

в) великим підприємствами та організаціями;

г) підприємствами малого та середнього бізнесу.

Існує цілий ряд особливостей формування інноваційного попиту у кластері [1]:

1. Необхідно враховувати розміри кластеру.

2. Враховується рівень розвитку. Для кластерних структур. Що розвиваються, найбільш актуальним є завдання задоволення традиційних потреб, що перешкоджає розвитку інновацій.

3. «Направленість кластеру». Стратегічна направленість кластеру на розвиток інновацій сприяє не тільки появі інноваційного попиту, але й якісному розвитку ринку інновацій.

4. Інноваційний попит стає одним із зовнішніх факторів конкурентних переваг бізнесу.

5. Взаємодія та доступність інформації дозволяє удосконалювати знання.

6. Суперництво всередині кластеру дає змогу підприємствам-конкурентам ініціювати інновації та виходити на нові ринки.

На думку автора, інноваційний міждержавний кластер необхідно розглядати в наступній якості:

– соціокультурна, економічна, інформаційна середа, в якій держави проводять сумісні дії та програми з розвитку науки, техніки та економіки;

– площина для функціонування та взаємодії інститутів ринку, крупного, середнього та малого бізнесу; впровадженню у виробництво

нових технологій; об'єднання науково-технічного потенціалу, зусиль та ресурсів на нових напрямках досліджень для стійкого розвитку;

– ефективний механізм формування та функціонування інноваційного простору держав.

Ініціатива створення інноваційного кластеру повинна виходити від держав-учасниць такої програми. Взаємозв'язки функціонування кластеру, у першу чергу, будуть вертикальними, а потім вже будуть формуватися і горизонтальні зв'язки. При цьому участь держав і влади для залучення ініціатив не повинні бути тоталітарними, інакше кластерна структура загине, ще не народившись.

На закінчення відзначимо, що кластери створюють умови для залучення інвестицій, тому що ініціатива, інновації, інтеграція, інформація, які генеруються при їх створенні є необхідними умовами при залученні інвесторів. Впровадження кластерних технологій об'єднання підприємств сприяє зростанню ділової активності, поліпшенню інвестиційного клімату, який формує майданчики для розвитку бізнесу, що має бути вигідним для держав – учасниць програми створення єдиного економічного простору.

Література: 1. Анисимова Е.Л. Особенности формирования инновационного спроса в инновационном кластере [Текст] / Е.Л. Анисимова, В.В. Прокин // Вестник ПГТУ. Социально-экономические науки. – Пермь, 2011. – №11 (34). – С. 63-71; 2. Теория и инструментарий развития инновационной экономики в период глобальной рецессии [Текст] / Под ред. д-ра. экон. наук, проф. А.В. Бабкина. – СПб.: Изд-во СПбГПУ, 2011. – 840 с.

УДК 339.9

Котвицкая О.И.
ТРАНСГРАНИЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РЕГИОНОВ
ЕВРАЗЭС: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
Научный руководитель: д.г.н., проф. Голиков А.П.

Активизация деятельности интеграционных организаций регионов стран ЕвразЭС в последние годы свидетельствует о существенном усилении политического и экономического взаимодействия

разных стран. Значительную роль в этих процессах играют региональные интеграционные объединения, учитывающие национальные интересы, экономическую безопасность и позиции стран в мировом сообществе. В то же время динамика региональных интеграционных процессов показывает, что наряду с определенными достижениями существует целый комплекс проблем и противоречий таких организаций.

На сегодняшний день важным инструментом интеграционных процессов регионов ЕврАзЭс является трансграничное сотрудничество. Приграничное сотрудничество является одним из самых актуальных направлений взаимодействия стран постсоветского пространства. На настоящий момент функционируют такие совместные трансграничные образования, как «Днепр», «Ярославна», «Слобожанщина», «Донбасс», в проектах рассматривается создание еврорегионов «Азов» и «Русское море». Опыт работы данных регионов весьма успешен, несмотря на то, что они прошли различный путь развития, однако, сейчас, когда происходит создание нового евразийского интеграционного образования, именно они могут послужить теми «мостами», которые будут способны привести Украину к Евразийской интеграции.

Трансграничное сотрудничество затрагивает все пограничные регионы Российской Федерации, однако, можно выделить модельные регионы, в том числе Северо-Запад России, где имеется большой потенциал для сотрудничества. Предпосылкой для регионального развития субъектов Северо-Запада Российской Федерации выступают факторы российского экономического пространства – масштаб, разреженность, периферийность. В этих условиях попытка запуска концепций классического либерализма, предлагающая ускоренное формирование свободного рынка, неизбежно ведет к усилению дифференциации пространства. Механизмы свободной конкуренции предполагают, что субъекты Федерации – это некие территориальные экономические корпорации, которые должны вести себя как субъекты конкурентного рынка. Региональная политика в этом случае превращается во внутрикорпоративную стратегию.

Регионы российского Северо-Запада Российской Федерации имеют необходимые предпосылки для развития межрегионального сотрудничества, обладают достаточно крупным в европейском мас-

штабе потенциалом, мощным лесопромышленным комплексом и богатыми ископаемыми ресурсами.

Экономические связи с государствами Балтии сдерживаются состоянием межгосударственных отношений. В результате трансграничные связи с Финляндией находятся на качественно ином, более высоком уровне, чем аналогичные экономические контакты на южном берегу Балтийского моря. Калининградская область стала первым субъектом РФ, сделавшим развитие трансграничных связей приоритетом своего развития.

Анализируя трансграничное сотрудничество евровегионов, в состав которых входит Беларусь, можно отметить следующие тенденции и проблемы:

– «Буг». Основными направлениями сотрудничества являются: территориальное планирование; инфраструктура и коммунальная сфера; охрана окружающей среды; расширение обмена информацией; образование, культура, спорт и туризм; контакты органов местного самоуправления с населением; безопасность. Проблемы функционирования: большинство направлений имеют ограничения: введение визового режима, ориентация на различные региональные блоки; несоответствие в моделях социально-экономического развития экономик, асимметричность компетенции органов местного управления и самоуправления

– «Неман». Основные направления: экологическое сотрудничество; образование, культура и туризм; развитие приграничной инфраструктуры. Проблемы: взаимный интерес в сотрудничестве проявляется в основном в экологической сфере; политические, социально-экономический, институционально-правовые несоответствия между сопредельными странами.

– «Озерный край». Основные направления: охрана окружающей среды и туризм; культура, образование и спорт; территориальное планирование; бизнес и инфраструктура. Проблемы: ориентация на разные блоки, усиление разделительной функции границ, периферийность экономик приграничной территории; доминирующая роль национальных органов управления.

– «Днепр». Основные направления: совместное развитие сельского хозяйства, природоохранная деятельность, совместное использование транспортных и рекреационных ресурсов. Проблемы: отсут-

ствие на межгосударственном уровне правовой базы и финансовой поддержки; слабость организационно-финансовой базы органов местного управления и самоуправления.

– «Беловежская пуца». Основные направления: сохранение уникального природного комплекса «Беловежская пуца», развитие международного туризма, бизнес в приграничной зоне. Проблемы: политические преграды и социально-экономическая и институциональная асимметрия; ограничение возможности развития сотрудничества по другим направлениям [3, с. 47].

Отличительной чертой трансграничного сотрудничества является региональный характер данного процесса. В отличие от традиционной системы внешних связей, реализованной с целью обеспечения национальных интересов на высшем государственном уровне, трансграничное сотрудничество осуществляется на уровне регионов и даже локальных содружеств (муниципалитетов) соседних территорий, разделенных государственной границей.

Данное сотрудничество реализуется в рамках таких форм, как локальные приграничные контакты, двусторонние договорные отношения между соседними территориями, создание ассоциаций, форумов, еврорегионов, и так далее, а также в виде текущей деятельности по разным направлениям в рамках общих проектов. При этом трансграничное сотрудничество выступает как управленческая деятельность, направленная на создание условий для развития других форм трансграничного взаимодействия, новый вид региональных общественных услуг в рамках кооперации правительственных и неправительственных структур соседних регионов государств, которые граничат [2, с. 16].

Анализ конкурентной среды регионов украинско-российского порубежья позволяет выделить сильные и слабые стороны:

– *Сильные стороны*: 1. высокий уровень образования и квалификации рабочей силы; 2. невысокая стоимость рабочей силы, что уменьшает затраты на производство; 3. обеспеченность сырьем и материалами;

– *Слабые стороны*: 1. Плохая демографическая ситуация; 2. Плохая экологическая обстановка; 3. Недостаточный уровень загруженности производственных мощностей на предприятиях; 4. Низкая прибыльность предприятий и рентабельность их дея-

тельность; 5. недостаточная мотивация работников заработной платой [3, с. 150].

Еврорегионы на сегодняшний это единственный реальный инструмент сотрудничества областей Украины и России. Для его полноценного функционирования нужна политическая воля, которая на сегодняшний день есть не в полной мере. Не созданы макроэкономические структуры, объединяющие Харьковский регион Украины и Белгородский регион России, что препятствует реальному функционированию еврорегиона «Слобожанщина». В этой части (создание макроэкономических структур) программа еврорегиона не выполняется. Стратегически сотрудничество регионов России и Украины это ближайшее внешнеэкономическое будущее.

Трансграничное сотрудничество регионов ЕврАзЭС – это один из важнейших инструментов развития Евразийской интеграции на сегодняшний день.

Литература: 1. Дадалко, С.В. Приграничное сотрудничество Республики Беларусь как форма развития внешнеэкономической деятельности / С.В. Дадалко, З.Н. Козловская // Управление в социальных и экономических системах: материалы XX международной научно-практической конференции, г. Минск, 20 мая 2011 г. / Минский ин-т управления; редкол.: Н.В. Суша [и др.] – С. 47–48. 2. Чекалина Т.Н. Регион и регионализация. Трансграничные регионы. (Подход скандинавских авторов) // Регион сотрудничества. Вып. 17 (42): Регион в условиях глобализации / Под. ред. А.П. Клемешева. – Калининград, 2009. – с. 16–31. 3. Ханова О.В. Конкурентні переваги регіонів українського порубіжжя // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2013, №1047.

***

УДК 332.14

Котов Е.В., Ляшенко В.И.
МОДЕРНИЗАЦИЯ ТРАНСГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ
УКРАИНЫ И РОССИИ:
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ

Институт экономики промышленности НАН Украины

Приграничные регионы первыми испытают социально-экономическую «интервенцию» в случае, если регионы страны-союзницы

окажутся сильнее в этом компоненте, или, наоборот, сами окажут влияние на их социально-экономические системы, тем самым обеспечив себе плацдарм для модернизационного развития. Созданные взаимосвязи между приграничными регионами Украины и России, испытывают ряд взаимных влияний как сдерживающих, так и стимулирующих процессы модернизации, которые становятся все актуальнее в Украине [1-3]. В связи с этим возникает необходимость поиска инструментов, способных оценить состояние и тенденции процессов модернизации приграничных регионов, идентифицировать их сильные и слабые стороны, интерпретировать существующие и потенциальные риски их сотрудничества и определить возможности дальнейшего взаимовыгодного сотрудничества.

В качестве такого инструмента была использована адаптированная авторами методика количественной оценки процессов модернизации, предложенная в работе [4]. Виды модернизации предлагается делить на две стадии (индустриальную и постиндустриальную) и их совокупное состояние (интегрированную). Под ними понимается: индустриальная модернизация – переход от аграрного к индустриальному типу производства; постиндустриальная – переход от индустриального общества к обществу знаний; интегрированная модернизация – отражает совокупное развитие индустриальной и постиндустриальной модернизации. Данная методика была использована при оценке уровня модернизации городов, регионов и экономических районов Украины [5-6]. В данной работе рассмотрим применение этого концептуального подхода к приграничным регионам Украины и России.

Расчет индексов по группам индикаторов показал, что в двух из трех групп – группы социальных индикаторов и индикаторов знания – анализируемые регионы двух стран имеют идентичные уровни. Приграничные регионы Украины значительно превосходят регионы России в группе экономических индикаторов. Динамика индекса группы экономических индикаторов регионов Украины и России показывает, что разрыв растет: с 2005 по 2010 гг. разница увеличилась с 8 до 14 единиц.

Благодаря экономической составляющей приграничные регионы Украины имеют индекс индустриальной модернизации выше, чем регионы России (табл. 1). Аутсайдером индустриальной модер-

низации среди регионов Украины является Черниговская область, среди регионов России – Брянская область.

Таблица 1

Индекс индустриальной модернизации
регионов Украины и России*

<i>Регионы Украины</i>	<i>2005</i>	<i>2008</i>	<i>2010</i>	<i>Регионы России</i>	<i>2005</i>	<i>2008</i>	<i>2010</i>
Донецкая	91	96	98	Белгородская	92	96	97
Луганская	89	92	94	Брянская	87	88	88
Сумская	89	93	95	Воронежская	88	90	90
Харьковская	92	96	97	Курская	92	93	94
Черниговская	88	92	93	Краснодарский край	88	91	92
				Ростовская	88	90	90
Вместе Украина	91	95	96	Вместе Россия	89	91	92

* Расчеты производились на информационной базе источников [7-12]

Индустриальная развитость приграничных регионов Украины подтверждается фазой их развития. Кроме Черниговской области, все анализируемые регионы либо уже находятся в переходной к постиндустриальной модернизации фазе, либо устойчиво развиваются в ее сторону. Приграничные регионы России сгруппировались в районе фазы расцвета индустриальной модернизации, большая часть из которых только подходит к данной фазе. Брянская и Белгородская области стабильно находятся в фазе расцвета индустриальной модернизации.

Индексы постиндустриальной модернизации приграничных регионов показывают, что, как по отдельности, так и в совокупности, российские незначительно опережают в развитии украинские регионы (табл. 2).

Таблица 2

Индекс постиндустриальной модернизации
регионов Украины и России

<i>Регионы Украины</i>	<i>2005</i>	<i>2008</i>	<i>2010</i>	<i>Регионы России</i>	<i>2005</i>	<i>2008</i>	<i>2010</i>
Донецкая обл.	58	59	58	Белгородская обл.	56	60	61
Луганская обл.	55	56	57	Брянская обл.	56	60	60
Сумская обл.	63	62	63	Воронежская обл.	71	74	76
Харьковская	83	84	85	Курская обл.	56	64	67
Черниговская обл.	51	53	54	Краснодарский край	57	61	65
				Ростовская обл.	65	68	70
Вместе Украина	64	64	65	Вместе Россия	60	64	66

Значения индексов групп индикаторов постиндустриальной модернизации свидетельствуют, что данное скромное лидерство обеспечивается за счет двух из четырех групп индикаторов: группы индикаторов, характеризующих инновации в знаниях и качество экономики.

В Украине в данном сегменте лишь Харьковская область может достойно представлять Украину, а в группе индикаторов передачи знаний она, вместе с Сумской областью, превосходит все приграничные регионы России. Именно благодаря Харьковской и Сумской областям Украина в группе индикаторов передачи знаний в 2005 и 2008 года значительно опережала Россию, но в 2010 году эта разница сократилась до 1 пункта. Данный индекс в приграничных регионах Украины имеет регрессивные тенденции развития, а в России – прогрессивные, и его динамика позволяет утверждать, что уже в 2012 г. лидерство Украины нивелировалось. Большие значения, чем российские, украинские регионы, кроме Черниговской области, имеют в группе индикаторов качества жизни. В этой группе, в отличие от предыдущей, регионы Украины имеют прогрессивную динамику развития.

Среди приграничных регионов России по индексу постиндустриальной модернизации (табл. 3) нет явного лидера, как это есть среди приграничных регионов Украины. По данному индексу Харьковская область превосходит ближайшего преследователя – Сумскую область – на 22 пункта, в России Воронежская область превосходит Ростовскую область лишь на 6 пунктов. Индексы групп индикаторов показывают, что регионы России составляют более консолидированную группу, чем регионы Украины.

Оценка фазы постиндустриальной модернизации снова засвидетельствовала важность для Украины Харьковской области и индустриально развитых регионов. Приграничные регионы России, несмотря на то, что ни один не закончил индустриализацию, имеют показатели выше, чем регионы Украины, кроме Харьковской области. Однако в своей совокупности, за счет высокого уровня индустриализации и развития Харьковской области, приграничные регионы Украины в 2010 г. вышли из начальной и почти вошли в фазу развития, в то время как приграничные регионы России только в 2010 г. вошли в начальную фазу постиндустриальной модернизации.

Индексы групп индикаторов интегрированной модернизации свидетельствуют, что приграничные регионы Украины могут достойно соперничать с приграничными регионами России только в группе социальных индикаторов. Индекс интегральной модернизации (табл. 3) показал, что координация взаимного развития индустриальной и постиндустриальной модернизации более качественная в приграничных регионах России. Средний показатель роста индекса интегрированной модернизации с 2005 по 2010 гг. в регионах России выше, чем в регионах Украины на 2 единицы – 7 против 5.

Таким образом, приграничные регионы Украины более индустриально развиты, что обеспечивается за счет более высоких показателей экономических индикаторов. Однако с переходом к постиндустриальному обществу это преимущество нивелируется и лидерство в экономической сфере переходит к приграничным регионам России. К нему добавляются преимущества в развитии инновационного потенциала и передаче знаний. В результате координация взаимного развития двух стадий модернизации (индустриальной и постиндустриальной) более гармонично и взаимосвязано имеет место в приграничных регионах России.

Таблица 3

Индекс интегрированной модернизации
регионов Украины и России

Регионы Украины	2005	2008	2010	Регионы России	2005	2008	2010
Донецкая обл.	56	57	60	Белгородская обл.	60	65	67
Луганская обл.	54	56	60	Брянская обл.	59	64	66
Сумская обл.	55	57	61	Воронежская обл.	68	70	73
Харьковская обл.	70	72	76	Курская обл.	58	66	69
Черниговская обл.	52	54	56	Краснодарский край	60	64	67
				Ростовская обл.	66	69	71
Вместе Украина	59	61	65	Вместе Россия	62	66	68

Оценка в разрезе еврорегионов Украины и России (табл. 4) подтвердила важность наукоемких отраслей производства, обогащающих индустриальный мир новыми чертами и свойствами, для ускорения процессов модернизации. Благодаря развитию на территории еврорегиона «Слобожанщина» инновационных «неоиндустриальных» отраслей современной обрабатывающей промышленности и сферы услуг координированное развитие процессов двух стадий

модернизации происходит более устойчиво и продуктивно, чем в остальных евровегионах.

Таблица 4

Индексы модернизации евровегионов Украины и России

Индекс модернизации		Евровегион			
		<i>Донбасс</i> (Донецкая, Луганская и Ростовская области)	<i>Ярославна</i> (Сумская и Курская области)	<i>Слобожанщина</i> (Харьковская и Белгородская области)	<i>Днепр</i> (Черниговская и Брянская области)*
Индустриальная	2005	93	91	93	91
	2008	95	93	95	93
	2010	96	95	96	94
Постиндустриальная	2005	56	56	66	51
	2008	57	60	68	54
	2010	58	62	70	55
Интегрированная	2005	59	57	65	55
	2008	61	61	68	58
	2010	64	65	72	60

* – индексы приведены без учета Гомельской области Беларуси

Таким образом, чрезмерная индустриализация приграничных регионов Украины тормозит развитие постиндустриальной модернизации. Учитывая, что Украине крайне нецелесообразно отказываться от созданного сильного индустриального базиса и наличие острой необходимости его модернизации с целью обеспечения социально-экономического развития и повышения уровня жизни населения, выходом из сложившейся ситуации будет переход к концепции новой индустриализации (неоиндустриализации). Главным постулатом неоиндустриализации должен стать прагматичный подход, выражающийся в оптимальном использовании взаимодополняющих процессов адаптивной и ускоренной модернизации индустриального базиса регионов Украины.

Литература: 1. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – 416 с.; 2. Геец В. Либерально-демократические основы: курс на модернизацию Украины // Экономика Украины. – 2010. – №3. – С. 4-20.; 3. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми модернізації української економіки // Демографія та соціальна економіка – 2012. – №1. – С. 5-21.; 4. Обзорный доклад о модернизации в мире и Китае (2001–2010) / Пер. с англ. под общей редакцией Н.И. Лапина / Предисл. Н.И. Лапин,

Г.А. Тосунян. М.: Издательство «Весь Мир», 2011. – 256 с.; 5. Котов Е.В. Оценка уровня модернизации городов и регионов при разработке стратегий опережающего развития / Е.В. Котов, В.И. Ляшенко // Устойчивое развитие экономики: опережающее развитие / В.А. Подсолонко, Е.А. Подсолонко, В.Н. Храпко и др. – Симферополь: ДИАЙПИ, 2013 – С. 200-215.; 6. Шибалов А., Котов Е., Ляшенко В. Будущее Украины через китайскую призму [Электронный ресурс] // Зеркало недели. – 2013. – 6-13 сент. (№32) – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/internal/budushee-ukrainy-cherez-kitayskuu-prizmu_.html; 7. Регіони України 2005: статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики, 2006. – Ч. 1. – 511 с.; 8. Регіони України 2005: статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики, 2006. – Ч. 2. – 810 с.; 9. Регіони України 2012: статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики, 2012. – Ч. 1. – 310 с.; 10. Регіони України 2012: статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики, 2012. – Ч. 2. – 801 с.; 11. Регионы России. Социально-экономические показатели. 2005: Стат. сб. / Росстат. – М., 2006. 982 с.; 12. Регионы России. Социально-экономические показатели. 2012: Стат. сб. / Росстат. – М., 2012. – 990 с.

***

Кудлай Е.А.

ТИПОЛОГИЯ МИРОВЫХ БАНКОВСКИХ КРИЗИСОВ В КОНТЕКСТЕ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

*Одесский национальный университет имени И.И.Мечникова
Научный руководитель: к.э.н., доц. Николаев Ю.О.*

На текущем этапе становления экономики важная роль отдается процессу глобализации, трансграничному сотрудничеству и участию международных банков в этом процессе. На этапе развития глобализации экономики международные банки пользуясь вновь открывшимися возможностями, пытаются расширить свою деятельность в направлении воздействия на рынок оказания финансовых услуг населению и другим корпорациям. Расширение области деятельности международных банков приводит к улучшению уровня проникновения национальной экономики отдельно взятой страны в мировую экономику в целом, и, в частности, в область международных финансовых (и не только) связей. Каждый банк – это частица национального хозяйства любой страны. Именно практическая роль каждого банка и системы в целом, определяется тем, что именно

этими финансовыми посредниками определяются направления движения капитала внутри страны и вне.

Банковская система при правильном управлении и устранении всех сдерживающих ее развитие проблем может стать ведущим звеном в осуществлении экономической политики, обеспечивающей экономический рост.

В наиболее общем виде банковский кризис можно определить, как неспособность банковской системы выполнять свои основные функции аккумуляции и мобилизации временно свободных денежных средств, предоставления кредитов, проведения расчетов и платежей в экономике страны. Мировой опыт банковских кризисов обширен. В течение XX века практически не осталось страны, не испытавшей его в той или иной мере.

Последствия, которые влекут за собой банковские кризисы, делают актуальными проблемы, посвященные изучению факторов, являющихся предпосылкой для нарастания негативных тенденций в банковском секторе, выявлению и изучению непосредственных причин современных банковских кризисов, форм их проявления и последствий, а также для выработки адекватных программ антикризисного регулирования банковской деятельности. Важным пунктом в преодолении последствий кризиса является сотрудничество стран соседей в трансграничной форме.[2, с. 257]

Историки в сфере финансов зафиксировали, что с конца 70-х годов XX века системные банковские кризисы потрясали национальные экономики более 70 стран мира. Всемирный банк в своем докладе 2003 года (World Bank, Gerard Caprio и Daniela Klingebiel) насчитал 117 локально-национальных кризисов. [3, с. 168]

Типы и формы банковских кризисов

Представляется возможным выделить три типа банковских кризисов. Первый тип соответствует кризису, действующему на микроэкономическом уровне, вне зависимости от величины бюджетных расходов. Яркими примерами в этом смысле являются кризисы в США (1984-1991 г.г.), Швеции (1990-1993 г.г.), Финляндии (1991-1994 г.г.) и Франции (1991-1998 г.г.). В этих случаях банкротство ограниченного числа банков не распространялось на всю финансовую систему и не вызвало крупномасштабного макроэкономического спада.

Второй тип банковского кризиса связан с гораздо более разрушительными последствиями, распространяясь на макроэкономический уровень. Опыт Чили (1981-1984 г.г.), вероятно, наиболее показателен. Первоначально банковский кризис вызвал спад в 13% ВВП в 1982-1983 гг. Другой урок чилийского кризиса состоит в том, что политика реструктуризации финансового сектора и смягчение деструктивных последствий ограничения кредитования заметно влияет на развитие любой страны. В противовес кризису «шведского типа», «азиатский» кризис оказывает воздействие на потенциал экономического роста, финансовую и промышленную структуру, отношения стран Юго-Восточной Азии с внешним миром, на распределение богатства и доходов. Макроэкономические потрясения при разрывании кризиса «чилийского типа» не вылились в полномасштабную бюджетно-финансовую дестабилизацию, ведущую к высокой инфляции, демонетизации экономики, что характерно для кризисов третьего типа [1, с. 14].

Причины и факторы современных банковских кризисов

Охарактеризуем внешнеэкономические факторы, которые могут повлиять на развитие кризисных явлений в банковской сфере [6].

Либерализация финансовых рынков открывает огромные возможности для привлечения иностранных инвесторов. При всех положительных сторонах этого явления, приток капиталов в виде спекулятивных краткосрочных денег, а также портфельных инвестиций, делает финансовую систему страны особо чувствительной к колебаниям процентных ставок, валютных курсов и ставит ее под удар при стремительном оттоке иностранного капитала из страны.

Фиксированный валютный курс, используемый в целях стабилизации цен, при поддержании на искусственно высоком уровне приводит, как правило, к истощению валютных резервов Центральных банков. В этом случае обостряются проблемы обслуживания внешнего долга, активизируется параллельный валютный рынок, процентные ставки достигают чрезвычайно высокого уровня, ухудшается платежеспособность заемщиков.

Рыночные реформы в конечном счете должны способствовать оздоровлению и развитию банковских систем. Однако в краткосрочном и среднесрочном плане реформы могут провоцировать и/или усугублять кризисные процессы в банковской системе.

Либерализация цен в странах с переходной экономикой приводила первоначально к высокой инфляции. Приватизация переложила груз старых долгов предприятий на банки.

Недостаточно продуманная политика лицензирования банков в условиях слабого надзора и недостаточной квалификации менеджмента.

Последствия стабилизационной политики. В этом случае следует различать негативное влияние незавершенных стабилизационных программ и слишком резких ограничений, принятых без учета потенциальных последствий для банковской системы.

Макростабилизация может привести к резкому изменению условий, в которых оперируют коммерческие банки, и нарастанию трудностей банков, которые не в состоянии адаптироваться к новым условиям бизнеса. В такой ситуации оказывалось большинство кредитных институтов в стране, пораженной банковским кризисом. [4, с. 8]

Банковский кризис следует рассматривать как неизбежный побочный результат либерального финансового режима, типичного в течение последних 15-20 лет для большего числа стран. Политика по предотвращению кризисов, базирующаяся на более сильной рыночной дисциплине и лучшем контроле за банками, уменьшит подспудные риски. Она будет также способствовать скорейшей идентификации растущих проблем в банковской системе с тем, чтобы своевременно прибегать к корректирующим мерам. Наконец, лучшая информированность, более сильные институты и эффективные инструменты политики должны также помочь урегулированию кризисов. Можно ожидать сохранения банковских кризисов в качестве неотъемлемой черты мировой экономики. Это предполагает также, что они будут представлять собой долгосрочную угрозу макроэкономической стабильности и устойчивости мировых рынков капитала.

В целом, на основании проведенного исследования можно сделать следующий вывод. Нет, и не может быть стабильной банковской системы с сильными устойчивыми банками, выполняющими весь спектр банковских услуг, в стране со слабыми предприятиями, неразвитой экономикой, серьезными структурными диспропорциями в производстве [5].

Література: 1. Брюков В. Четыре сценария банковского кризиса // Банковское обозрение. – 2004. – №2; 2. Жарковская Е.П. Банковское дело: Учебник. 6-е изд. – М.: Омега-Л, 2009. – 496 с.; 3. Марамыгин М.С. Деньги Кредит Банки: Учебник. – М.: Экономистъ, – 2007. – 656 с.; 4. Найденова К.В. Кредитный кризис как неизбежный итог развития банковских систем в условиях инфляции // Вестник университета. – 2011. – №6. – С. 8-12; 5. Аналитический портал «Мировой кризис» [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://www.crizis.org/bank-crisis/>; 6. England bank. Тони Лэттер. Причины банковских кризисов и управление ими [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks/pdf/ccbshb12_ru.pdf

***

УДК 330.3 + 332.1

Матюшенко І.Ю.

ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ – ЕКОНОМІЧНЕ ПІДГРУНТТЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З МИТНИМ СОЮЗОМ І ЄС

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

На кінець 2013 р. Україна опиналася на роздоріжжі: як зберегти економічні відносини, що швидко набирали темп із 2010 р., з країнами Митного союзу (перш за все з Росією) і одночасно укласти угоду про асоціацію з Європейським Союзом, стрижнем якої є розширена і поглиблена зона вільної торгівлі між Україною і ЄС?

За даними Державної служби статистики України станом на 01.07.2013 р. обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну перевищив 55,3 млрд дол. При цьому майже третина – 17,9 млрд дол. прийшли з Кіпру, 6,2 млрд дол. – з Німеччини, 5,4 млрд дол. – з Нідерландів, 3,8 млрд дол. – з Росії. Замикає п'ятірку найбільших інвесторів в українську економіку Австрія (3,2 млрд дол.). Далі йдуть Великобританія, Британські Віргінські острови, Франція, Швейцарія, Італія і Беліз. Інвестиції з кожної з цих країн переважили за мільярд доларів. Найявність серед найбільших інвесторів в Україну відразу трьох держав, що мають репутацію офшорних юрисдикцій, – Кіпру, Віргінських островів і Белізу – однозначно свідчить про те, що офіційна статистика не є точним відображенням

процесів перетікання капіталів. Приблизно така ж ситуація в інших пострадянських державах [1].

У першій декаді вересня 2013 р. Центр інтеграційних досліджень Євразійського банку розвитку (ЦІД ЄАБР) опублікував підготовлений спільно з Інститутом світової економіки і міжнародних відносин (ІСЕМВ РАН) Моніторинг взаємних інвестицій в країнах СНД (Моніторинг). Інформацію дослідники черпали не лише з офіційної звітності компаній, але і з корпоративних сайтів, використовували публікації в ділових і наукових журналах, а також вели моніторинг в повідомлень в поточних новинах. Всі дані потім перевірялися в експертному середовищі.

За результатами цього дослідження для російських бізнесменів Україна виявилася найбільш значним об'єктом вкладення капіталів. У частині залучення інвестицій з РФ вона значно випередила Казахстан, Білорусь та інші країни пострадянського простору [2].

За даними Моніторингу на 1 січня 2013 р. 44,5 млрд дол. взаємних інвестицій в країнах СНД і Грузії або 82,7% всіх накопичених капіталовкладень, в тому числі 71 із 98 проектів вартістю понад 100 млн. дол., мали російське походження. У географії російських інвестицій в СНД лідерство належить Україні, яка значно випереджає партнерів РФ по Митному союзу. «Навіть за менш розвинутою формальною інтеграцією України з країнами Митного союзу вона є дуже привабливою для російських компаній і з економічних, і з культурних міркувань», – йдеться у Моніторингу [2, 4].

За результатами моніторингу російські бізнесмени інвестували в Україну 16,7 млрд дол. або 37,5% загальних вкладень компаній з РФ в країнах СНД і Грузії. На другому місці Казахстан – 10,5 млрд дол. (23,6%), на третьому Білорусь – 7,5 млрд дол. (16,9%) [4].

Широка присутність російського капіталу на бізнес-мапі України й раніше ні для кого не було секретом. Однак те, що близько 30% іноземних інвестицій в українську економіку мають російське походження, виявилось несподіванкою. Навіть з поправкою на те, що російським інвесторам доводилося часто переплачувати за свої українські придбання.

Серед активів, що належать російським компаніям на 01.09.2013 р., можна виділити такі [2, 4]:

– найбільші оператори мобільного зв'язку МТС і «Київстар»;

– контрольні пакети акцій п'яти обленерго (у Луганську, Полтаві, Вінниці, Чернігові, Сумах), а також різні пакети акцій місцевих енергопостачальних підприємств ще в п'яти регіонах (Харкові, Дніпропетровську, АРК, Тернополі, Черкасах) належать холдингу «Енергетичний стандарт» (власник – Костянтин Григоришин);

– контрольні пакети акцій семи обленерго (в Одесі, Житомирі, Кіровограді, Херсоні, Миколаєві, Севастополі та Закарпатті) належать «ВС Енерджі» (власник – Євген Гінер);

– холдингова компанія «Укррічфлот», «Запоріжтрансформатор», сумське НВО ім. Фрунзе і ряд інших підприємств належать холдингу «Енергетичний стандарт» (власник – Костянтин Григоришин);

– практично весь металургійний ланцюжок, починаючи від видобутку залізної руди на Криворізькому залізорудному комбінаті (КЗРК) і закінчуючи виробництвом коксу та виплавою сталі в Дніпропетровську (Дніпропетровський метзавод ім. Петровського) та Дніпродзержинську належить «Євраз Холдингу» (власники – Роман Абрамович і Олександр Абрамов). Операція з придбання у групи «Приват» цих активів вартістю понад 2 млрд дол. (щоправда, половина цієї суми була оплачена акціями «Євразу») вважається однією з найбільших на пострадянському просторі за останні роки;

– 50% акцій (вартістю приблизно 2 млрд дол.) корпорації «Індустріальний союз Донбасу» придбав російський «Внешэкономбанк». При цьому представники російського банку беруть участь в управлінні Алчевського і Дніпровського меткомбінатів у Луганській і Дніпропетровській областях, а також «Алчевськкокс» та кількох металургійних заводів ІСД в Центральній Європі;

– Донецький електросталеплавильний завод (вартістю 537 млн. дол.) був викуплений російським бізнесменом Вадимом Варшавським;

– 23,5% акцій найбільшого металургійного холдингу України – «Метінвест», а також суднобудівні заводи в Миколаєві і Херсоні належать «Смарт-Холдингу» (власник – пітерський бізнесмен Вадим Новинський, який наприкінці 2012 р. прийняв українське громадянство);

– один з найбільших виробників автобусів і комунальної техніки – Львівський автозавод і автоскладальне підприємство в Дніпродзержинську належать росіянам братам Чуркіним;

– найбільший український виробник залізничної техніки «Луганськтепловоз» належить «Трансмашхолдингу» (власник – Іскандер Махмудов);

– російський нафтовидобувний холдинг «Лукойл» (власник – Вагіт Алекперов) нещодавно продав Одеський нафтопереробний завод, що належив йому, але тут же домовився з українською владою про запуск виробництва полівінілхлориду на іншому своєму активі – «Карпатнафтохім» у Калуші (Івано-Франківська область);

– найбільший в світі виробник титану – «ВСМПО-Авісма» випускає в Нікополі труби для російських підводних човнів, а для поповнення сировинної бази придбав невеликий збагачувальний комбінат «Демурінський ГЗК» у Дніпропетровській області.

І цей список можна продовжити.

Провідну роль у галузевій структурі взаємних інвестицій в СНД і Грузії грають телекомунікації – 16,2%. Хоча вкладення в цей бізнес останнім часом почали скорочуватися. Біля 12,2% припадає на видобуток сирої нафти і природного газу, а ще 10,7% – на транспортування і продаж газу. Тобто вуглеводнева енергетика все ж домінує у структурі інвестицій. Банківська справа зайняла 8,3% у загальному обсязі взаємних капіталовкладень, а електроенергетика – 6,8%. Ще 4,8% припадає на чорну металургію, а 4,4% – на видобуток руд кольорових металів. Знайшли своє місце серед взаємних інвестицій будівництво АЗС і нафтопереробка, вагонобудування і видобуток вугілля, готельний бізнес, рослинництво і переробка харчової продукції, видобуток і збагачення уранових руд, а також будівництво та девелопмент.

У той же час українські бізнесмени інвестували в країни СНД 1,57 млрд дол., казахстанські – 5,61 млрд дол., азербайджанські – 1,55 млрд дол., а білоруські – 0,4 млрд дол. [4].

Українські інвестиції в Росії йдуть переважно в харчову промисловість і рослинництво, у тому числі:

– власник концерну «АВК» Борис Колесніков придбав кондитерську фабрику в Курську, а власник концерну «Рошен» Петро Порошенко – в Липецьку;

– український мільярдер Андрій Веревський спільно зі швейцарським концерном Glencore придбав за 265 млн. дол. портовий термінал «Тамань» для перевалки зернових та соняшникової олії;

– найбільший в СНД виробник авіамоторів – ПАТ «Мотор Січ» В'ячеслав Богуслаєв володіє активами в білоруській Орші і підмосковній Дубні;

– Група «Приват» розвиває банківський бізнес у Москві («Московприватбанк») і Грузії («Тао Приватбанк»). Крім того, Ігорю Коломойському і Геннадію Боголюбову в Грузії вже давно належить Зестафонський феросплавний завод.

Російські інвестиції в Україну абсолютно передбачувано йдуть не тільки до Києва, але і в південно-східні регіони, де проживає близьке росіянам за мовою та культурою населення.

Але головним завданням Моніторингу взаємних інвестицій і створення найбільшої в СНД бази даних щодо угод зі злиття-поглинання та інвестпроектів все ж є вивчення ролі Митного союзу та євразійської інтеграції у динаміці інвестицій в країнах СНД і Грузії.

За підсумками 2012 р. обсяг взаємних інвестицій країн МС – 22,7 млрд дол. поступався інвестиціям «трійки» МС в інших країнах СНД і Грузії – 27,8 млрд дол. Але як стверджують дослідники, приклад Євросоюзу показує, що в міру розвитку економічного співтовариства «існує сильна спряженість політичної та корпоративної інтеграції, тому транснаціональні корпорації західноєвропейських країн все активніше замикають свої контакти на партнерів з ЄС. І зараз накопичена сума прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з країн ЄС в межах цього інтеграційного угруповання значно більше ПІІ з цих держав за межами Євросоюзу» [2, 4].

Логічно припустити, що в міру розвитку МС взаємні інвестиції всередині цього об'єднання будуть зростати, а в Україну – скорочуватися. Якщо замість приєднання до МС Україна віддасть перевагу євроінтеграції, то вже через два – три роки найбільшим одержувачем російських інвестицій в СНД стане Казахстан. Хоча для багатьох російських підприємців Україна залишиться емоційно привабливою як історична прабатьківщина.

Висновки ЦІД САБР та ІСЕМВ РАН перегукуються і з заявою віце-прем'єра Бориса Колеснікова, який порадив українському бізнесу «йти в Росію, відкривати свої підприємства і ставати російськими компаніями, якщо ми хочемо мати серйозні ринки в Росії».

Реальне поліпшення інвестиційного клімату в Україні – одне з основних очікувань бізнесу від підписання й виконання владою Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Але наскільки воно виправдане? На які зміни насамперед у податково-митній сфері можуть розраховувати підприємці? І як швидко завдяки цьому в Україну може хлинути потік європейських інвестицій?

Тема поліпшення бізнес-клімату була однією з ключових у так званому списку Фюле – переліку вимог Брюсселя, які Україна має виконати для підписання Угоди про асоціацію. Найголовніше, чого очікує Європа від України, – це стабільність, прогнозованість держполітики та реальне підтвердження верховенства права в державі. Щоб дати сигнал Брюсселю про готовність України рухатися європейським шляхом, уряд має просто виконувати чинне законодавство. Виконувати послідовно, справедливо й прозоро – як це передбачено в проекті Угоди про асоціацію [3]. А для того, щоб підвищити зацікавленість європейських партнерів у підписанні Угоди про асоціацію, необхідно вжити певні заходи насамперед у *податково-митній сфері* (табл. 1).

Таблиця 1

Податково-митні реформи в Україні
до та після Угоди про асоціацію з ЄС [5]

З реалізованих заходів	Майбутні зміни
Прийняття та початок імплементації норм нового Митного кодексу (зокрема, прискорення розмитнення товарів, скорочення кількості необхідних документів та ін.)	Поглиблення митних реформ (спрощення митних процедур, розширення постаудиту, впровадження інституту уповноважених економічних операторів та ін.)
Початок оптимізації системи відшкодування ПДВ; посилення боротьби з «оптимізаторами»	Розширення доступу платників податків до автоматичної системи відшкодування ПДВ
Впровадження електронних сервісів для платників податків	Подальше спрощення системи адміністрування податків
Прийняття закону про трансфертне ціноутворення	Інтенсифікація обміну інформацією з європейськими фіскальними органами

Вдосконалення і розвиток *податкової системи України* – один із основних стрижней проекту Угоди про асоціацію з Євросоюзом. У цьому проекті угоди зроблено акцент на наступних питаннях [5, 6]:

– *відшкодування ПДВ*: «для уникнення накопичення заборгованості, забезпечення ефективного збору податків і посилення боротьби з податковим шахрайством, а також ухилянням від сплати податків» (стаття 351).

Українська статистика за перше півріччя 2013 р. свідчить, що зрушення в цьому напрямі намітилися, оскільки обсяги відшкодування ПДВ зростають, попри економічну ситуацію та відповідні виклики з виконанням бюджету і скороченням обсягу експорту в номінальному вираженні. Експерти пояснюють це позитивним ефектом від впровадження системи автоматичного відшкодування ПДВ (50% від загального обсягу ПДВ відшкодовано в автоматичному режимі) і збільшенням кількості платників цього податку через спрощення процедури реєстрації. Не виключено, що випереджальна динаміка відшкодування ПДВ пов'язана з усвідомленням того, що в умовах внутрішньої рецесії, охолодження зовнішніх ринків і слабкого кредитування своєчасне й повне відшкодування ПДВ – це той мінімум, який держава має виконати для бізнесу. Затримки з відшкодуванням ПДВ зменшать обігові кошти підприємств і призведуть до скорочення виробництва;

– *проблема податкового шахрайства та ухиляння від сплати податків*, а саме: зобов'язання «докласти необхідних зусиль для забезпечення впровадження міжнародних стандартів... боротьби з ухилянням від сплати податків на всій її території» (стаття 127). За даними Мінфіну за перше півріччя 2013 р. збільшення надходжень до держбюджету по ПДВ має причиною активізацію боротьби з тіньовим сектором і різними оптимізаційними схемами. Крім того, українська сторона, зокрема, прийняла закон про трансфертне ціноутворення. Контроль за трансфертним ціноутворенням – досить поширена практика в країнах ЄС (відповідно до висновку експертів, деє більш жорстка, ніж впроваджується в Україні, деє м'якша);

– *обмін податковою інформацією між українськими та європейськими фіскальними органами*. Однак у цьому контексті Угода про асоціацію має більш рамковий характер – у документі немає конкретних механізмів обміну саме податковою інформацією (на відміну від митного співробітництва). Для інтенсифікації відповідного процесу Україні слід імплементувати конкретні механізми такого обміну, зокрема приєднатися до існуючих у ЄС процедур і

діючих баз даних. А перед цим Україні треба виконати також певну «домашню» роботу, зокрема, впровадити внутрішні механізми контролю над трансфертним ціноутворенням;

– *урегулювання питання запобігання подвійному оподаткуванню з країнами ЄС.* Адже, незважаючи на те, що Україна має відповідні підписані договори з більшістю країн ЄС, європейські підприємства часто скаржаться на те, що вітчизняні податкові органи перешкоджають легальному виведенню їхніх доходів з України. Але ратифіковані Україною угоди про запобігання подвійному оподаткуванню передбачають обмін інформацією щодо податків на доходи та майно. В той же час на практиці ця норма часто виявляється лише декларативною, оскільки одержання необхідної інформації є проблематичним через відсутність дієвих процедур обміну (регламентів, протоколів обміну тощо) і доступу до європейських баз даних.

Оцінюючи в цілому вплив Угоди про асоціацію на податкову систему України, можна припустити, що гармонізація українського податкового законодавства з європейським призведе до спрощення адміністрування податків і, як наслідок, до зниження витрат часу, людських і фінансових ресурсів на це.

Природно, вирішенню *митних питань*, з огляду на природу Договору про асоціацію і зону вільної торгівлі з ЄС, приділено більше уваги в «абсолютному» вираженні. Якщо узагальнити, то все зводиться до необхідності спрощення вимог і формальностей в Україні, скорочення та стандартизації даних і документації, які вимагає митниця. Причому функціонувати ця система має під дією контролю з боку державних органів. Очікувані зміни мають стати логічним продовженням реформ, які вже почалися в Україні. Визначальними тут є наступні механізми вдосконалення митної системи [5, 6]:

– прийняття й застосування *нового Митного кодексу*, що набув чинності у 2012 р. і, за визначенням іноземних експертів, «наблизив митне оформлення і митний контроль в Україні до найкращих світових практик, а іноді й перевершив ці практики». Митний кодекс, відповідаючи переважно стандартам СОТ і ГАТТ, а також принципам Кіотської конвенції про гармонізацію і спрощення митних процедур, уже достатньо схожий на європейське законодавство. Тому

після підписання Угоди про асоціацію навряд чи будуть встановлені нові правила гри або внесені новаторські зміни до законодавства. Проблема митного законодавства України не в його недосконалості (хоча треба визнати, що певні норми потребують технічного доопрацювання), а в практиці його застосування або незастосування;

– *впровадження інституту уповноважених економічних операторів (ВЕО)*, який поки що так і не запрацював в Україні через тривалі міжвідомчі дискусії, в якому саме вигляді він має з'явитися. А на цьому питанні в проекті Угоди про асоціацію зроблено окремий акцент. І передбачено намір про взаємне визнання сторонами угоди відповідних статусів (стаття 80). Мінфін виступав за досить м'які вимоги до претендентів на статус ВЕО, щоб надати можливість більшій кількості компаній скористатися певними полегшеннями в митних процедурах. Однак митниця, а після її реорганізації – Міндоходів наполягали на жорсткіших умовах, щоб одержати шанс на визнання відповідного статусу в ЄС. Хоча остання концепція нібито й перемогла, відповідний міністерський наказ ще не затверджено;

– *застосування сучасних методів контролю*, а саме: оцінка ризиків і постаудитний контроль (стаття 76); адміністративне співробітництво між держорганами при розслідуванні митних правопорушень і шахрайства (стаття 37), захист інтелектуальної власності (присвячена окрема глава) тощо. Всі ці механізми поступово запроваджуються в Україні. Щоправда, за визнанням представників і держави, і бізнес-співтовариства, з досить різною успішністю.

Серед позитивних наслідків для бізнесу від імплементації Угоди про асоціацію – можливість проведення спільного контролю (одноразового) на кордоні українськими і європейськими митниками; уніфікацію транзитних систем; застосування єдиних підходів до класифікації товарів і визначення країни походження товарів; створення додаткових запобіжників від непорозумінь між бізнесом і митниками при визначенні митної вартості тощо.

Можна також відзначити вигоди застосування митних режимів переробки товарів у рамках виробничої кооперації з країнами ЄС; гармонізації систем сертифікації якості та безпеки товарів у країнах ЄС та в Україні; удосконалення ветеринарного і фітосанітарного контролю переміщуваних вантажів і т.ін.

Особливі надії покладаються (насамперед державою) і на підвищення ефективності обміну інформацією між митними органами України і європейських країн, що допомагатиме в тому числі запобігати ухиленню від оподаткування. Нині ж виникає ситуація, коли за даними Євростату вартість європейської продукції, завезеної в Україну, більша, ніж за даними вітчизняних Держстату, НБУ, митних органів. Однак те, з яким скрипом просувалося до останнього часу вирішення цього питання по обидва боки, дає підстави прогнозувати, що й надалі процес пошуку компромісів у ньому не буде простим.

Як швидко завдяки гармонізації українського податкового і митного законодавства з європейськими стандартами в Україні можуть зрости *інвестиції* – головний індикатор того, що *бізнес-клімат покращується*?

У проекті Угоди про асоціацію окреслено чіткі часові параметри гармонізації податкового і митного законодавства України зі стандартами Євросоюзу – до п'яти років. При цьому в документі зроблено чіткий акцент на необхідності забезпечити стабільність нормативної бази. Для того, щоб поєднати ці два, здавалося б, взаємовиключні завдання потрібен цільовий, адресний підхід: треба знати, що змінити, а що залишити без змін. Можна припустити, що зростання іноземних інвестицій в економіку України станеться років через три-чотири після набрання угодою чинності. Створення зони вільної торгівлі значно посилить конкуренцію, що змусить владу зосередитися на створенні внутрішніх ринкових механізмів підтримки вітчизняного бізнесу. При цьому уряд муситиме вжити реальних заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату [3].

Таким чином, можна зробити **висновок**: Україна має потенціал конкурентоспроможності і поліпшення інвестиційної привабливості, що є основним резервом для системних зрушень соціально-економічного середовища, незважаючи на негативну динаміку світових рейтингів. Перші позитивні зміни в оцінці місця України серед держав світу дозволяють стверджувати, що рушійними силами структурних змін в економіці країни можуть стати реформи державних і громадських установ, підвищення якості інституціонального середовища й інфраструктури, макроекономічної стабільності, розвиток фінансового і товарних ринків, поширення використання ви-

соких технологій. Щоб ефективно використати цей потенціал, Україна повинна у довгостроковому періоді задіяти три головні переваги: великі внутрішній ринок, рівень освіти населення і високу здатність до інновацій.

Література: 1. Дмитренко Я. Москва – Никосія – транзит / 2000. – 20.09.2013. – №38. – С. 12-13. 2. Комплексная оценка макроэкономического эффекта различных форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕвразЭС (аналитическое резюме). – СПб., 2012. – 44 с. 3. Матюшенко І.Ю. Створення сприятливого інвестиційного клімату як передумова технологічного розвитку України / І.Ю. Матюшенко. – Проблеми економіки. – 2013. – №1. – С. 99-108. 4. Мониторинг взаимных инвестиций в странах СНГ – 2013. – СПб.: ЦИИ ЕАБР, 2013. – 52 с. 5. Пасочник В. Асоціація з ЄС: рецепт для інвестиційних гурманів / Дзеркало тижня. – 14.09.2013. – №33. – С. 7; 6. Сиденко В.Р. Глобализация – европейская интеграция – экономическое развитие: украинская модель: В 2-х томах. – К.: Феникс, 2008.

УДК 339.923-027.541.

Маханьова Ю.М.
СХІДНИЙ ВЕКТОР ІНТЕГРАЦІЇ:
МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: к.т.н., проф. Матюшенко І.Ю.

Характер і специфіка політичних взаємовідносин Україна-Росія визначається насамперед геополітичними інтересами сторін, їх місцем і роллю у світовій політиці, а також рівнем і характером двосторонніх контактів.

Для України аспекти цивілізаційного та інтеграційного вибору мають особливе значення. Правовий аспект – це збереження суверенітету і державності. Економічний – розвиток країни і добробут народу. Політичний аспект – це забезпечення цивілізаційного майбутнього українського суспільства.

У світовій практиці інтеграційні процеси розвиваються за принципом інтеграційної тісноти. За цим принципом утворювалася

більшість торгово-економічних союзів світу. Показником інтеграційної тісноти є частка внутрішньоблокової торгівлі у зовнішньоторговельному обороті. За цим показником [1] серед десяти основних торгово-економічних союзів світу Митний союз перебуває на останньому місці. Частка внутрішньоблокової торгівлі в МС становить усього 11%, що вшестеро менше, ніж в Євросоюзі, уп'ятеро нижче, ніж у «Китай–АСЕАН», та вчетверо менше, ніж у НАФТА.

На сучасному етапі Україна активно торгує аграрною та продовольчою продукцією як з країнами Європейського союзу, так і з членами Митного союзу. За 2012 р. з України було експортовано в зазначені країни продукції АПК на загальну суму близько 9 млрд. дол. США, або 58% від усього експорту даної продукції в 2012 р.

Зовнішня торгівля продукцією АПК з країнами Митного союзу за результатами 2012 р зросла у порівнянні з 2011 р. на 28%. Основу експорту до країн Митного союзу складає кондитерська продукція (58,4% експорту) та сири (83,8% експорту). Також позитивним є сальдо зовнішньої торгівлі продукцією АПК, що складає з країнами Митного союзу 2,5 млрд. дол. США [2].

Однак, незважаючи на позитивні підсумки зовнішньої торгівлі, між Росією та Україною триває процес поступового віддалення, що призвело до подвійного послаблення за показниками двосторонньої торгівлі. Частка Росії в українському товарообороті скоротилася з 39,2% у 1995 р. до 29,3% в 2012 р. Разом з тим частка України в російському товарообігу скоротилася з 11% в 1995 р. до 5,4% в 2012 р. [3, 4].

За експортом певної групи товарів Україна тісно прив'язана до Росії. Частка експорту окремих українських товарів у Росію сягає понад 70%. Однак переважна більшість цих товарів у групі високого ризику, оскільки більш як 40% їх експорту йде в одну країну – Росію. Саме тому щодо багатьох із них уже виникали проблеми.

Імпорт з Росії значною мірою сформований двома товарними позиціями, а саме – газом і сировою нафтою, на які припадає 55–60% російського імпорту, що становить 20% від українського імпорту. Український експорт в Росію є більш диверсифікованим порівняно з російським імпортом в Україну. Якщо на десять основних товарних позицій експорту припадає 41% загального експорту до Росії, то на десять основних товарних позицій імпорту в Україну припадає понад 73% від загального імпорту з Росії.

Тотальна переорієнтація і Росії, і України на інші зовнішні ринки значною мірою зумовлена блокуванням торговельних процесів між країнами, застосуванням тарифних і нетарифних обмежень, антидемпінгових обмежувальних, компенсаційних тарифів, зборів, спеціальних розслідувань, квот, тощо, спрямованих насамперед на чутливі сектори української економіки. У Росії обмежувальні заходи відносно експорту української продукції застосовано на 1,2 млрд. дол., що становить 14% від загального українського експорту до Росії. В Україні обмежувальні заходи застосовано щодо російського імпорту на 124 млн. дол., що менше 1% від загального імпорту з Росії. Отже, російські заходи з обмеження українського експорту за обсягом удесятеро більші, ніж українські, а за чутливістю – у 15 разів сильніші. Між Росією та Україною постійно застосовувалася практика взаємних вилучень із режиму вільної торгівлі. Так, по російському експорту є близько 115 позицій вилучень, а по українському – лише кілька. МС могло б гарантувати скасування таких вилучень, але це можна зробити і за режиму вільної торгівлі.

Ґрунтуючись на дослідженнях і матеріалах стосовно можливих угод про створення МС з Росією, Білоруссю та Казахстаном, а також оцінками вітчизняних і закордонних експертів відносно можна зробити наступні висновки щодо стану агропромислового комплексу в результаті інтеграції України до Митного союзу.

За умови входження України до Митного союзу українська економіка в короткостроковому періоді не тільки збереже, але може й збільшити обсяги експорту своєї продукції в країни члени МС. Однак у довгостроковому періоді, у зв'язку з тим, що країни члени МС здійснюють свої стратегії імпортозаміщення, у тому числі української продукції, ця перевага буде втрачена. Крім того, буде законсервована структура експорту країни і не відбудеться значного підвищення конкурентоспроможності її продукції. Разом з тим, погіршиться відносини України з іншими країнами-членами СОТ із-за невиконання взятих на себе зобов'язань у рамках цієї організації. Головний фактор, який би міг принести Україні перевагу при вступі в МС – зниження цін на енергоносії, починаючи з 2015 р. також буде втрачений, через політику Росії по зближенню внутрішніх і зовнішніх цін на енергоносії (табл. 1).

Таблиця 1

**Можливості та загрози агропромислового комплексу
за умови підписання Україною Угоди про входження в МС**

МОЖЛИВОСТІ		ЗАГРОЗИ	
1.	Вступ України до МС може сприяти деякому зростанню традиційного експорту української агропродукції до МС (молока і м'яса, олійних та зернових культур, тощо) з більшою доданою вартістю.	1.	Обмежені можливості України нарощувати експорт замороженого м'яса до МС внаслідок присутності на ринку МС виробників США і Бразилії, а також обсягами українського виробництва, які в 4 рази менше, ніж потреби його імпорту до країн МС.
2.	Створення спільного з Росією і Казахстаном зернового пулу по торгівлі зерновими культурами в третіх країнах світу	2.	Загострення конкурентної боротьби між Україною, Росією і Казахстаном на спільних ринках збуту зернових культур

3.	Неможливість захисту і підтримки вітчизняного товаровиробника зернових культур і продуктів з них у зв'язку зі взятими країною зобов'язаннями при вступі в СОТ
4.	Експансія на внутрішній ринок імпортової молочної продукції, в першу чергу з Білорусі, через неможливість захисту і підтримки вітчизняного товаровиробника молочних продуктів у зв'язку зі взятими країною зобов'язаннями при вступі в СОТ
5.	Значне збільшення виробництва олійних культур, які можуть експортуватися до МС, призводить до виснаження чорноземів із року в рік

В якості висновку, слід зазначити, що суттєвих економічних переваг від інтеграції до Митного союзу український агропромисловий сектор не відчує. Крім того, з усіма країнами, що вже є присутні в МС, Україна має угоди про вільну торгівлю та певні виключення і обмеження щодо окремих видів продукції. Проте, аби зняти їх, не обов'язково входити в Митний союз.

Виходячи з проведеного SWOT-аналізу можна запропонувати свій сценарій: Україна не вступає до МС, а залишається спостерігачем. Тільки за умови прийняття Росією, Білоруссю та Казахстаном рівня тарифних обмежень щодо третіх країн на рівні, не вищому, аніж прийняті Україною зобов'язання при вступі до СОТ, можливе приєднання останньої до МС.

Література: 1. Павло Гайдуцький *Україна і Митний союз: проблеми інтеграції* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/ukrayina-i-mitniy-soyuz-problemi-integraciyi-_html; 2. Для українського АПК стратегічними торговими партнерами є і Митний союз, і ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agri-business.kiev.ua/uk/press/1355843954/>; 3. Регионы России: социально-экономические показатели 2012 [Текст]: статистический сборник / Федеральная служба государственной статистики (Росстат). – М., 2013. – 990 с.; 4. Регіони України 2012 [Текст]: стат. довід. / Держкомстат України: За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2013. – 757 с.

УДК 341. 355

Медкова К.С., Івахненко Д.Ю., Берестова А.В.
ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
Науковий керівник: к.е.н., доцент Алексеева Т.І.*

Розширення глобалізаційних процесів у ХХІ столітті підвищило значення транскордонного співробітництва між країнами та регіонами. Україна має значний потенціал для розвитку транскордонного співробітництва, що відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях і підвищення їх конкурентоспроможності.

Сьогодні важливим аспектом транскордонного співробітництва є євро регіони, що створені спільно з Російською Федерацією на сході нашої країни. Україна та РФ мають близький рівень розвитку ринкових перетворень, тісну кооперацію та співпрацю в рамках єдиного народногосподарського комплексу в минулому, а також відносно ідентичну нормативно-правову базу, близький рівень розвитку прикордонної інфраструктури тощо.

Політика регіонального розвитку та транскордонного співробітництва має органічно поєднуватися з пріоритетними напрямками Стратегії економічного і соціального розвитку України, Генеральною схемою планування території України, іншими документами

довготермінової дії, що потребує узгодження стратегічних цілей та пріоритетів розвитку на державному та регіональному рівнях [1, 2].

Це реалізується у спосіб впровадження регіонального стратегічного планування та поширення практики двостороннього узгодження діяльності центральних та місцевих органів влади [3].

Однією з особливостей транскордонних відносин України є об'єктивна необхідність мати тісні економічні та торговельні зв'язки з Російською Федерацією, яка на даний час є основним постачальником енергоносіїв на український ринок, споживачем значної кількості українських товарів та країною, інвестиції якої займають вагомую частку серед іноземного капіталу, що надходять в Україну.

Розвиток добросусідських відносин з Російською Федерацією був і є важливим пріоритетом України в контексті реалізації її національних інтересів, незважаючи на те, що Росія проти зовнішньополітичного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію [3].

Концепція створення на українсько-російському кордоні євро-регіонів дозволяє примирити російський та європейський вектори політичної орієнтації України. Ця концепція органічно відповідає курсу України на інтеграцію, але разом з тим дозволяє зберігати і зміцнювати традиційні зв'язки з Росією. На території таких прикордонних областей, як Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Луганська, Одеська, Сумська, Харківська, Чернівецька, Чернігівська створено вісім єврорегіонів – Буг, Верхній Прут, Дніпро, Карпатський, Нижній Дунай, Слобожанщина, Донбас та Ярославна.

Стосовно Державної Програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки транскордонне співробітництво є одним з інструментів прискорення процесів наближення рівня життя населення прикордонних регіонів до середньоевропейського та забезпечення вільного переміщення людей, товарів і капіталів через кордон.

Основними завданнями Програми є:

– сприяння економічному, соціальному, культурному розвитку прикордонних регіонів та активізація всебічного транскордонного співробітництва із сусідніми країнами на державному, регіональному та місцевому рівні;

- забезпечення реалізації великомасштабних проектів транс-кордонного співробітництва в рамках програм прикордонного спів-робітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства;
- забезпечення підвищення рівня життя населення та розвитку соціальної сфери прикордонних регіонів;
- поглиблення співпраці в рамках наявних єврорегіонів та ство-рення нових;
- активізація зовнішньоекономічної діяльності регіонів;
- створення умов для заснування і функціонування спільних підприємств та утворення транскордонних економічних кластерів;
- сприяння розвитку малого та середнього підприємництва;
- розвиток інфраструктури прикордонних регіонів та створення умов для залучення інвестицій [2].

Зрушення в українсько-російських відносинах, дієвість практи-чних кроків щодо розбудови широкомасштабного, рівноправного та взаємовигідного співробітництва підтвердили, що модель стратегіч-ного партнерства між Україною та Росією, яка нині утверджується, є найбільш життєздатною й плідною з точки зору довгострокових ін-тересів українського і російського народів.

Література: 1. Закон України «Про транскордонне співробітницт-во» №1861-IV, від 24.06.2004 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України. – 2004. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1861-15>; 2. «Дер-жавна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 рр.» затверджена Постановою Кабінету міністрів України №1088 від 01.12.2010 р. [Електронний ресурс] / Кабінет міністрів України // Законодавство України. – 2010. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=60690971> 3. Стан та перспективи співробітництва України та Російської Федерації. – К. НІСД, 2011. – 43-45с.[Електронний ресурс]:Режим доступу до ресур-су: http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_table/1202_dop.pdf

Немченко Е.П., Бурая А.В., Скидан А.А.
ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ
УКРАИНЫ И ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА:
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ
ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

*Харьковский торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета
Научный руководитель: к.э.н., доцент Алексеева Т.И.*

Современные международные отношения характеризуются интенсивными интеграционными процессами, среди которых важную роль играют трансграничное, региональное и межрегиональное сотрудничество.

Для Украины, трансграничное сотрудничество с Европейским Союзом является важным условием ее интеграции в мировое сообщество и одним из аспектов успеха демократических преобразований в переходе к полноценным рыночным отношениям. Особенно актуально это является в настоящее время, ввиду того, что ЕС стал крупнейшим центром экономического и политического развития Европы, примером совершенно новых отношений между государствами.

Правовой основой взаимоотношений между Украиной и ЕС является «Соглашение о партнерстве и сотрудничестве» (СПС), подписанное 16 июня 1994 г. в Люксембурге, которое вступило в силу 1 марта 1998 года, а также Закон Украины о трансграничном сотрудничестве, принятый Верховной Радой 24.06.2004 года. Вступление в силу СПС стало правовой основой политического и экономического диалога между ЕС и Украиной и положило начало новым взаимоотношениям в сферах торговли, движения капиталов, осуществления взаимных платежей, научно-техническом сотрудничестве [1, 2].

В рамках СПС определено 7 приоритетных направлений сотрудничества между Украиной и ЕС в следующих сферах:

- энергетике;
- торговле;
- юстиции и внутренних дел;
- охране окружающей среды;

- транспортной сфере;
- трансграничном сотрудничестве;
- сотрудничество в сфере науки, технологий и космоса [3].

Трансграничное сотрудничество определено приоритетным направлением развития региональной политики Европейского Союза до 2013 года. В Украине трансграничное сотрудничество является инструментом развития пограничных территорий и фактором реализации ее евроинтеграционных стремлений, которые отображены в Государственной стратегии регионального развития Украины на период до 2015 года. Украина имеет значительные возможности для развития трансграничного сотрудничества, имея около 1390 километров сухопутной границы со странами ЕС.

Трансграничное сотрудничество Украины и ЕС осуществляется в следующих формах [4]:

1. Деятельность еврорегионов.
2. Действие программ соседства.
3. Деятельность международных региональных организаций и ассоциаций.
4. Межрегиональное сотрудничество (соглашение о трансграничном сотрудничестве).
5. Программы пограничного сотрудничества в рамках Европейского инструмента соседства и партнерства.

В последние годы заметно активизировалось сотрудничество Украины и ЕС в сфере инвестиций и инновационной деятельности. Постепенно растет политическая и финансовая помощь Украине со стороны ЕС в создании благоприятных условий для развития указанных приоритетных направлений [5,6]. По мнению авторов, перспективы трансграничного сотрудничества Украины и Европейским Союзом очевидны.

В первую очередь это улучшение инфраструктуры. На границе Украины построен не один мост и реконструирован не один пограничный переход за деньги Евросоюза. В рамках деятельности еврорегионов доноры нередко выделяют деньги на ремонты школ, фельдшерских пунктов, компьютерную технику и т.д.

Во-вторых, это торгово-экономическое сотрудничество между Украиной и ЕС, которое продолжает динамично развиваться. Из года в год стабильно растет двусторонний внешнеторговый оборот и

объем прямых иностранных инвестиций из стран ЕС в украинскую экономику. В настоящее время Европейский Союз является самым крупным внешнеторговым партнером Украины.

В-третьих, это инновационная деятельность в любом секторе экономики. При этом в руководстве Европейской Комиссии существует четкое осознание того, что инновационная политика дает значимые результаты только спустя длительное время, но это именно тот правильный путь, которым следует идти странам Европы.

Европейский Союз является наибольшим донором Украины. Начиная с 1991 года, общий объем помощи, предоставленной Украине со стороны ЕС в рамках программы TACIS, финансовой и гуманитарной помощи, составлял свыше 1 млрд. евро [5].

Осуществление данных направлений развития трансграничных отношений Украины и ЕС должно базироваться на разработке и имплементации таможенного законодательства, которое должно отвечать международным стандартам и стандартам Европейского Союза; усовершенствовании работы таможни; упрощении таможенных процедур на границах государства.

Значительно ускорит этот процесс подготовка и проведение консультаций, касающихся заключения нового Соглашения о создании зоны свободной торговли между Украиной и ЕС в ноябре 2013 года, которое должно заменить существующее Соглашение о партнерстве и сотрудничестве 1998 г.

Свое основное задание на нынешнем этапе в рамках трансграничного сотрудничества Украина видит в утверждении европейских ценностей и стандартов в политике, экономике и социальной сфере. В этом – залог общественной стабильности и устойчивого развития нашего государства.

Таким образом, по нашему мнению, Украине необходимо направить все свои усилия на трансформацию экономики в направлении дальнейшего развития трансграничного сотрудничества, так как это та незримая нить, которая связывает украинцев с внешним миром, в первую очередь с Европой. Это то, что нам нужно для постепенной интеграции в Евросоюз.

Литература: 1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004 р. №1861 – ІУ. – Доступно з <http://www.rada.gov.ua>; 2. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу / Затверджена

Указом Президента України від 11 червня 1998 року №615/98 // Урядовий кур'єр. – 1998. – 18 червня; 3. Послання Президента України до Верховної Ради України «Україна: поступ у ХХІ століття». Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр. // Урядовий кур'єр. – 2000. – №16. – С. 5-12; 4. Андерсон Н.В. Эффективность трансграничного сотрудничества и формирование Европейской региональной политики // Экономические инновации. – 2011. – Выпуск 43. – С. 9-18; 5. Anderson N.V. Gemarketing of innovative competitiveness as a regional development factor for border regions and territories / N. V. Anderson // Majesty of Marketing: Materials of the conference for the students and junior research staff. – Dnipropetrovsk, SHEI «National Mining University», 7-9 december 2010. – Р. 6-8; 6. Государственное агентство Украины по инвестиционному развитию [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?lang=ru&get=69&id=1671> <http://economics.unian.net/rus/news/176027-assotsiatsiya-s-es-ne-privedet-k-uglubleniyu-krizisa-mejdu-ukrainoy-i-rf-tombinskiy.html>.

УДК 911.3

Немец Л.М., Кулешова Г.О., Ключко Л.В.

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Транскордонне співробітництво вже тривалий час залишається в полі зору науковців різних галузей науки, не виключенням є суспільна географія. Виступаючи окремою специфічною сферою міжнародних економічних відносин, транскордонне співробітництво має за мету покращення якості життя населення, яке проживає в прикордонних регіонах за рахунок використання переваг прикордонного положення та усталених традиційних зв'язків у прикордонних соціогеосистемах.

Транскордонне співробітництво є складовою суспільно-географічних процесів. В результаті співпраці суміжних територій відбуваються поступові зміни у прикордонних соціогеосистемах, що пов'язані з прямим та зворотнім рухом людей, капіталу, інформації через державний кордон. Слід зазначити, що важливий вплив на розвиток транскордонного співробітництва здійснюють функції державного кордону, а саме його відкритість, чи навпаки, наявність

певних обмежень, викликаних особливостями зовнішньополітичної стратегії сусідніх держав.

Традиційні дослідження транскордонного співробітництва спираються на аналіз окремих соціально-економічних показників, зокрема прикордонної торгівлі, розвитку прикордонної інфраструктури та облаштування прикордонних територій тощо. Важливе значення відіграють проекти та заходи транскордонного характеру, що відбуваються на території прикордонних регіонів та оцінка їх результативності.

Особливості дослідження транскордонного співробітництва пов'язані із специфікою формування транскордонної статистики [2]. У якості учасників транскордонного співробітництва виступають прикордонні регіони двох або більше держав, в яких накопичується статистична інформація відповідно до їх національного законодавства. У більшості випадків порівнювати такі дані не зовсім коректно, оскільки результати можуть мати дещо спотворений вигляд. До того ж, ще досі загально визнаної транскордонної статистики, яка б формувалася офіційними державними органами статистики прикордонних регіонів немає. Тривалий час це питання залишається відкритим, а особливості ведення порівняльної транскордонної статистики до цього часу являються не узгодженими та не затвердженими суміжними державами. Винятком виступає лише базова інформації, така як площа території, протяжність державного кордону, кількість населення тощо, яка є необхідною для будь-якої транскордонної діяльності, а також для розробки стратегій та програм транскордонного співробітництва та розвитку транскордонних регіонів.

Зазначене спонукає до пошуку нових підходів та методів дослідження транскордонного співробітництва [5]. Сам процес співробітництва пов'язаний із реалізацією програм та проектів транскордонного характеру. Результати співпраці між сусідніми регіонами є найбільш помітними на локальному рівні, коли можна простежити динаміку, наприклад, створення нових робочих місць, підвищення доходів населення, саме за рахунок реалізації транскордонних заходів.

Безпосередній вплив транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток регіону оцінити достатньо важко. Тому вважаємо за доцільне використовувати спеціальні методики для

виявлення загальних тенденцій розвитку прикордонних території на основі аналізу комплексу показників демографічного, соціального, економічного, екологічного характеру. До того ж, аналіз статистичний показників зводиться до обчислення спеціальних індексів та коефіцієнтів, що дозволяє досліджувати прикордонні території не залежно від форми ведення статистичних спостережень. А порівняння на цій основі особливостей прикордонних регіонів двох і більше сусідніх держав дозволить виявити певні просторо-часові особливості та спільні тенденції у їх розвитку, а також запропонувати шляхи покращення стану окремих сфер життєдіяльності суспільства, враховуючи потенційні можливості, які надає транскордонне співробітництво.

Серед таких спеціальних методик можна зазначити ІФВ-модельовання – метод визначення інтегральної функції впливу певного класу об'єктів, яка відображає всі особливості їх просторової взаємодії [3].

Крім цього, тенденції розвитку прикордонних регіонів можна встановити за допомогою застосування графоаналітичного методу багатовимірної класифікації суспільно-географічних об'єктів [1], сутність якого полягає у тому, що багатовимірний простір відображається у вигляді пелюсткової діаграми з нормованими (в інтервалі 0–1) координатними осями. Кожний описуваний процес (об'єкт) відображається на діаграмі у вигляді багатокутника (кількість кутів відповідає вимірності простору), а критерієм класифікації є його площа. Якщо процес характеризується більшими значеннями параметрів, то площа багатокутника буде більшою.

Ще однією оригінальною методикою є модельовання траєкторії розвитку соціогеосистем у багатовимірному нормованому просторі [4], за допомогою якого є можливість розрахунку просторово-часових характеристик розвитку регіональних соціогеосистем, зокрема прикордонних.

Зазначені методики використані при дослідженні Харківського регіону як прикордонної соціогеосистеми у межах євро регіону «Слобожанщина» [6]. В роботі встановлені тенденції розвитку як регіону в цілому, так і окремих районів, у тому числі прикордонних. Для комплексного аналізу розвитку євро регіону «Слобожанщина» доцільним було б проведення подібного дослідження районів Белгород-

ської області із застосуванням вказаних методик. А співставлення результатів дозволить, з одного боку, виявити проблемні сторони розвитку прикордоння, а з іншого, встановити локальні точки росту, що потребують подальшої уваги з боку регіональних органів влади та місцевих громад.

Відомо, що транскордонне співробітництво прикордонних регіонів здійснюється в економічній, соціокультурній, екологічній сферах. Безперечно, що всі ці напрями є дуже важливими та актуальними. Тому застосування оригінальних методик суспільно-географічних досліджень є доречним як в комплексних дослідженнях прикордонних та транскордонних регіонів, так і для аналізу розвитку транскордонного співробітництва в окремих сферах. Цікавими були б подібні дослідження за участю прикордонних регіонів України сходу та заходу.

Окремої уваги заслуговує дослідження бізнес-середовища прикордонних регіонів, зокрема з точки зору суспільної географії. Аналіз підприємницької діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу по обидва боки від державного кордону з використанням методологічної бази суспільної географії дозволить сформулювати перспективи розвитку транскордонного підприємництва на основі використання транскордонних ресурсів. Створення спільних транскордонних підприємств сприятиме підвищенню зайнятості населення та, відповідно, покращенню соціально-економічного розвитку прикордоння.

Отже, дослідження прикордонних регіонів та транскордонного співробітництва залишається достатньо актуальним, враховуючи швидкоплинні зміни у розвитку суспільства та зовнішньополітичних орієнтирах сусідніх держав. Спільне історичне минуле прикордонних регіонів у поєднанні зі складними умовами сьогодення робить транскордонне співробітництво одним із важливих чинників їх соціально-економічного розвитку. Застосування новітніх суспільно-географічних підходів та методик у дослідженні транскордонного співробітництва дає унікальні результати для моделювання та прогнозування розвитку прикордонного та транскордонного просторів. Вимагає подальшого дослідження питання формування бізнес-середовища та інноваційно-інвестиційного іміджу прикордонних со-

ціогеосистем. Автори працюють над удосконаленням методики суспільно-географічного дослідження транскордонного співробітництва.

Література: 1. Машков О.А. Графоаналітичний метод багатовимірної класифікації суспільно-географічних об'єктів / О.А. Машков, К.А. Немець // *Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний збірник наукових праць.* – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2010. – Вип. 8 (1). – С. 30-35; 2. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія / Н. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.; 3. Немець К.А. Дослідження просторової взаємодії суспільно-географічних об'єктів / К.А. Немець, Л.М. Немець, О.К. Немець // *Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний збірник наукових праць.* – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2009. – №6 (1). – С. 20-31; 4. Немець К.А. Моделювання траєкторії розвитку регіональних соціогеосистем України / К.А. Немець // *Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіон. зб. наук. праць.* – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2009. – Вип. 7 (2). – С. 66-80; 5. Немець К.А. Новые подходы в исследовании трансграничного сотрудничества // К.А. Немець, А.А. Кулешова, Л.М. Немець / *Социально-экономическая география: Вестник Ассоциации российских географов-обществоведов.* – Ростов-на-Дону: Центр Универсальной Полиграфии, 2013. – С. 181-185; 6. Немець К.А. Прикордонні соціогеосистеми: тенденції та особливості розвитку. Монографія / К.А. Немець, Г.О. Кулешова, Л.М. Немець. – Харків: Екограф, 2012. – 232 с.

***

УДК 339.543.624:061.1 ЄС]:339.543.62(470+571+476+574)

Панова І.О.

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС АБО МИТНИЙ СОЮЗ РОСІЇ, БІЛОРУСІ, КАЗАХСТАНУ: ПЕРСПЕКТИВИ РІВНОПРАВНОГО ПАРТНЕРСТВА

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Довгаль О.А.*

На сьогодні питання про вибір України між зоною вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС та Митним союзом (МС Росія, Білорусь, Казахстан) є одним з найбільш обговорюваних.

Попередній текст документа ЗВТ з ЄС був готовий ще наприкінці 2012 року. У ньому йде мова щодо того, що формально західний ринок буде відкритий для українських товарів, але це не означає

реального доступу до нього. Фітосанітарні норми, антидемпінгові процедури, необхідність ліцензування та гармонізація стандартів якості – всі ці нюанси віднімуть у українських підприємців десятки років.

Українські агропромислові підприємства за рівнем технологій і інвестицій не в змозі конкурувати з європейськими компаніями. В результаті харчова промисловість ЄС купуватиме у України сільськогосподарську продукцію з низьким ступенем переробки (чисте зерно, кукурудзу та ін.), і українські продукти будуть повертатися назад у вигляді німецьких йогуртів, голландської кондитерської продукції і французьких сирів. Ні про яку конкуренцію з високорозвиненим ринком Заходу мови бути не може. При такій формі співпраці основна частина прибутку буде залишатися в руках власників акцій західноєвропейських гігантів харчової промисловості, а Україні буде відведена роль сільськогосподарського «сировинного придатка».

Прогнози підтверджуються статистикою. Майже 90% аграрного експорту в країни ЄС забезпечують чотири товарні групи – зерно, насіння соняшнику, жири та олії тваринного і рослинного походження. Продукти харчової промисловості до Європи Україна практично не завозить. Це ж стосується флагманів української економіки – металургійної та хімічної промисловості. Попитом у країнах ЄС користується переважно сировина: український метал і злитки, а також органічні й неорганічні хімічні сполуки. Європейців мало цікавить українська продукція високого ступеня обробки і доданої вартості. А це означає, що про прискорений економічний, індустриальний і промисловий розвиток України доведеться забути.

Такий підхід консервує другорядність менш розвинених членів ЄС і дозволяє нарощувати переваги економічно сильних країн. Внаслідок розширення ЄС вони отримують безкоштовний доступ на нові ринки збуту своєї продукції, до нових джерел дешевої робочої сили і безмитної сировини.

Досвід східноєвропейських країн показує, що після масової приватизації об'єктів народного господарства практично всі їхні традиційні галузі промисловості, сільського господарства та банківські системи перейшли під контроль західноєвропейських корпорацій і перетворилися на безправні філії-генератори надприбутку для зарубіжних власників. Даний факт демонструє занапащена промис-

ловість країн Східної Європи, наприклад, Латвії, яка втратила всі свої заводи. Але якщо маленька Латвія може вижити за рахунок переказів своїх мігрантів, то для 45-мільйонної України такий варіант не підходить. Без своєї промисловості Україна не може розвиватися [1].

Аналіз перспектив вступу України в альтернативний Євросоюзу Митний союз (МС) мале для її економіки якісно іншу картину. По-перше, є конкретна вигода від скасування митних зборів на нафтопродукти і зниження цін на газ (у цілому на цих заходах Україна заощадить близько 8,5 млрд. доларів). По-друге, вступ до МС відразу прискорить щорічні темпи зростання ВВП України до 1% (за розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України). По-третє, приєднання до МС дозволить Україні за рахунок зниження цін на енергоносії і зростання експорту вітчизняних товарів поліпшити сальдо торгового балансу на 5-8 млрд. доларів. І в цьому контексті важливо якими саме будуть ці товари. На відміну від Євросоюзу, росіяни, білоруси і казахи із задоволенням купують українські продукти харчування – на території МС вільно продаються українські сири, ковбаси, солодощі, вина, горілка тощо. Росія охоче закуповує українську готову продукцію хімічної промисловості (пластмаси, фарби, гумові вироби, миючі засоби та ін.). Також користується великим попитом в РФ продукція машинобудування (вагони, двигуни, трактори, автомобілі та трансформатори). Міністерство економічного розвитку і торгівлі України зазначає, що до Росії експортується більш ніж 42% всієї технологічної і 60% готової продукції України [2].

Ціна питання на перспективу теж досить приваблива: країни МС зі зрозумілих причин зацікавлені в розвитку наукомістких галузей не тільки на своїй території, але й у своїх сусідів. Довгий час промисловість України, Росії, Білорусі та Казахстану розвивалася як єдиний народногосподарський комплекс, але з розпадом СРСР виробничі зв'язки порушилися. Наприклад, всі складальні вертолітні заводи залишилися в РФ, а найбільший постачальник двигунів для них – на території України. Схожа ситуація в літакобудуванні, чорній металургії та коксохімії. Крім того, розвиваючи взаємодію в зерновому господарстві, Україна, Казахстан і Росія можуть стати гарантами світової продовольчої безпеки (їх частка у світовому екс-

порті ячменю становить 37%, пшениці – понад 21%, кукурудзи – близько 8%). Простіше кажучи, Україна цікава для МС як повноцінний союзник і рівноправний партнер [3, с 19].

Література: 1. Державна служба статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>. 3. Соколова Я. Какая интеграция нужна Украине / Я. Соколова – К.: Библиотека «Известий в Украине», 2013. – 30 с.

***

УДК 340.13

Передерій О.С.
НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ПРО ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

24 червня 2004 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про транскордонне співробітництво» №1861-IV [1]. Положення цього законодавчого акту стали основою нормативно-правового забезпечення розвитку економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та аналогічними суб'єктами інших держав, що є транскордонними сусідами України.

На сьогодні, в світлі активізації європейської інтеграції України якість повноцінної реалізації законодавства про транскордонне співробітництво набуло стратегічно важливого економічного і політичного значення. Досвід організації транскордонного співробітництва в межах Європейського Союзу однозначно підтверджує економічну, політичну, соціальну, культурну доцільність налагодження транскордонних зв'язків та формування євро регіонів як основних організаційних форм співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав.

Поряд із цим, ретельний аналіз змісту і практики застосування Закону України «Про транскордонне співробітництво» дає підстави відзначити, що цей закон містить деякі очевидні недосконалості, що

є причиною неналежного рівня ефективності його виконання. Розглянемо їх більш детально.

1) законодавство не враховує особливості систем здійснення державної влади України і держав, з якими налагоджено чи налагоджується транскордонне співробітництво. Досвід транскордонного співробітництва з Польщею це переконливо доводить. Приміром, як зазначає Л. Поліщук, Польща пройшла процес децентралізації влади і регіони одержали значну оперативну самостійність у питаннях розвитку міжнародного співробітництва [3]. В Україні ж, місцеві державні адміністрації і органи місцевого самоврядування прикордонних регіонів, хоча і виступають суб'єктами налагодження транскордонного співробітництва, проте позбавлені повноважень по координації відповідних процесів і зобов'язані кожне рішення погоджувати із владним центром. Річ у тім, що у відповідності до ст. 6 Закону України «Про транскордонне співробітництво» координацію транскордонного співробітництва та контроль за додержанням законодавства з питань транскордонного співробітництва здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, за участю Міністерства закордонних справ України. Взаємодія суб'єктів налагодження транскордонного співробітництва, що знаходяться на місцях з владним центром потребує часу, організаційних зусиль і витрат. На підставі викладеного вважаємо доцільним координаційні повноваження за транскордонним співробітництвом покласти на місцеві державні адміністрації і органи місцевого самоврядування прикордонних регіонів;

2) Закон закріплює занадто складні і багатоступеневі схеми і форми державної фінансової підтримки транскордонного співробітництва. Зокрема, мова йде про те, що обсяги державної фінансової підтримки розвитку транскордонного співробітництва визначаються у законі про Державний бюджет України на відповідний рік згідно з державними програмами розвитку транскордонного співробітництва, затвердженими Кабінетом Міністрів України (ст. 14 Закону). В свою чергу, у відповідності до Положення про порядок проведення конкурсного відбору проектів (програм) транскордонного співробітництва, які можуть бути включені до державної програми розвитку транскордонного співробітництва, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №339 від 11.05.2005 р. [2] державну фінан-

сову підтримку отримують лише ті проекти транскордонного співробітництва, які пройшли конкурсний відбір. Процедура відбору проводиться протягом року у три етапи. Такий порядок є занадто довготривалим і не відповідає прогресивним моделям сучасного інноваційного розвитку регіональних економічних систем. Вбачається доцільним спростити процедуру надання державної фінансової підтримки прогресивним моделям транскордонного співробітництва шляхом напрацювання більш спрощеного механізму;

3) На сьогодні законодавством встановлено, що органи транскордонного співробітництва засновуються у відповідності до угод про транскордонне співробітництво. Статус, функції, повноваження та джерела фінансування таких органів транскордонного співробітництва визначаються міжнародними договорами України про транскордонне співробітництво, угодами про транскордонне співробітництво, законодавством держав, на території яких вони розміщені, статутами цих органів. На наш погляд доцільно б було закріпити у законі типову модель органів транскордонного співробітництва з можливістю трансформації їх структурної організації і повноважень за погодженням сторін. При цьому такі органи мали б перебувати у підпорядкуванні місцевого органу державної влади або органу місцевого самоврядування прикордонного регіону;

4) Законодавство не передбачає жодної норми, яка б стосувалася підготовки фахівців, що спеціалізовано б займались транскордонним співробітництвом. Зазначимо, що мова не йде про організацію окремого навчального закладу і процесу. Мається на увазі хоча б розробка механізму фінансового забезпечення відрядження спеціалістів до іноземних країн задля запозичення позитивного досвіду. Нестача знань і навичок у керуванні проектами транскордонного співробітництва також є проблемою в діяльності єврорегіонів. На жаль, дефіцит кваліфікованого персоналу знижує рівень ефективності транскордонного співробітництва.

Окрім наведеного вище, слід зазначити, що супутніми факторами, що перешкоджають ефективній реалізації законодавства України про транскордонне співробітництво є відсутність чіткої концепції і стратегії українського уряду й урядів деяких сусідніх країн щодо реформ та загального напрямку економічного розвитку, заборонний характер українського законодавства, мінливість пода-

ткових та економічних законів, слабкий розвиток виробничої кооперації між підприємствами сусідніх країн, відсутність конкуренції, існування тіньової економіки та інше.

Література: 1. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р. №1861-IV // Відомості Верховної Ради України.– 2004.– №45. – Ст. 499 2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок проведення конкурсного відбору проектів (програм) транскордонного співробітництва, які можуть бути включені до державної програми розвитку транскордонного співробітництва» від 11.05.2005 р. №339 // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=339-2005-%EF> 3. Л. Поліщук Транскордонне співробітництво / Л. Поліщук // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2008/3-4/200811.html>

***

УДК 338.2

Пілева Т.С.

РОЗРОБКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТНОЗДАТНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

*Одеський національний економічний університет
Науковий керівник: к.е.н., доц. Кублікова Т.Б.*

Дослідження та вивчення проблеми інвестування підприємств завжди займало центральне місце в економічній науці. Це викликає тим, що інвестиційна діяльність визначає успішну господарську діяльність підприємств, сприяє ефективному розвитку підприємства, обумовлює успішне конкурентне положення на ринку. У сучасному динамічному суспільстві, вона є найважливішим засобом, що стимулює розвиток економіки країни, сприяє до появи її структурних зрушень, вдала інвестиційна діяльність спрямована на розвиток науково-технічного прогресу, також вона позитивно впливає на основні макрос та мікроекономічні показники діяльності народного господарства в розрізі трансграничної співпраці.

Метою даної статті є дослідження проблемних питань формування стратегії інвестиційної діяльності підприємств в умовах трансграничної співдружби.

Серед вчених економістів, які займаються питанням інвестиційної діяльності підприємств значний внесок зробили Барнес С., Боди З., Гитман Л. Дж., Джонк, Кейнс А. та інші. Що стосується вчених України, то за останні п'ять років питаннями формування інвестиційної стратегії і портфельного менеджменту займаються Бланк І., Борщ Л., Гойко А., Денисенко М., Музиченко А., Пересада А., Череп А. та інші. В їх працях охарактеризовані та представлені деякі окремі аспекти, що характеризують основні напрями та проблеми регулювання інвестиційної діяльності підприємств

Розробка інвестиційної стратегії повинна витікати із того рівня стратегічного інвестування, яке було на попередніх рівнях на підприємстві. В процесі такого вивчення, з'являється можливість чітко визначити необхідні параметри інвестування, а також ті параметри, які зможуть обмежити розвиток інвестиційної діяльності організації. [1, с. 325; 5, с. 145; 3]

Для кожного окремого підприємства розробка інвестиційної стратегії є досить тривалим та кропітким процесом. Він вимагає від менеджерів детального аналізу основної стратегії підприємства, адже саме з неї і витікає інвестиційна стратегія. Вона повинна узгоджуватись із основними цілями діяльності компанії, а також співпадати із етапами реалізації. Ця задача набуває ще більшої значимості в умовах глобалізації, появи ТНК та посилення трансграничної дружби підприємств. У процесі формування інвестиційної стратегії необхідно проаналізувати стан інвестиційного клімату в країнах, зробити прогноз щодо розвитку його кон'юнктури у майбутньому, виявити основні фактори, що впливають на ринок інвестицій взагалі, а також в окремих його сегментах. Вдало реалізована інвестиційна стратегія сприяє підвищенню конкурентноздатності підприємства. Вона призводить до проявлення певного економічного ефекту. Цей ефект відображається на економічній діяльності підприємства, підвищуючи його економічну активність [4, с. 136].

Визначення інвестиційних цілей підприємства спрямовано на збільшення капіталу, підвищення поточного доходу, забезпечення ліквідності і збереження капіталу, а в умовах глобалізації та співдружби підприємств направлене на більш ефективну взаємодію, а також на розвиток міжнародної співпраці. Основні цілі інвестиційної стратегічної політики повинні відображатися у відповідних кри-

теріальних показниках: нормативних значеннях мінімальних темпів зростання капіталу, мінімальному рівні поточної прибутковості, максимальному рівні інвестиційного ризику, мінімальної за капіталомісткості частці високоліквідних проектів. Ці показники надалі використовують при формуванні інвестиційного портфеля і відборі конкретних проектів і фінансових інструментів.

Оцінка розробленої інвестиційної стратегії відбувається за наступними критеріями:

- 1) узгодженість інвестиційної стратегії з загальною стратегією економічного розвитку компанії;
- 2) внутрішня збалансованість інвестиційної стратегії – тобто узгодженість між собою окремих стратегічних цілей і напрямків діяльності, а також послідовність їх виконання;
- 3) узгодженість інвестиційної стратегії із зовнішнім середовищем – відповідність прогнозованим змінам економічного розвитку і інвестиційного клімату країни та кон'юктурі інвестиційного ринку;
- 4) здатність реалізувати інвестиційну стратегію, з урахуванням наявного ресурсного потенціалу – можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел, кваліфікація персоналу та технічна озброєність підприємства;
- 5) прийнятність рівню ризику, пов'язаного з реалізацією стратегії;
- 6) результативність інвестиційної стратегії [6, с. 368].

Вибір інвестиційної стратегії пов'язаний з пошуком і оцінкою альтернативних варіантів інвестиційних рішень, які найбільше відповідають меті підприємства і перспективам його розвитку. Але в умовах ринкової нестабільності виникають певні фактори, які обмежують її розвиток:

- 1) незадовільний стан технічної бази підприємств;
- 2) недосконала нормативно-правова база;
- 3) низька прибутковість підприємств;
- 4) складний механізм отримання кредитів для реалізації інвестиційних проектів;
- 5) недостатній попит на продукцію;
- 6) інвестиційні ризики;
- 7) невизначеність економічної ситуації в країні;
- 8) недолік власних фінансових коштів [6, с. 245; 7, с. 167].

Отже, формування інвестиційної стратегії підприємства доволі складний та довготривалий процес, який вимагає творчого впливу з боку менеджерів не лише в середині компанії, а й керівників міжнародного рівня з питань співдружби. Вона базується на виявленні і моніторингу інвестиційного ринку та інвестиційної привабливості галузі [2; 7, с. 439; 4, с. 128]. Інвестиційна стратегія підприємства включає в себе рішення щодо джерел залучення фінансових ресурсів, шляхи повернення коштів, рішення про інвестування власних фінансових коштів. Вдала її розробка та впровадження на підприємстві дає можливість не лише отримати у більшому об'ємі чистий прибуток від своєї діяльності, а й зміцнити положення фірми на ринку, скоротити ризик від витрат, підвищити свою конкурентноздатність. Крім того вона стимулює розвиток технічної бази, що в свою чергу приводить до скорочення витрат і сприяє їх мінімізації.

Література: 1. Бланк І.О. *Інвестиційний менеджмент: Підручник* / І.О. Бланк, Н.М. Гуляєва. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 448 с.; 2. Бурлан С.А. *Кредит як джерело фінансування інвестиційної* / С.А. Бурлан, О.Б. Філімонова / Доступний: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Economy/2008_86/86-12.pdf; 3. Губський Б.В., *Інвестиційні процеси в глобальному середовищі* – К., 2008; 4. Козаченко Г.В. та інші *Управління інвестиціями на підприємстві* / Г.В. Козаченко. – К.: Лібра, 2004. – 368 с.; 5. Майорова Т.В. *Інвестиційна діяльність. Навчальний посібник* / Т.В. Майорова. – К.: ЦУЛ, 2003. – 376 с.; 6. Череп А.В. *Інвестознавство: підручник*. / А.В. Череп – К.: Кондор, 2006. – 398 с.; 7. Чернов В.А. *Инвестиционная стратегия: Учеб. пособие для вузов.* / В.А. Чернов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 699 с.

УДК 338.48: 339.94(1–04)

Подлепіна П.О., Шамара І.М.
ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Сучасні процеси лібералізації міжнародних відносин і інтернаціоналізації господарської діяльності призводять до значного збільшення об'ємів зовнішньої торгівлі, зарубіжних інвестицій, потоків мігрантів і туристів. Новітні умови функціонування світової еконо-

мічної системи дещо змінили роль і значення державних кордонів і, відповідно, прилеглих до них територій. Тоді як рубежі стають більш відкритими, лінії розділу держав трансформуються в контактні зони, де розвивається виробництво, торгівля і туризм.

Необхідно зазначити, що в контексті національного та культурного відродження в Україні саме розвиток туризму набуває нового, особливого значення. Адже туризм – це одна з форм раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, задоволення пізнавальних інтересів населення. В умовах фінансово-економічної кризи значення туризму для України, як і будь-якої країни зростає ще і тому, що за світовим досвідом саме в туризмі забезпечується найвища оборотність капіталу, найвища самоокупність вкладених коштів і найдешевше робоче місце [3].

Окрім того, сучасна Україна прагне більш активно включитися в світогосподарські процеси, інтегруватися в європейське співтовариство. Така спрямованість розвитку вимагає нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу України та її регіонів для досягнення якісно нового рівня ефективності та конкурентоспроможності економіки та життя населення. Сьогодні став вже очевидним той факт, що без переносу акцентів ринкових перетворень в регіони очікувати швидких позитивних зрушень неможливо.

Новітня історія розвитку України характеризується якісними змінами, які суттєво поглибили диспропорції в економічному і соціальному становищі регіонів. Отже у вказаному контексті, актуалізація транскордонного співробітництва (та транскордонного туризму як форми його прояву) може стати дієвим механізмом активізації послідовної інтеграції нашої держави до світового економічного простору, інструментом досягнення міжрегіонального порозуміння та подолання регіональних соціально-економічних нерівностей.

Україна має всі необхідні передумови для формування ефектвної системи транскордонного співробітництва у галузі туризму:

- вигідне геополітичне положення (із 25 адміністративно-територіальних одиниць 19 є прикордонними, а зовнішній кордон – найдовший серед європейських країн);
- значний туристичний потенціал (особливу зацікавленість у туристів з сусідніх держав може викликати група гомогенних тури-

стсько-рекреаційних ресурсів, що являють собою соціальні та природні об'єкти, явища, події, походження яких тісно пов'язане як із територією України, так і з територією тієї зарубіжної країни, в межах якої даний об'єкт, явище, подія первісно виникли. Наявність таких ресурсів обумовлена спільністю історичного розвитку);

- наявність нормативно-правової бази розвитку транскордонного співробітництва як на державному, так і на регіональному рівні;

- основні обміни туристами здійснюються в межах субрегіонального ринку між країнами-сусідами, які виступають як генераторами основних туристичних потоків в країну (в'їзний туризм), так і реципієнтами для українських туристів (виїзний туризм) тощо [2].

Розвиток транскордонного співробітництва в туризмі сприяє обміну туристичною інформацією, взаємодії між туристичними організаціями, надання допомоги в підготовці проектів у рамках міжнародних програм, що в цілому виступає каталізатором підвищення рівня конкурентоспроможності не тільки регіонального туристичного ринку, а й національної туристичної галузі.

У Східній Європі рецепція західноєвропейського досвіду транскордонної співпраці почалася після розпаду соціалістичної системи. Вона набула форми «єврорегіонів» співпраці прикордонних адміністративних одиниць, які спільно вирішують соціальні, економічні, екологічні або культурні проблеми. Фінансування єврорегіонів здійснюється за рахунок місцевих бюджетів засобів Європейського Союзу і різних європейських фондів.

На сучасному етапі на території України існує дев'ять єврорегіонів: «Карпатський євро регіон» (1993 р.), «Буг» (1995 р.), «Нижній Дунай» (1998 р.), «Верхній Прут» (2000 р.), «Дніпро» (2003 р.), «Ярославна» (2003 р.), «Слобожанщина» (2003 р.), «Чорне море» (2008 р.) та «Донбас» (2010).

Саме в рамках вказаних єврорегіонів реалізуються регіональні проекти та кластерні ініціативи розвитку туризму. Зокрема, підготовлено спільний проект «Розвиток агротуризму в єврорегіоні «Буг», який був профінансований програмою PHARE та реалізовувався польською стороною в партнерстві з громадським об'єднанням «Волинські перспективи». З січня 2004 року на Волині реалізується українсько-польсько-білоруський проект «Євротрикутник приязні: Люблін – Луцьк – Брест», підтриманий міжнародною програмою

PHARE. Основна мета проекту – опрацювання спільної концепції розвитку туризму в євро регіоні «Буг».

В Карпатському євро регіоні по програмі TACIS CBC були здійснені проекти «Підтримка місцевого розвитку та туризму Карпатського регіону України» (загальна вартість 1,5 млн. євро), «Міст для співпраці 2003» (TACIS CBC SPF, створено Центр українсько-угорського регіонального розвитку) тощо [1].

У 2008 р. у приміщенні Белгородського державного університету відбулося підписання Угоди про створення туристичного кластеру Євро регіону «Слобожанщина».

Також, у березні 2012 року на міжнародному семінарі з транскордонного співробітництва: «Outdoor Activities – the Best of Sport and Recreation» в м. Іматра (Фінляндія) представниками євро регіону «Слобожанщина» було проінформовано про формування інтегрованої системи транскордонного кінного туризму на базі російсько-українських євро регіонів «Донбас», «Слобожанщина» та Криму, підготовці спільного комплексного проекту вздовж всього російсько-українського кордону, який передбачає:

- забезпечення оптимальної доступності рекреаційних територій і районів;
- сприяння створенню переліку опорних точок турів, здатних стати базовими для інтегрованих маршрутів;
- формування культурно-пізнавальних та рекреаційних туристичних маршрутів у прикордонні;
- планування та активізацію подієвих заходів транскордонної спрямованості на прикордонних територіях, що мають потенціал для залучення туристів, як з прикордоння, так і з інших регіонів РФ і Україною. У проекті передбачається участь Кримської Асоціації сільського зеленого туризму, Центру розвитку туризму та ремісництва «Золота підкова», Козацького кінного театру Лугарі [4].

Подібна вітчизняна проєкція позитивного європейського досвіду транскордонного співробітництва в галузі туризму не є поодиноким; з кожним роком все більш активізується, залучаючи нові форми співпраці.

Таким чином, потенціал та сучасний стан транскордонних відносин в галузі туризму, взаємна зацікавленість у співпраці дозволяють визначити транскордонне співробітництво України як форму

реалізації моделі структурної інтеграції, що базується на поглибленні співробітництва в найбільш перспективних секторах і галузях економіки регіонів країн та має на меті зміцнення конкурентоспроможності регіонів України.

Для цього передусім необхідно: визначити пріоритетні напрями активізації співпраці; забезпечити підтримку перспективних форм туризму в контексті сталого розвитку, створити мережу транскордонних інформаційних туристичних центрів та регіональних інформаційно-рекламних структур з використанням моделей державно-приватного партнерства і коштів програм міжнародної технічної допомоги, сприяти спрощенню візового режиму та інших туристичних формальностей, забезпечити взаємодію між навчовими закладами держав, що здійснюють підготовку фахівців туристичного профілю, удосконалити інституційне забезпечення та інфраструктуру співробітництва; змінити організаційні повноваження місцевих органів влади у сферах транскордонного співробітництва тощо.

Література: 1. Коваль А. Розвиток транскордонного туристичного співробітництва України та Польщі в умовах Євроінтеграції / А. Коваль. – Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива. – 2013. – Вип.3. – С. 220-223; 2. Подлепіна П.О. Активізація транскордонного співробітництва в галузі туризму/ П.О. Подлепіна, І.М. Шамара. – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Російсько-українське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва» – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 134-137; 3. Туризм в системі пріоритетів регіонального розвитку: Монографія/ За ред. проф. В.В. Александрова. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – 268 с.; 4. www.oblrada.kharkov.ua – офіційний сайт Харківської обласної ради

УДК:341.7:327(477)

Резніков В.В., Дунаєва А.Є.
ВІЗОВИЙ РЕЖИМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ
ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Актом, який вперше уніфікував законодавство у сфері отримання віз, став Візовий кодекс ЄС (далі – Кодекс), введений в дію

Регламентом Європейського парламенту та Ради від 16.07.2009 р. [1]. Він є одним з основних компонентів подальшого розвитку єдиної візової політики в рамках багаторівневої системи Європейського Союзу та зміцнення співробітництва в Шенгенській зоні. Правові положення Кодексу спрямовані в першу чергу на забезпечення законності поїздок і боротьбу з нелегальною імміграцією шляхом подальшої уніфікації національних законодавств держав-членів ЄС та практики звернення до місцевих консульських місій, як це визначено в Гаазькій Програмі по зміцненню свободи, безпеки та правосуддя в Європейському Союзі [2].

Важливого значення та особливої актуальності набули положення Кодексу для всіх сфер суспільного життя України та її громадян на тлі укладення Угоди про спрощення оформлення віз 2007 р. між Україною та ЄС [3].

Угода про спрощення візового режиму між Україною та Європейським Союзом набула чинності 01.07.2007р. Європейський парламент ратифікував угоду про внесення змін до договору від 15 січня 2008 між Україною та ЄС, після чого Рада міністрів Євросоюзу затвердила ратифікацію даної угоди [4]. Згідно із затвердженням документом в угоду вносяться зміни про спрощення видачі та порядків оформлення віз для певного переліку категорій громадян України, число яких збільшується на дев'ять і, відповідно, плата за обробку заяв про оформлення віз з них не стягується.

Наступні категорії громадян мають спрощені вимоги для оформлення документів: представники громадських організацій, технічний персонал, що супроводжує журналістів, водії, що перевозять міжнародний вантаж, близькі родичі громадян, які легально проживають на території країн-членів ЄС і які є громадянами однієї з країн ЄС; крім того, спрощення також поширюється на представників релігійних громад, учасників офіційного транскордонного співробітництва з ЄС, учасників офіційних освітніх програм обміну семінарів, курсів, конференцій, а також представників різних професій, які беруть участь у міжнародних виставках, конференціях і семінарах. Також при цьому встановлюється, що країни-члени ЄС можуть стягувати 70 євро за оформлення віз, якщо заявник звернувся з проханням розглянути його заявку протягом трьох днів на підставі того, що він проживає далеко від дипломатичного предста-

вництва. Документом передбачається визначення чітких термінів дії багаторазових віз на 1 рік і 5 років, замість раніше діючого правила до 1 року і до 5 років. Документ також передбачає, що українці, які мають дійсні біометричні службові паспорти можуть відвідувати країни-члени ЄС без віз.

Користь цієї угоди можна розглядати з кількох сторін. Після введення угоди в дію такі привілеї, як звільнення від сплати візового збору або спрощений пакет документів, який потрібно надати для отримання візи, отримали ті категорії громадян, у яких і так є, свого роду, вагомі аргументи для її отримання, такі як працевлаштування в Європі, запрошення на події культурного чи наукового обміну, родичі громадян ЄС і т.д.. Ці категорії заявників і так мали можливість отримати візу однієї з країн Євросоюзу без особливих проблем раніше, та ймовірність відмови була невеликою, а зміни, які були внесені, лише незначно полегшили процес отримання візи. Виникає питання – в чому ж тоді полягає «спрощення візового режиму», якщо звичайним українцям, які воліють відвідати Європу з метою туризму отримати візу до деяких країн майже нереально?

Фактично ця згода реально діє тільки на візовий режим з тими країнами, які вигідні ЄС. Наприклад, під час кризи на Піренейському півострові, українцям можна було з легкістю отримати візу Іспанії, так як це було вигідно Європі; українців майже «запрошували» туди, пропонуючи провокаційно дешеві ціни на туристичні послуги та нерухомість. В той же час, якщо порівнювати можливість отримання туристичної візи в той самий період, наприклад до Іспанії та Данії, то поїхати у відпустку в одну з Скандинавських країн на багато складніше, на відміну від Іспанії.

Головні надії українців були пов'язані зі спрощенням видачі довгострокових віз, які тепер повинні давати як мінімум на рік, а ті, у кого вже була річна довгострокова віза, тепер мають право отримати візу на п'ять років. В разі відмови у видачі довгострокової візи в консульстві повинні письмово пояснити причину. Нерідко людям з великою візовою історією, яким вже відкривали візу на рік, відмовляють у Шенгені на п'ять років без пояснення причин і без ніякого письмового пояснення; на жаль, більша половина пунктів згоди – діє тільки на папері.

На початку року видавали довгострокові візи туристам, що відправлялися до Словенії, Чехії та Греції, але зараз такого немає, і ті, хто їдуть у відпустку, взагалі не відчувають ніякого спрощення. За даними організації «Європа без бар'єрів», найдоброзичливішими країнами в плані видачі Шенгенських віз українцям у 2012-2013 році стали Польща, Угорщина, Греція та Іспанія [5].

План дій щодо безвізового режиму для України складається з двох етапів. Перший – це прийняття законодавства, яке вимагає від нас Євросоюзу; другий – контроль з боку Європи за тим, як це законодавство виконується. Україна поки що знаходиться в кінці першого етапу. Основна мета вимог ЄС – домогтися від України, щоб у разі введення безвізового режиму тільки реальні громадяни України їздили з українськими паспортами. Тобто виключити ймовірність того, що за підробленим або незаконно отриманим паспортом проїде хтось інший.

Висновки:

1. Скасування віз до країн Євросоюзу залишається перспективним завданням для української влади, проте поки що питання ще далеко не вирішене.

2. Візові обмеження – з одного боку, дуже дієвий спосіб стримування «небажаних категорій» громадян іноземної країни, з іншого боку, можливість розвивати міждержавне спілкування.

3. Наявність візового режиму є інструментом економічної політики з регулювання ділової, політичної та туристичної активності громадян тієї чи іншої країни.

Література: 1. *Regulation (EC) No 810/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing a Community Code on Visas (Visa Code)* // *Official Journal of the European Union*. 15.9.2009. L 243, p.1; 2. *The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union* // *Official Journal of the European Union*. 3.3.2005. C 53, p. 1; 3. *Угода між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз від 18 червня 2007 р.* // *Відомості Верховної Ради*. – 2008. – №10. – с. 97; 4. *Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/>; 5. *Візовий режим України та ЄС.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://forbes.ua/business/>

Рубан В.В., Рубан В.М.
ОСНОВНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО
ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доцент Маковоз О.В.

Головними передумовами українсько-російського партнерства є спільність і тотожність стратегічних інтересів обох держав в економічній сфері. Інтереси України у відносинах з Російською Федерацією полягають у створенні умов для розвитку довгострокових економічних зв'язків. У цьому контексті набуває значення забезпечення процесу подальшої економізації двосторонніх відносин в усіх галузях міждержавного співробітництва.

Російська сторона, зі свого боку, зацікавлена у збереженні економічних зв'язків з Україною, яка лишається ринком збуту російської продукції, що не є конкурентоспроможною на інших ринках; має значний науково-технічний потенціал, що застосовується для вирішення економічних проблем Росії. Росія також зацікавлена у збереженні сприятливого режиму використання української транспортної інфраструктури (магістральних трубопроводів, морських портів, залізничних та автомобільних шляхів, ліній електропередач тощо); набутті шляхом придбання контрольних пакетів акцій контролю над підприємствами та організаціями України, що працюють у машинобудівному комплексі, паливно-енергетичному комплексі.

Розбіжності інтересів України та РФ можуть проявлятися в захисті своїх внутрішніх ринків, запровадженні обмежень доступу товарів, послуг, капіталів та робочої сили шляхом прийняття відповідних законів з обох сторін; в конкуренції на ринках інших країн світу щодо експорту військової техніки, продукції металургійної, хімічної та інших галузей промисловості; в наявності різних підходів до ціноутворення і тарифної політики, насамперед щодо транзиту територією України російської експортної продукції.

Подолання розбіжностей в інтересах сторін має здійснюватися шляхом зближення нормативно-правової бази економічного співробітництва, уніфікації податкової і тарифної політики; узгодження позицій обох країн на ринках третіх країн, створення спільних

транснаціональних корпорацій, фінансово-промислових груп та підприємств у провідних галузях промисловості.

Аналіз українсько-російських економічних відносин за останні 5 років свідчить, що загрозами економічній безпеці України з боку Росії можуть бути посилення позицій російського капіталу в економіці України; введення Росією ліцензування, квотування, додаткового імпортного мита, обмежувальних заходів із транзит, витіснення українських товарів з російського ринку; посилення залежності України від постачання російських та середньо азійських енергоносіїв; перешкоджання зусиллям України щодо транспортування каспійської нафти через територію України в Європу; реалізація схем транспортування російських енергоносіїв в обхід території України.

Довгострокові економічні відносини України та Росії мають будуватися на рівноправних засадах, з урахуванням національних економічних інтересів обох держав. Тому слід розробити відповідну концепцію українсько-російських економічних відносин, яка б комплексно охоплювала всі сфери зовнішньоекономічної діяльності країн, включаючи торгівлю, виробничу кооперацію, спільне підприємництво, інвестиційне та інноваційне співробітництво, науково-технічну кооперацію, координацію дій на ринках третіх країн. Модель економічних відносин має будуватися на засадах рівноправного партнерства і взаємовигідної інтеграції ринково-орієнтованих економічних систем обох держав.

Література: 1 Савін С. Економічні відносини України та Росії в контексті інтеграції та реструктуризації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/22.htm>; 2 Українсько-російський економічний форум [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article004

***

Селюков М.В., Шулякова В.В.
К ВОПРОСУ О МЕТОДАХ БОРЬБЫ
С ТРАНСГРАНИЧНОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ

*ФГАОУ ВПО «Белгородский государственный
национальный исследовательский университет»*

Проблема трансграничной преступности – одна из наиболее острых проблем, сложившихся на территории большинства государств за последние десятилетия. Дело в том, что в процессе развития трансграничного сотрудничества, которое стало одной из приоритетных целей стран постсоветского пространства, параллельно развивается и трансграничная преступность, которая, затрагивает и противоречит положениям другой приоритетной цели, суть которой заключается в обеспечении безопасности своей территории каждого из государств, осуществляющих мирохозяйственную интеграцию на государственной границе и в приграничном пространстве.

За последние годы трансграничная преступность стремительным образом расширила свои масштабы, которые оказывают существенное воздействие на социально-экономическое развитие многих государств. Можно сказать, что она, в некоторой степени, «сопровождает» экономическое и политическое развитие большинства стран мира. Эта проблема актуальна как для ведущих западных демократий, так и для развивающихся стран, в том числе не стала исключением из этого списка Россия и Украина.

Безусловно, на современном этапе развития трансграничного сотрудничества между государствами, назрел вопрос о выявлении и противодействии трансграничной преступности как виду правонарушений. Ведь оно, во-первых, тормозит развитие каждой из стран-участников интеграции, во-вторых – затрагивает и негативно влияет на международные экономические и социальные отношения.

Национальным властям необходимо в кратчайшие сроки принять безотлагательные меры для того, чтобы адаптировать механизмы международного сотрудничества и направить их на преимущественно эффективное развитие. Если же этого не произойдет, то они рискуют уступить господствующие позиции в области экономики и общественной жизни своим более гибким, изобретательным

и успешно развивающимся конкурентам из числа преступных сообществ.

Прежде же, чем говорить о методах борьбы с трансграничной преступностью, нужно понять, что это такое. В разных источниках можно видеть разную трактовку данной категории, но все они сводятся к тому, что под «трансграничной преступностью» принято понимать любое участие лица или группы лиц, которые непрерывно практикуют преступную деятельность непосредственно на государственной границе, и чья главная цель – делать прибыль везде безотносительно к национальным границам [1].

Трансграничную преступность отличают от других видов преступности следующие блоки признаков: устойчивость, системность, масштабность преступной деятельности, её цели и способы. Важно так же отметить о сложности содержания данного вида правонарушения. Специфика данной проблемы состоит в том, что сама трансграничная преступность, как вид правонарушения, может включать в себя и другие, зафиксированные в кодексах виды правонарушений. Можно сказать, что они выступают в роли содержательных элементов трансграничной преступности.

Трансграничная преступность включает в себя такие множества правонарушений, основными из которых являются:

- контрабанда;
- незаконная торговля оружием;
- отмыwanie денег;
- рэкёт;
- шантаж;
- незаконная миграция [2].

Кроме того, можно выделить ряд признаков, которые характеризуют правонарушения именно трансграничной преступности:

- являются международными, поскольку их совершение затрагивает интересы не менее двух государств;
- их противоправность установлена нормами национального уголовного законодательства;
- их юридические последствия выходят за пределы государства;
- субъектом таких преступлений выступают только физические лица;
- не задевают интересы только третьих государств

Из выделенных признаков четко прослеживается аспект распространения преступности на территории нескольких государств, что, соответственно, задевает развитие и интересы нескольких сторон. Именно исходя из этого признака вытекает необходимость эффективного сотрудничества приграничных государств для комплексного и эффективного противостояния трансграничной преступности.

Международное сотрудничество – более рациональный и единственно верный путь решения рассматриваемой проблемы. С этой целью в апреле 2005 года был подписан международный договор о сотрудничестве в борьбе с организованными преступными формированиями, действующими на территории России и Германии. Примером, может также служить договоренность между Россией и Таджикистаном (от 2.08.2013 г.) об активизации работы по противодействию терроризму, наркоугрозе и трансграничной преступности.

В настоящее время правительство Российской Федерации выступает за формирование под эгидой ООН комплексной антикриминальной стратегии, ее закрепление в решениях профильных органов системы, прежде всего, Комиссии по предупреждению преступности и уголовному правосудию. Ведется работа по расширению круга участников и обеспечению эффективного осуществления основных конвенций ООН в антикриминальной сфере – конвенций против транснациональной преступности и против коррупции.

Бесспорно, Россия и Украина должны стремиться к эволюции своих отношений в сфере борьбы с трансграничной преступностью.

Генеральный секретарь ООН Пан Ги Мун отметил: «Эта борьба требует всеобъемлющего международного подхода на основе сильного чувства общей ответственности. Государства должны обмениваться разведанным, проводить совместные операции, укреплять потенциал и оказывать взаимную правовую помощь». [3]

На данный момент уровень сотрудничества между правительствами существенно отстает от уровня, который необходим для успешной борьбы с глобальной преступностью. Возникающая вследствие этого угроза безопасности все более усугубляется.

На современном этапе с проблемой трансграничной преступности борются, в первую очередь, подразделения различных силовых структур, в частности, оперативные подразделения пограничных органов. Однако, на наш взгляд, борьба с таким негативным явле-

нием исключительно силовыми способами будет неэффективной. Необходимо развивать не только правовую базу противостояния трансграничной преступности, но и улучшать социально-экономическую обстановку в приграничных регионах. Только так, возможно эффективно противостоять международным преступным группировкам и, соответственно, повышать эффективность социально-экономической интеграции между государствами.

Литература: 1. Номоконов, В.А. Транснациональная организованная преступность: дефиниции и реальность [Текст]: монография / В.А. Номоконов. – Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 2001. – 375 с.; 2. Павловский Г.О. Словарь текущей политики [Текст] / Г.О. Павловский. – М.: Изд-во Европа, 2005. – 144 с.; 3. Положение в области преступности и уголовного правосудия в мире [Электронный ресурс]: Информационный бюллетень Конгресса ООН. – URL: <http://www.un.org/ru/>.

***

УДК 339.923

Сердюк Г.В.
ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО КРАЇН
ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ
В КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н. доц. Журавльов О.В.

Позитивний ефект від прикордонного положення може бути досягнутий, якщо межують різні за рівнем соціального розвитку держави. У такому випадку компанії з більш розвиненої держави прагнуть здійснювати іноземні інвестиції в прикордонних областях з метою зниження трудових та інших витрат, як правило, для подальшого реекспорту. Широко поширений і другий варіант формування успішно функціонуючих транскордонних господарських комплексів – однаково високий рівень соціально – економічного розвитку суміжних територій. У цьому випадку основою співробітництва прикордонних територій стає зустрічна торгівля подібною високоякісною продукцією різних модифікацій.

Прикладом перших межуючих територій є межа США і Мексики, прикладом других – США і Канади.

На даний момент американо-мексиканський і американо-канадський кордони перетворилися в район активного транскордонного співробітництва країн, що, перш за все, викликано підписанням у березні 2004 р. США, Канадою і Мексикою договору про створення нової міжрегіональної організації – Північноамериканської зони вільної торгівлі.

Мексика і США досить активно співпрацюють у справі протидії загрозі тероризму та незаконного переміщення зброї, боєприпасів і наркотиків. Боротьба за безпеку та інтеграція стали незмінними факторами розвитку міждержавного кордону.

В цілому американо-мексиканський кордон є досить прозорим – як для великих торгових перевезень, так і для переміщення людей. Зараз мексиканці складають майже 25 млн. жителів США [1]. Американці захищають свій кордон з Мексикою, адже Мексика є транзитним пунктом для проникнення на американську територію громадян Гватемали, Сальвадору, Гондурасу [1]. У 2009 р., обидві країни пішли на спільне посилення митного контролю на своєму кордоні, ініціатором була Мексика, уряд якої протягом ряду років веде складну боротьбу з наркокартелями на своїй території.

Мексика готова здійснювати лише спільні заходи в боротьбі з наркоторгівлею і транскордонною злочинністю, категорично відкидаючи односторонні акції США, які могли б торкнутися її суверенних прав і привести до дискримінації мексиканських громадян.

Транскордонне співробітництво продовжує активно розвиватися, а прикордонна соціальна і економічна інфраструктури зробили серйозні кроки в своєму вдосконаленні. З'явився ряд центрів адаптації мігрантів, центрів навчання, нових робочих місць. Перспективним напрямком співпраці стало створення зон вільного економічного розвитку і підприємств – «макіладорас». Макіладорас – це експортно-виробничі зони з пільговим режимом підприємництва. До макіладорас належать промислові підприємства, які зайняті виробництвом товарів і послуг на експорт на базі переробки зарубіжних матеріалів, що надійшли в режимі поворотного імпорту [6]. Статутом макіладорас з 2003 р. володіє більше 3 тис. підприємств, 2344 з них розташовуються на кордоні з США. 93% обсягу інвестицій в макіладорас припадає на США [1].

У 2012 році прямі іноземні інвестиції до Мексики склали 12660 млн. дол., з них 58,5% були з США. ПІІ були спрямовані в обробну промисловість, в роздрібну торгівлю, у будівельний сектор та інші. Обсяг інвестицій в мексиканську економіку (багато в чому – у підприємства у прикордонних регіонах) постійно зростає [4].

Сполучені Штати є найбільшим торговим партнером Мексики, імпортуючи 77,5% мексиканського експорту в 2012 році. Загальний обсяг торгівлі США з Мексикою склав 493 млрд. дол. в 2012 році, що на 7% більше, ніж у 2011 році. Мексика експортує за місяць у США товарів і послуг більше, ніж за рік у всі країни ЄС [1, 4].

США експортували до Мексики товарів, на суму 216 млрд. дол. в 2012 році, що на 9% більше порівняно з 2011 роком і на 31,9% більше порівняно з 2010 р. Імпорт товарів з Мексики в США в 2012 році склав 277 млрд. дол., збільшившись на 5% порівняно з 2011 роком і на 20% з 2010 р. (рис. 1) [3, 4].

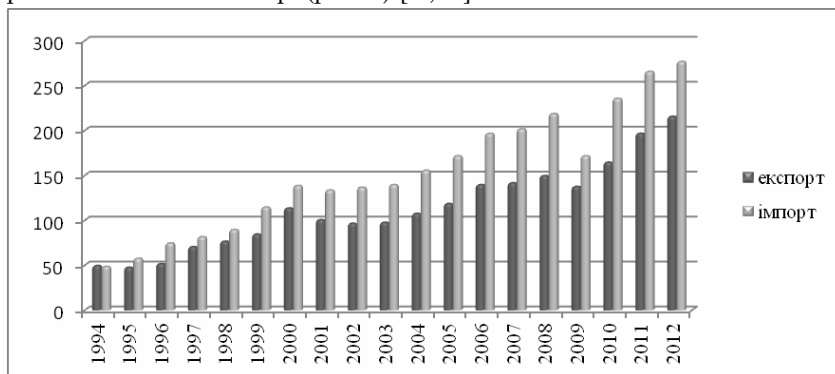

Рис. 1. Обсяг торгівлі товарами США і Мексики (млрд. дол.)

Побудовано автором за матеріалами [1,3]

Основні статті експорту з США до Мексики: електронне обладнання, машини, двигуни, транспортні засоби, пластмаси. Основні статті імпорту: електронне обладнання, машини, двигуни, нафту, насоси, медичні та технічне обладнання [1].

В якості ще одного з прикладів позитивного прикордонного співробітництва можна назвати межуючі один з одним провінції Канади та штати США. Канадсько-американська торгівля представляє собою внутрішньофірмові транскордонні поставки, особливо в

межах прикордонних штатів. У 2012 році на частку США припало 75% Канадського експорту і 50% імпорту [2].

США експортували до Канади в 2012 році товарів на суму 291 млрд. дол., що на 3,9% більше ніж у 2011 році і на 81% більше ніж у 2002 році. Статті експорту: транспортні засоби, машини і обладнання, мінеральне паливо, природний газ, пластмаси [2, 3].

Експорт послуг склав 56 млрд. дол. в 2011 р. Найчастіше експортувалися туристичні, фінансові, страхові, технічні послуги [2].

Імпорт з Канади в США в 2012 році становив 324 млрд. дол. Категорії імпорту: мінеральне паливо, нафта, транспортні засоби, машини, пластмаси. Імпорт сільськогосподарської продукції становив у 2012 році 20 млрд. дол. [2, 3].

Канада і США мають найбільш розвинені в світі інвестиційні відносини. США – найбільший іноземний інвестор Канади, а Канада – п'ятий за величиною інвестор США. У 2011 році США інвестували в Канаду 319 млрд. дол., а Канада в США 211 млрд. дол.. Американські інвестиції спрямовані в Канадську видобувну, металургійну, нафтову, хімічну промисловість, виробництво машин та устаткування, транспорт і фінанси. Канадські інвестиції в США зосереджені в галузі фінансів і страхування, банківської справи, роздрібною торгівлі [2].

Розглядаючи взаємини США, Канади і Мексики можна провести паралелі з відносинами України та Росії. За останні п'ять років Україна залишається у п'ятірці лідерів торгових партнерів Росії у світі.

Рис. 2. Структура експорту з Росії в Україну, 2012 р.

Рис. 3. Структура імпорту з України до Росії, 2012 р.

Побудовано автором за матеріалами [5]

У 2012 році експорт товарів з України до Росії складав 19819,62 млн. дол. (28,98% від загального експорту), а імпорт 29132,20 млн. дол. (35,27% від загального імпорту) [5].

Україна та Росія не раз обмежували або забороняли ввезення на свою територію окремих товарів.

Транскордонне співробітництво між країнами налагоджується вже багато років і характеризується різною динамікою. Транскордонне співробітництво між США і Канадою пройшло складний етап становлення, але в цілому його можна вважати результативним і вигідним для обох країн. Транскордонне співробітництво між США і Мексикою також має високу динаміку торговельних обмінів, однак воно ускладнюється наявністю різних загроз, що виходять з території Мексики. Підписання між США і Канадою в 2001 році Угоди про «розумні кордони» є прикладом механізму, формуючого довіру між країнами, однак підписання подібної угоди між США і Мексикою вимагає рішення транскордонних загроз.

Для активізації та підвищення ефективності українсько-російського транскордонного співробітництва діяльність держав повинна спиратися, як показує досвід США, Канади і Мексики, на широкі повноваження місцевих і регіональних влад, на місцеві ініціативи та інститути співпраці і мати фінансову підтримку з боку обох держав.

Література: 1. *Embassy of the US/ Trade and Economics* [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://mexico.usembassy.gov/eng/eataglace_trade.html; 2. *Office of the US Trade Representative* [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ustr.gov/countries-regions/americas/canada>; 3. *United States International Trade Commission* [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.usitc.gov/research_and_analysis/year_in_trade.htm; 4. *US department of commerce* [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c1220.html>; 5. *Державна служба статистики України* [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>; 6. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: теорія: Підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл – Київ: Либідь, 2008.– 408 с.

Ступницький В.В., Ступницька Н.І., Срібна Є.В.
ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ
– ЕКОНОМІКА ТА ПОЛІТИКА

*Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне*

За 22 роки незалежності України, незважаючи на значні вітчизняні теоретичні дослідження інтеграційних процесів сучасної економіки та входження України в інтеграційний глобальний простір (вступ у ВТО), національна економіка України не отримала суттєвих пріоритетів розвитку.

Метою дослідження є об'єктивна оцінка економічних поглядів та прогнозів щодо майбутнього інтеграційного розвитку вітчизняної економіки.

У географічному плані територія України стала тією територією, яка сфокусувала в собі геополітичне бачення щодо розвитку євроазіатської цивілізації. З одного боку, – це розширення політики Європи на чолі з Німеччиною, з іншого боку – це відродження державного капіталізму у формі відновленого Радянського Союзу, але в ринкових умовах.

Згідно чисельних соціологічних досліджень прослідковується чітка тенденція щодо прихильності українців до входження в Митний Союз. Так, у 2000 році на Митний союз орієнтувалось 40,3% населення країни, а у 2012 році – вже 46,4% [1]. Недивними є результати опитування, які відображають перевагу до цих угруповань щодо географічного проживання українців. Схід України переважно підтримує Митний Союз, а Захід України – ЄС.

Опубліковані економічні прогнозування також не дають чіткої картини щодо явних вигод України у входження у те чи інше політико-економічне угруповання. В обох випадках прогнозується зниження частки проміжних товарів у вітчизняній економіці на 8%, при цьому відбудеться незначне зростання розвитку інвестиційних товарів [2].

Національний інститут стратегічних досліджень у 2013 році визначив вигоди та втрати, які можуть виникати в разі приєднання або збереження теперішнього статусу України по відношенню до

МС [3]. Згідно їхніх досліджень висновок є досить невтішним, і суттєвих кардинальних Україна не зазнає.

Статистичні дані свідчать, що протягом років незалежності країни учасниці Митного Союзу являлися основними торговими партнерами України. Так, сумарний зовнішньоторговельний оборот з Російською Федерацією, Білорусією та Казахстаном у період з 2001 р. по 2011 характеризується стійкою тенденцією до зростання – збільшився в 5,8 разів з 13241,9 до 77047,6 млн. дол. США. Винятком став кризовий 2009 р. – обсяги зовнішньої торгівлі скоротилися на 35%. При цьому зовнішньоторговельне сальдо було негативним протягом всього періоду і тільки в 2011 році експорт перевищив імпорт на 4869 млн. дол. США.

Аналіз динаміки часток експорту та імпорту до країн Митного Союзу у загальному обсязі показує, що Російська Федерація являється найбільшим ринком збуту української продукції – у 2011 р. на неї припадало 36,1% загального експорту, а у попередні роки даний показник коливався від 25% до 30%. На Білорусію та Казахстан припадає значно менша частина експорту та імпорту, але прослідковується тенденція до її зростання [4].

Проте, розглядаючи товарооборот України з ЄС протягом 2000 – 2010 років, слід констатувати його значне зростання (понад 3 рази): експорт з ЄС до України з 5,45 млрд. євро до 17,33 млрд. євро, а імпорт України до ЄС – з 4,81 млрд. євро до 11,32 млрд. євро.

Частка України у зовнішній торгівлі товарами ЄС зросла більш ніж удвічі: 2010 року на неї припадало 1,3% експорту та 0,8% імпорту Євросоюзу, Україна була 23-м партнером ЄС-27 за обсягами торгівлі. Водночас 2010 року експорт з України до країн Європейського Союзу становив 25,5% від його загального обсягу, імпортні поставки з ЄС – 31,3% від усього імпорту. На даний період відносини з Євросоюзом складають близько 30% зовнішньоторговельного обороту України [5].

Таким чином, торгівельний оборот у відносинах України з світовою спільнотою все-таки переважає орієнтація на російські ринки. Відповідно всі новини констатують масові затримки проходження вітчизняних товарів на кордоні з Росією. З позиції економіки – це досить дивно, вважаючи те, що російські виробники не в змозі по-

крити внутрішній попит. Проте з позиції політики – це зрозуміла проблема – один з елементів політичного впливу на уряд України.

Оцінимо дану ситуацію інтеграції України з позиції простого громадянина України, який досить далекий до політичних розкладів, а його прагнення – підвищення власного та сімейного добробуту. Тобто, вважаючи на те, що рівень заробітної плати надзвичайно низький. Крім того, відбувається скорочення робочих місць, тому джерелом зростання добробуту лишається трудова міграція.

Трудова міграція за роки незалежності України неухильно зростає. Вітчизняні експерти оцінюють міграцію від 5% до 10% населення працездатного віку.

За даними Всесвітнього банку, взаємна економічна міграція населення Росії і України – найактивніший канал світової міграції після каналу імпорту робочої сили з Мексики в США. Кількість іммігрантів в Україні складає 5,3 млн. осіб, при тому головним постачальником робочої сили для України Всесвітній банк вважає саме Росію [6].

Що ж до Європейського Союзу, – незважаючи на те, що українці посіли перше місце в світі за кількістю мігрантів до ЄС, Держкомстат вказує на тенденцію щодо скорочення трудової міграції українців. Перш за все дана ситуація, пов'язана з соціально-економічною кризою в самому Європейському Союзі, та структурним безробіттям європейців, а головне – це суттєві видатки щодо отримання шенгенської візи.

Проте слід констатувати суттєві негаразди Європейського Союзу. Так, досить сильно проявляються тенденції щодо розпаду національних європейських економік. Це яскраво виражено в Італії (поділ на Південь і Північ), Іспанії (відділення Каталонії), Великобританії (гостро стоїть питання отримання повної незалежності Шотландії), проблеми Кіпру, який хотів вийти з Єврозони. Тому, можна констатувати, що входження України в Євросоюз є необхідною умовою збереження самого ЄС. В економічному плані Євросоюзу забезпечить гарантований досить емкий ринок збуту власних товарів. Відповідно Україна домоглася тільки отримувати відносно дешевий німецький газ, який надходить з Росії, і відкриття магазину «Рошен» (власність П. Порошенка) у Будапешті.

З чисто господарської позиції, економічні відносини формуються щодо домовленості контрагентів, тому сучасні митні затримки на кордоні з Росією необхідно розглядати як необхідність поглиблення та удосконалення партнерських економічних відносин, які при подальшому економічному розвитку будуть все більше і більше незалежні від політичних рішень обох урядів. Іншими словами, – це досить часткове та миттєве явище, яке відображає не досить глибоку партнерську відповідальність відповідних контрагентів. З іншої позиції – географічне положення, особливо східних областей України диктує необхідну умову співпраці. Неможливо в сучасних умовах знаходитись за «залізною завісою». Тим більше, що проблеми кордонів між Росією і Україною та інфраструктурного забезпечення умов проживання населення прикордонних територій до кінця не вирішені. Відповідно це накладає необхідність тісної співпраці даних територій місцевого самоуправління. Трошки краща ситуація в західній частині України, адже кордони були визначені ще при Радянському Союзі. З цієї логічної позиції, Україні необхідно працювати з обома інтеграційними угрупованнями на рівні регіональних економік. Тому рано чи пізно, враховуючи політичні тиски, Україна буде розділена. Для того, щоб цього не сталося, враховуючи, що сучасне виробництво знаходиться переважно в Китаї, Україна повинна зайняти єдину позицію – економічна самостійність та співпраця з цими об'єднаннями, але пріоритетом має бути домовленість з Китаєм щодо формування транссвітового транспортного коридору, який би об'єднав Китай через Росію, Казахстан, Україну з Європою. Причому проект повинен бути надзвичайно грандіозний, а головне – позбавлений будь-якого політичного впливу. Щодо технічних умов, то дана магістраль має бути підземна, яка забезпечить підвищення безпеки та надійності.

Іншими словами, вихід з даної позиції єдиний – вести виважену незалежну власну економічну національну політику, враховуючи стратегічні можливості обох чисто політичних угруповань.

Література: 1. Україна на шляху європейської інтеграції: соціологічне опитування УЦЕПД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=87; 2. Олександр Шепотило Київська школа економіки «Порівняльний аналіз вигод від приєднання до МС та ЗВТ ЄС», грант 47497, ПРОГРАМА «Європейсь-

ка програма Міжнародного фонду «Відродження»; 3. Україна в інтеграційних процесах на пострадянському просторі: моделювання альтернатив. – К.: НІСД, 2013. – 68 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1176/>; 4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2011/zd/ztt/ztt_u/ztt1111_u.htm; 5. Європейський Союз-Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/eu-ukraine_2012_uk.pdf; 6. Статистический справочник «Миграция и денежные переводы: цифры и факты – 2011 года» / Всемирный банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://site-resources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1110315015165/Factbook2011Russian.pdf>.

***

УДК 001.92:061.1(477.52+470)»Донбас»

Тихомирова Є.Б.

SPECIAL EVENTS У СИСТЕМІ ІНФОРМУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНУ «ДОНБАС»

*Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк*

У рамках транскордонного співробітництва доводиться змагатися за увагу ЗМІ, тому події стають «транспортним» засобом, який «доставляє» новини в редакції і переконує редакторів ЗМІ в необхідності їх оприлюднити [9, с. 466]. Життя єврорегіонів досить багате на різноманітні події, які щодня відбуваються на різних рівнях влади та суспільства.

Спеціальні події (special events) – це заходи, які проводяться суб'єктами транскордонної взаємодії для привернення уваги громадськості до себе та своєї діяльності. Іноді їх називають «штучними» або «поставленими» [2] подіями, комплексними методами паблік рилейшнз. Зазначають, що сьогодні виробництво новин на основі спеціальних подій навіть перетворилося на самостійну сферу інформаційного бізнесу. Якщо раніше інформування обмежувалося повідомленнями про спонтанні події, що відбулися, то зараз вже таких подій недостатньо. Збільшений попит на інформацію вимагає цілеспрямованого створення події.

Організація спеціального заходу в рамках транскордонної взаємодії має на меті не тільки залучення уваги громадськості та ЗМІ до суб'єктів такого співробітництва. Вона спрямована на формування та підтримку позитивного іміджу та бренду євро регіону, створення додаткового джерела інформації про євро регіон та його діяльність, взаємодію з цільовими аудиторіями та підтримку зворотного зв'язку, без якого важко проаналізувати ефективність діяльності та стратегії.

Говорячи про події як основу новин, ми повинні мати на увазі, що вони можуть відбуватися насправді, але можуть бути лише описані, подані громадськості як такі (їх часто називають псевдоподіями). «Псевдоподія – роздута звітність, інакше кажучи, неподія», – так характеризують вчені «штучні» заходи, які іноді організуються виключно для того, щоб стати предметом обговорення, але насправді не несуть у собі новини. Псевдоподії створюються виключно для реклами, драматизації ситуації чи привернення уваги. Іноді розбіжності між подією та псевдоподією малопомітні, іноді – досить значні, проте обидві є PR-кампаніями і заслуговують висвітлення в ЗМІ. «Ми – кількісна нація, – зазначають американські науковці, – тому одна стотисячна або одна мільйонна елемента – вражає». Мільйонний відвідувач виставки Пікассо у Музеї сучасного мистецтва в Нью-Йорку, десятитисячний донор у цьому році в Сан-Рафаєло – заслуговують висвітлення в пресі. Присудження нагороди та привітання видатним громадянам – хороші події, завжди гідні невеликої кількості чорнила [9, с. 466-467].

Для створення інформаційного приводу можуть застосовуватися різні види «поставлених» подій, що відрізняються не тільки прийомами, засобами та методами, що використовуються під час їх проведення, але мають конкретні цілі та завдання, зорієнтовані на специфічні групи громадськості. Спільним у них є одне: «їх варто старатися організувати так, ніби ви маєте намір провести свій єдиний в житті захід і можливості реабілітуватися у вас вже ніколи не буде» [8].

У «Програмі Транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2007-2013», зокрема говориться, що такі заходи, як конференції, інформаційні зустрічі, семінари та тренінги, організовані з метою прозорого та ефективного виконання Програми, є най-

важливішим інструментом для інформування відповідальних адміністративних органів, бенефіціарів та інших установ через обмін інформацією та спілкування. Більш того, такі події стають необхідною платформою для презентації досягнутих результатів та позиціонування позитивного досвіду [5].

Таблиця 1

Співвідношення спонтанних та спеціальних подій
як основи новин (на прикладі Ростовської області)

	Спонтанні події		Спеціальні події
1.	еврорегіон «Донбас» поповнився новим російським учасником	1.	міжнародна митна конференція Єврорегіон «Донбас»
2.	засідання Ради еврорегіону «Донбас»		
3.	участь представника влади у засіданні правління Асоціації малих і середніх міст Росії («зміцнює міжрегіональну кооперацію»)		
4.	зустріч губернатора з послом ЄС (обговорення економічного співробітництва та інтеграції еврорегіону в Асоціацію європейських прикордонних регіонів)	2.	церемонія відкриття шляхбаум для пішоходів
5.	зустріч співголів еврорегіону «Донбас» в м. Донецьк	3.	російсько-український міжрегіональний економічний форум у Донецьку «Науково-технічне співробітництво регіонів і міжрегіональна виробнича кооперація»
6.	засідання Ради еврорегіону «Донбас» (схвалення стратегії свого розвитку до 2020 р.)		
7.	засідання секретаріату еврорегіону «Донбас»		
8.	засіданні Ради еврорегіону (підписано протокол, про приєднання до Єврорегіону «Донбас» Донецької області)		
9.	на період свят організовано тимчасовий пропуск жителів Ростовської та Луганської областей в місцях перетину кордону «Можаявка-Герасимівка» і «Маноцькій – Юганівка»	4.	щорічний прийом для глав дипломатичних місій, що знаходяться в Південному федеральному окрузі
10.	установче засідання Ради Єврорегіону «Донбас»		

У всіх польських еврорегіонах, на думку фахівців, активно застосовуються різні типи заходів у межах трьох основних видів проєктів:

– інтегровані проекти, у яких кожний партнер виконує частину заходів у межах спільних проектів (спільно розроблені, виконані, профінансовані й зі спільним персоналом) на власній території;

– симетричні проекти, в яких подібні заходи проводяться одночасно по обидві сторони кордону;

– прості проекти, які мають транскордонний ефект, що виконуються найчастіше або лише по одній стороні кордону, але з вигодою для обох партнерів [4, с. 16-17].

Аналіз новин на сайті Уряду Ростовської області за критерієм «еврорегион Донбасс» (квітень 2013 р – жовтень 2010 р.) дозволив констатувати, що в основі новин лежать переважно спонтанні події, лише третина новин сформована завдяки спеціально створеними подіям [3].

Подібна ж ситуація була виявлена під час аналізу новин за критерієм «еврорегион «Донбас» (квітень 2013 р. – жовтень 2010 р.) і на сайті Донецької обласної державної адміністрації. Тут також в основі новин покладено переважно спонтанні події, значно менша частина новин ініційована спеціально створеними подіям [6]. Це має негативний вплив на позиціонування еврорегіону, оскільки сприймається як «офіціоз», що стосується лише владних установ та є далеким від проблем населення (відчувається, що більшість новин створено прес-службами органів влади, головними дійовими особами є керівники державних структур). Проте соціальний простір транскордоння – це «зона повсякденності», у яку включені пересічні громадяни зі своїми інтересами та потребами.

Подібна ситуація, що спостерігається у досліджуваних еврорегіонах, певним чином пов'язана з тим, що у місцевих органів влади відсутнє «усвідомлення того, що завдання розвитку транскордонного співробітництва вимагає від них функцій координації, а не жорсткого адміністрування. Як наслідок, до впровадження проектів транскордонного співробітництва залучається вельми мало підприємців та неурядових організацій» [7, с. 66].

За допомогою таких подій як презентації, різноманітні форуми та конференції, виставки, демонстрації, спортивні заходи, концерти і шоу вдається краще привертати увагу до іміджу та бренду еврорегіону та їх просувати не лише у транскордонні, але й у світі, дозволяючи встановити емоційний зв'язок між іміджем і брендом, з одно-

го боку, та цільовими аудиторіями, з іншого. Саме тому можна говорити, що формування іміджу і бренду єврорегіонів більш залежить від спеціальних подій, ніж від тих спонтанних заходів, які супроводжують їхній повсякденний розвиток.

Фахівці пояснюють цей ефект фундаментальною психологічною закономірністю, яка полягає у тому, що людина більше вірить тому, що бачить, що відбувається на його очах – діям і подіям, ніж словам і розповідям. «В обох випадках спрацює одна і та ж причина: вплив візуальної інформації значно сильніше і переконливіше, ніж вплив вербальної інформації... Словесна інформація може бути поставлена під сумнів або навіть спростована, вона програє подієвій візуальній комунікації за своєю яскравістю, психологічною достовірністю та емоційною виразністю» [1].

Отже, теперішнє транскордонне життя мають супроводжувати «поставлені події». Єврорегіони, турбуючись про свої імідж та бренд, мають відкритися для громадськості та привернути до себе її увагу, не задовольнятися спонтанними подіями, організовувати, творчо підходячи, перш за все, до створення спеціальних заходів. Special events стають подією для громадськості й інформаційним приводом для того, щоб про єврорегіон та його діяльність згадали «дружно» заговорили ЗМІ.

Література: 1. Барезев В.А. Событийная коммуникация в теории и практике связей с общественностью // Диалог культур: состояние межкультурных коммуникаций в условиях посткризисной экономики: сборник научных трудов Межд. научно-практ. конф. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета управления и экономики, 2012. – С. 172-178; 2. Зернецька О. Роль «тоставлених подій» у міжнародній комунікації // Людина і політика.– 2000. – №2. – С. 62-64; 3. Официальный портал Правительства Ростовской области [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://donland.ru/SearchResults.aspxq=евро-регион+Донбасс>; 4. Програма транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна. 2007-2013: посіб. апіліката [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://www.oda.te.gov.ua/files/toda_p172_WYTYCZNE-UKR.pdf; 5. Програма Транскордонного співробітництва Польща – Білорусь -Україна 2007-2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pl-by-ua.eu/upload/ua/PL-BY-UA_ukr.pdf; 6. Сайт Донецької обласної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://donoda.gov.ua/?lang=ua&sec=01&iface=Public&cmd=search&args=page:1,2,3>; 7. Студенников І. Региональная политика в Украине и трансграничное сотрудничество со странами-

членами ЕС: правовые рамки и практика / *Cross-Border Cooperation as a Tool of Spatial Integration and Cooperation between EU and Eastern Partner Countries*. – ISCOMET Institute for Ethnic and Regional Studies, 2012. – С. 64-75; 8. Шилаева М. Как превратить семинар в событие? // *Советник*. – 2000. – №9. – С. 56; 9. Black J., Bryant J. *Introduction to media communication*. – McGraw-Hill Education, 2010 – 528с.

***

УДК 339.922

Урбан О.А.

ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Луцький національний технічний університет

Україна є важливим геополітичним гравцем на європейській арені. Саме тому необхідно розширювати зв'язки між окремими регіонами і країнами в цілому. Проте, як показує досвід, на сьогодні в Україні існує досить багато внутрішніх конфліктів, що стають серйозною перешкодою для розвитку міжнародної співпраці.

Багатовекторність інтеграції пов'язана з історичними та географічними особливостями нашої держави, що на заході межує з країнами ЄС, а на сході з Росією.

В Україні нараховується 25 областей і АР Крим. З існуючих 26 регіонів 19 є прикордонними. Прикордонне становище має великий вплив на культурне, соціально-економічне становище. Для прикладу, представники західних областей (Волинська, Львівська), що безпосередньо межують з Польщею краще володіють польською мовою і позитивно сприймають європейську культуру, мають тісні родинні зв'язки з поляками, чехами та австрійцями.

Представники східних областей історично пов'язані з російським народом і його культурою. Їм значно легше спілкуватися російською, ніж українською, а тому вони налаштовані на посилення подальшої співпраці з Росією.

Слід відмітити, що окрім історико-культурних відмінностей існують також розбіжності в напрямках розвитку економіки. Західні області орієнтовані на розвиток аграрного сектору, східні – розвиток промисловості, і, безумовно, Південь України (Крим та Одеса) в багатьох асоціюються з літнім відпочинком.

Цій проблеми присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених-економістів, що відстоюють необхідність входження України до ЄС [1, 2, 3, 4] або ж є прихильниками співпраці з Росією в рамках ЄП [5]. Існуючі розбіжності деякі політики і представники влади використовують в піар-технологіях, отримуючи від того вищий рейтинг. Насправді для пересічних громадян це перетворюється на створення нових стереотипів і міфів.

Досить важко поширювати і розвивати співпрацю з іншими державами, маючи серйозні внутрішні проблеми. Однією з вагомих причин є низький рівень толерантності серед українців.

Наявні у суспільстві стереотипи є перепорою у розвитку позитивних стосунків між представниками різних регіонів. Саме тому навчальні заклади України теж мають подібний досвід співпраці як з вітчизняними, так і іноземними партнерами. Саме горизонтальні зв'язки сприяють налагодженню взаєморозуміння.

Таким чином, вкрай необхідно розширювати міжрегіональну співпрацю як в межах України, так і з представниками європейських. Подолання існуючих стереотипів дозволить посилити співпрацю і розуміння в межах України і з представниками сусідніх держав.

Саме тому вважаємо, що для розвитку толерантності в нашому суспільстві ми повинні шукати спільні риси, а не відмінності з представниками інших регіонів та народів.

Література: 1. В. Боженар. *Європейський вибір України і російська рулетка* // Дзеркало тижня №51. Грудень 2004 р.; 2. О. Мітрофанова. *Україна та ЄС: теорія і практика двосторонніх взаємин* // Визвольний шлях. – Січень 2005. – С.16-19; 3. Грушицька Н.М. *Теоретичні основи європейської економічної інтеграції України: монографія* / Н.М. Грушицька. – К.: Видавець Корбуш, 2008. 232 с.; 4. Фіалко А., Остап І., Маштабей І, Толстов С., Бурковський І. *Проблеми та перспективи інтеграції України до ЄС* // Національна безпека і оборона. – 2000. – №9. – С. 1-7; 5. Андронов И.Э., Радьши А.В. *Возможное ускорение вступления Украины в ЕС путем членства в ЕЭП* // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: Тези доповідей II міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих науковців, Луцьк, 19-20 травня 2005 р. / За ред. В.Й. Лажніка і В.С.Федонюка. – Луцьк РВВ «Вежа» Волин. Держ. Ун-ту ім.Лесі Українки, 2005. – С. 155-156.

***

Фреяк А.В.

**ЄВРОРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(НА ПРИКЛАДІ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ)**

*Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Т. Шевченка
Науковий керівник: д.е.н., проф. Циганов С.А.*

Одним з ефективних інструментів інтеграційної політики України є транскордонне співробітництво, зокрема у формі єврорегіонів. Метою єврорегіонального співробітництва є формування системи взаємовідносин регіонів сусідніх держав щодо спільного вирішення актуальних для всіх сторін економічних, соціальних, гуманітарних та інших питань [1]. Для України, яка інтегрується в європейські процеси, розвиток єврорегіонального співробітництва є одним із найважливіших пріоритетів.

В Україні можливість участі регіонів у розвитку вищої еволюційної форми транскордонного співробітництва, а саме в єврорегіональних формуваннях з'явилася 14 липня 1993 року, після приєднання нашої країни до Європейської рамкової конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або владами. На даний час на державному кордоні України функціонує дев'ять єврорегіонів – «Карпатський єврорегіон» (1993 р.), «Буг» (1995 р.), «Нижній Дунай» (1998 р.), «Верхній Прут» (2000 р.), «Дніпро» (2003 р.), «Ярославна» (2003 р.), «Слобожанщина» (2003 р.), «Чорне море» (2008 р.) та «Донбас» (2010 р.). Діяльність єврорегіонів спрямовано головним чином на активізацію інвестиційної діяльності, взаємовигідне торговельно-економічне співробітництво областей України та сусідніх держав, які є членами єврорегіонів.

Першим єврорегіоном за участю України стала Асоціація «Карпатський єврорегіон». Її створено у м. Дебрецені (Угорщина) 14 лютого 1993 р. внаслідок підписання міністрами закордонних справ України, Польщі та Угорщини Декларації про співробітництво населення, що проживає у Карпатському регіоні. На сьогодні територія Карпатського єврорегіону охоплює прикордонні адміністратив-

но-територіальні одиниці п'яти держав загальною площею 161,3 тис. км² [2].

За допомогою таксономічного методу дослідження розвитку територій проведено аналіз соціально-економічного розвитку регіонів та визначено рейтингову оцінку соціально-економічного стану регіонів-учасників єврорегіону «Карпатський» [3]. Результат дослідження базується на 15 показниках соціально-економічного розвитку. Відповідно до рейтингових результатів, найвищі чотири позиції займають Підкарпатське воєводство Польщі, Виходне Словенско Словачії та два регіони Румунії – Північно-Західний та Центральний. Серед українських регіонів найкращий результат у Львівській області – п'ята позиція (Івано-Франківська область – 7 місце, Чернівецька – 8, Закарпатська – 11 найнижче). Показники, що вплинули на результати рейтингового аналізу представлено в таблиці 1, визначено сильні і слабкі сторони українських областей в Карпатському регіоні (сильні сторони – в 3-ох найвищих результатах, слабкі – в 3-ох найнижчих).

Таблиця 1

Фактори впливу на результативність соціально-економічного розвитку територій в 2010 р.

Регіони України	Сильні сторони (рейтингова позиція)	Слабкі сторони (рейтингова позиція)
Чернівецька область	Висока щільність населення (3) Позитивне сальдо міграції населення (2) Високий рівень економічної активності населення (3) Велика кількість студентів ВНЗ (2) Велика кількість лікарів (1)	Низький рівень середньомісячних доходів та заробітної плати (11) Мала кількість туристів (11) Невелика кількість легкових автомобілів (11) Низький рівень ВРП на душу населення (11)
Івано-Франківська область	Високий показник обсягу робіт із завершеного будівництва (1) Велика кількість лікарів (2) Великі площі лісів (2)	Високий рівень смертності новонароджених (3) Низький рівень середньомісячних доходів та заробітної плати (9) Мала кількість туристів (10) Невелика кількість легкових автомобілів (9) Низький рівень ВРП на душу населення (9)

Львівська область	Велика кількість працездатного населення (2) Низький рівень безробіття (3) Велика кількість студентів ВНЗ (1) Велика кількість лікарів (3) Високі витрати на науково-дослідні роботи (2) Високий рівень економічної активності населення (2)	Низький природний приріст населення (9) Низький рівень середньомісячних доходів та заробітної плати (8) Мала кількість туристів (9) Низька кількість легкових автомобілів (8) Низький рівень ВРП на душу населення (8)
Закарпатська область	Високий природний приріст населення (2) Високий рівень економічної активності населення (1) Великі площі лісів (1)	Високий рівень смертності серед новонароджених (2) Низький рівень середньомісячних доходів та заробітної плати (9) Низькі обсяги завершеного будівництва (9) Невелика кількість студентів ВНЗ (10) Низькі витрати на науково-дослідні роботи (11) Низький рівень ВРП на душу населення (10)

Складено автором на основі даних статистичного дослідження Управління статистики в Жешуві, РП [3]

Згідно з вищенаведеними результатами аналізу, прикордонні території України – це економічно слабо розвинені території з низькими макроекономічними показниками в розрахунку на душу населення, із високим рівнем вільних людських ресурсів та найнижчими в єврозоні показниками оплати праці. Високі результати за такими показниками як: високий рівень економічної активності, велика кількість студентів ВНЗ, висока щільність населення свідчать про можливість зацікавленості з боку партнерських регіонів у співпраці з Україною для використання людського потенціалу. Найнижчі показники рівнів середньомісячних доходів та заробітної плати українських регіонів створюють умови для розвитку міграційних процесів та витоку кваліфікованих кадрів з України.

Для західних областей нашої держави сусідніми є країни з невисоким рівнем економічного розвитку. Окрім того, регіони-учасники єврорегіонального формування «Карпатський єврорегіон»

є периферійними, і, як вже зазначалось, депресивними у власних країнах. Проте, на сьогодні європейські країни проводять активну роботу з подолання економічної відсталості на своїх віддалених від центру територіях. Так, Польща активно стимулює розвиток східних воєводств, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу спонукає підприємства переносити та розміщувати свої виробничі потужності саме в цих регіонах.

В Україні відсутні ефективні програми підтримки розвитку депресивних територій, існуюче законодавство у сфері іноземного інвестування та у сфері оподаткування не тільки не зацікавляє іноземних партнерів, але і призводить до перенесення вітчизняних виробничих потужностей закордон.

Про негативні тенденції для західних прикордонних регіонів України свідчать і результати аналізу їх зовнішньоекономічної діяльності з країнами – членами Карпатського Єврорегіону. Упродовж останніх 5 років частка зовнішньоторговельного обороту товарами та послугами з Польщею, Словаччиною, Угорщиною і Румунією у загальному зовнішньоторговельному обороті вищезазначених областей поступово зменшувалась, і якщо в 2008 р. цей показник становив 33,5%, то в 2012 р. – лише 24,9%. Окрім того, згідно із статистичними даними, темпи зростання зовнішньої торгівлі українських областей із вищевказаними країнами в досліджуваний період були дещо нижчими за темпи росту загального показника обсягу зовнішньоторговельного обороту.

Проте, починаючи з 2009 року спостерігається динамічне нарощування обсягів зовнішньої торгівлі в рамках Карпатського регіону всіма українськими областями. При цьому, основна частка зовнішньоторговельних операцій припадає на Закарпатську та Львівську області.

Станом на 01.01.2012 р. на країни Карпатського єврорегіону припадає майже 17,5% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку Закарпатської області та 29,7% аналогічного показника Львівської області [4]. У загальноукраїнському показникові частка цих країн становить 3,2% [4].

Незважаючи на існуючі проблеми, регіони України зберігають великий потенціал для нарощування обсягів зовнішньоторговельної діяльності та збільшення прямих іноземних інвестицій. Проте, си-

туація залишиться незмінною, а українські регіони і надалі розглядатимуться іноземними партнерами як сировинний придаток, якщо на державному рівні не буде здійснено ряд заходів, спрямованих на покращення в Україні інвестиційного клімату, серед яких: вдосконалення та забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування та оподаткування; зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів підприємництва; забезпечення гарантій збереження права власності на об'єкти інвестування; зменшення податкового навантаження шляхом введення податкових канікул, низьких податкових ставок, запровадження повного або значного звільнення від податків прибутку, що реінвестується;

Отже, існує необхідність вжити невідкладних заходів для покращення законодавчого, організаційного та фінансового забезпечення функціонування українських територій в складі євро регіону.

Економічна доцільність, чітко визначені та законодавчо закріплені правила ведення бізнесу в нашій країні стануть поштовхом для іноземних партнерів до розміщення виробничих потужностей на території України. Це сприятиме створенню додаткових робочих місць, збереженню кваліфікованого людського потенціалу та, в результаті, покращенню добробуту населення прикордонних регіонів України.

Література: 1. Вдовенко С., Вдовенко Ю. *Науково-практичні засади формування і розвитку євро регіонального співробітництва в Україні [Текст]* / Вдовенко С., Вдовенко Ю. // Поліська аналітика: Транскордонне співробітництво. – 2009. – №1. – С. 2-8; 2. Сосновська О. *Транскордонне співробітництво: Регіональний зріз. [Електронний ресурс]* / О. Сосновська. – Режим доступу: URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vcndtu/2001_54/37.htm; 3. *Socio-economic potential of the Carpathian euroregion 2008-2010. [Electronic Resource]* / Centre of Transborder Areas Surveys and Statistics for Euroregions, Statistical Office in Rzeszow. – Mode of access: URL: http://www.stat.gov.pl/rzesz/69_1321_ENG_HTML.htm; 4. *Статистична інформація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Чичина О.А.

**ТРАНСПОРТНІ ТА ЕНЕРГЕТИЧНІ СКЛАДОВІ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
В СИСТЕМІ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ**

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: доц., к.е.н. Журавльов О.В.*

Не один рік в Україні тривають дискусії про цивілізаційний і інтеграційний вибір країни. Інтеграційний вибір будь-якої країни характеризують, щонайменше, три аспекти: правовий, економічний, політичний. Для України, яка порівняно недавно здобула незалежність, ці три аспекти мають особливе значення. Правовий аспект – це збереження суверенітету та державності. Економічний – розвиток країни і добробут народу. Політичний аспект – це забезпечення цивілізаційного майбутнього українського суспільства.

Зважаючи на геополітичні переваги України, а саме вигідне географічне розташування України на перетині транзитних потоків, які з'єднують російські та азіатські енергетичні та європейських споживачів, особливо важливими постають питання транскордонного, транспортного та енергетичного співробітництва.

Питання транскордонного співробітництва (ТКС) в контексті приєднання до ЄС є особливо актуальним, оскільки воно є дійсним практичним механізмом євроінтеграції України. Володіючи потужним потенціалом для розвитку в усіх сферах та будучи засобом поліпшення соціально-економічного становища регіонів, транскордонне співробітництво разом із тим перебуває під впливом певних стагнаційних факторів. Задля виведення ТКС на якісно новий рівень з можливістю реалізації наявного потенціалу необхідна значна трансформація транскордонної політики на державному рівні. Лише у цьому випадку залучення нових держав-членів ЄС до відстоювання спільних проектів та лобіювання українських інтересів на регіональному рівні матиме високу ефективність [2].

Надзвичайно актуальними є сфери транспортного та енергетичного співробітництва, особливо з огляду євроінтеграційної спрямованості країни. Вихід Євросоюзу до Чорного моря означає появу у цьому регіоні ще одного потужного гравця (разом із уже присутніми

Росією та Туреччиною) і посилення позицій двох чорноморських держав, які є членами ЄС – Румунії та Болгарії. Ці геополітичні зміни знаменують початок нового періоду посиленої боротьби за сфери впливу у Чорноморсько-Балтійському регіоні та формування нових регіональних зв'язок на основі вже наявних. Саме тому, незважаючи на посилену конкуренцію зі сторони впливових чорноморських держав, Україна зберігає шанси на регіональне лідерство та набуття особливого значення у Чорноморській політиці ЄС.

Прийняття Україною загальних планів дій і здійснення конкретних проектів сприяє процесу інтеграції в європейські мережі інфраструктури. Особливо варто згадати про Плані дій у галузі транспорту, про розроблену концепцію Чорноморського кільцевого коридору і включенні декількох країн ОЧЕС у програму ПЕТРА і ТРАСЕКА. З метою задоволення потреб регіону у зв'язку, були довершені три проекти: ІТУР, КАФОС, Трансбалканська лінія (ТБЛ) [3].

Об'єднання енергетичних систем, що охоплюють усі держави-члени, є ще одним проектом у стадії розробки під контролем міністрів енергетики держав-членів, у чій задачі входить сприяння раціональному і більш ефективному виробництву і використанню електроенергії в регіоні. А саме завдяки добре розвинутій системі нафтогазопроводів, Україна відіграє дуже важливу роль країни-транзитера газу і нафти в Європу. ЄС має сім енергоконекторів, через які ресурси надходять до країн Спільноти. Україна задіяна лише в одному (Російському), але найбільш потужному, оскільки 40% імпортованого Євросоюзом природного газу постачається газотранспортною мережею України, що надає нашій державі статусу ключової транзитної країни у постачанні вуглеводнів до ЄС.

Сьогодні вихід із енергетичної кризи країни – це диверсифікація джерел, та шляхів постачання енергоресурсів.

З цієї позиції вихід ЄС до Чорноморського регіону, внаслідок розширення, відкриває дві стратегічні можливості: 1) шлях до Каспійських енергоресурсів; 2) перспективи залучення до розробок покладів Чорноморського шельфу.

За оцінками англійського інституту Rendall, наша держава має найвищий у Європі транспортний транзитний рейтинг: 3,11 бала: з чотирьох Пан'європейських транспортних коридорів три проходять скрізь територію України [3].

З цієї позиції вихід ЄС до Чорноморського регіону, внаслідок розширення, відкриває дві стратегічні можливості: 1) шлях до Каспійських енергоресурсів; 2) перспективи залучення до розробок покладів Чорноморського шельфу. Для України обидва напрямки є багатообіцяючими.

Використання трансанатолійського газопроводу – це один із варіантів використання Каспійський родовищ та співробітництва з ЄС (рис. 1). Ідея альтернативного варіанта полягає в наступному – подати 10 млрд. куб. м газу з газопроводу TANAP в реверсному режимі в газопроводі Болгарії.

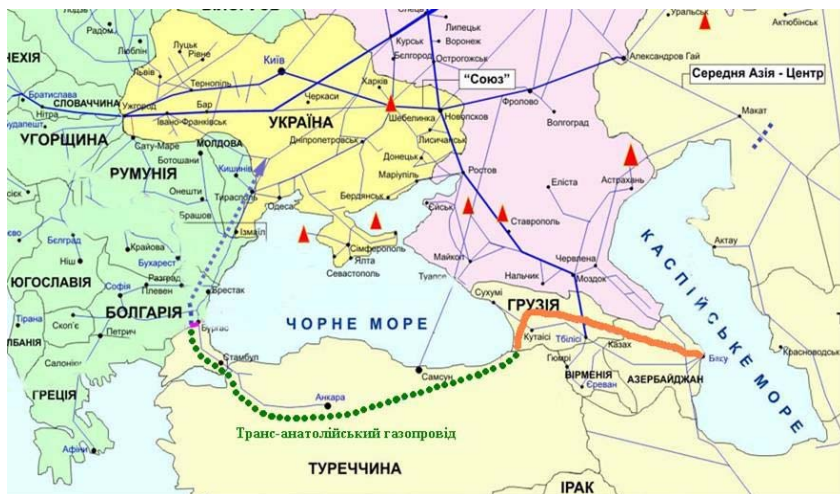

Рис. 1. Варіант приєднання України до Трансанатолійського газопроводу [2].

Цей альтернативний варіант потребує значно менше капіталовкладень, ніж варіанти Набукко-Захід та ТАР. Зважте, близько 300 млн. доларів США порівняно з 1,5 млрд. дол. США для проекту ТАР. Для реалізації цього проекту, потрібно вести переговори з основними гравцями в консорціумі Шах-Деніз – компаніями BP та Statoil [59, с. 45-53].

До речі, саме цей альтернативний варіант дозволяє, порівняно з газопроводом ТАР, «подати» газ у саме серце Європи, звідки його можна направляти майже до всіх європейських країн. На мій погляд, це один із найбільш реальних проектів. Особливо, якщо вва-

жати реальною загрозою Газпрому про «нульовий транзит» через територію України.

У розгортанні Чорноморського енергоконектору та перетворенні його на Балто-Чорноморсько-Каспійський зацікавлені також і країни Балтії, які розглядають цей енерготранспортний коридор як можливість диверсифікації енергопостачання для Північно-Східної частини ЄС. У фазі повномасштабного розвитку Балто-Чорноморсько-Каспійського енергоконектору з'явиться можливість транспортувати в ЄС до 45 млн. т нафти і 32 млрд. куб. м газу щорічно [2].

Таким чином, беручи до уваги власний транзитний потенціал та регіональну вагу, Україна складає гідну конкуренцію Румунії та Болгарії і зберігає шанси стати впливовим актором у регіоні та набути особливого значення у Чорноморській політиці ЄС.

Неможливість відокремлення енергетичної і транспортної системи України об'єктивно неможливо через надмірно велику енергоємність базових, і у той же час експортоорієнтованих галузей промисловості. У зв'язку з цим, національна економіка, її реальний сектор – базові галузі промисловості змушені враховувати тенденції розвитку світового ринку енергоносіїв.

Саме тому зважена інтеграційна політика країни, важелем якої є транскордонне співробітництво та енергетична безпека країни, відіграє провідну роль у розвитку держави.

Транскордонне співробітництво в Україні має бути одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики, оскільки дозволяє безпосередньо інтегрувати в європейський чи євразійський простір прикордонні регіони [3].

ТКС України з новими державами-членами відкриває дві можливості [3]:

- 1) поступова інтеграція прикордонних територій в усіх сферах їх існування (економічній, соціокультурній тощо), окрім політичної, у спільний простір;

- 2) стимулювання соціального та економічного розвитку депресивних регіонів, шляхом вирішення спільних із сусідами проблем та максимально ефективного використання регіонального потенціалу.

Для України транскордонне співробітництво – це чинник реалізації інтеграційних прагнень країни. Це шанс уникнути «торгової війни» з головним стратегічним партнером – Російською Федерацією

– та продовжувати коопераційні та спільні проекти, які є на даний час основою розвитку промисловості та економіки країни. Це шлях реалізації європейської інтеграції, яка є пріоритетною для України та яка дасть змогу вийти на новий рівень розвитку держави завдяки європейському досвіду та стандартам у всіх сферах господарювання.

Література: 1. Гончаренко Н.І. Напрямки вдосконалення політики транскордонного співробітництва України з Євросоюзом в контексті євро інтеграційних спрямувань України / Н.І. Гончаренко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна №1042. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Зб. наук. пр. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – С. 8-10; 2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.; 3. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво: посібник / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов. – К.: «Крамар», 2011. – 259 с.

УДК 341.221.27(4)

Шляхова Я.В.

ЄВРОРЕГІОН «КАРПАТИ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Науковий керівник: д.г.н., проф. Голіков А.П.*

Транскордонне співробітництво країн Європейського Союзу призвело до активізації взаємовідносин та зближення народів цього регіонального інтеграційного угруповання. Україна зараз також вибрала шлях до євроінтеграції. Через це європейський досвід транскордонного співробітництва та дослідження можливостей його використання Україною з сусідніми державами набуває актуальності як у науковому, так і практичному планах. Особливе значення має розвиток транскордонного співробітництва України з членом Євросоюзу – Угорщиною, з якою створено єврорегіон «Карпати».

Мета статті – дослідження можливостей Карпатського єврорегіону як інструменту підвищення ефективності українсько-угорських відносин.

Вагоме розширення Європейського Союзу призвело до інтерпретації західного кордону України як східної межі Європи в якості трансдержавної формації. Відтоді експерти і урядовці дискутують стосовно трактування прикордонного співробітництва ЄС з Україною як форми глибокої інтеграції в таких напрямках, як доступність регіону, транспорт, інновації, охорона довкілля та попередження виникнення надзвичайних ситуацій, культура, туризм та освіта для забезпечення збалансованого сталого розвитку даного регіону.

Особливо потужним потенціалом у цьому плані характеризується Закарпаття. Окрім зручного географічного розташування, тут набуто багаторічного досвіду співпраці з сусідніми регіонами країн-членів ЄС в рамках єврорегіону «Карпати» (табл. 1).

Таблиця 1

Країни-члени єврорегіону «Карпати»

Країна	Регіони	Населення (млн. осіб)	Площа, км ²
Польща	Підкарпатське воєводство	2370654	18683
Румунія	округи Сату-Маре, Марамуреш, Бігор, Сучава, Ботошань, Зілаг, Харгіта	2274016	27104
Словаччина	Кошицький та Прешівський краї	1111177	10459
Угорщина	області Боршод-Абауй-Земплен; Гайду-Бігар; Гевеш; Яс-Надькун- Солнок; Саболч-Сатмар-Берег; а також міста з обласним статусом: Мішкольц; Дебрецен; Егер, Ніредь- дхаза	2609114	28639
Україна	Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області	6081747	59000

Складено автором за матеріалами: [5].

В 2003 р. була розроблена Концепція спільного розвитку прикордонних територій України та Угорщини для успішного вирішення проблем, довкола яких об'єднуються зусилля України і Угорщини. Серед них: по-перше, постійна двостороння співпраця з гармонізації міжнаціональних відносин з урахуванням того, що в Україні на Закарпатті компактно проживає більше 150 тис. угорців, а це понад 12% від загальної кількості населення області; по-друге, збереження багатой спадщини етнографічних, історичних традицій,

культурних пам'яток та інше; по-третє, об'єднання зусиль у боротьбі з паводками в басейні ріки Тиса, довжина якої на Закарпатті становить 262 км, а також співпраця в області екологічної безпеки; по-четверте, вдосконалення транзитно-логістичної схеми доставки вантажів та вдосконалення прикордонно-трансграничної інфраструктури, підвищення ефективності роботи міжнародного транспортного коридору №5 Київ – Лісабон [3].

Коридор проходить по території Італії, Словенії, Угорщини, Словаччини та України (Київ – Львів – Чоп – Будапешт – Любляна – Трієст). Міжнародний транспортний коридор №5 – найважливіша транспортна артерія Європи. Інфраструктура української частини МТК №5 знаходиться в задовільному стані, тому ці проблеми технічного характеру можна усунути за умови поліпшення фінансування та вдосконалення інфраструктури. Особливо гостро відчувають перевізники проблему перетину кордону на вузлі Чоп-Захонь. Оскільки Україна проводить операції переустановлення залізничних транспортних засобів на шляху іншої колії і не в змозі переустановити колії залізничних шляхів по всій території, необхідно тоді вдосконалити засоби більш швидкого переустановлення транспорту на шляху іншої колії [3].

Успішна робота наших терміналів, які значно розширили спектр обслуговування експортно-імпорتنих та транзитних вантажів, довели реальну можливість збільшення транзитного вантажо-потoku через Україну [4, 5].

Поглиблення інтеграційних процесів у економіках розвинутих країн вимагає відповідної трансформації транспортної сфери. Визначна роль у процесах розвитку міжнародних перевезень відводиться залізничному транспорту. Проте розвиток міжнародних залізничних перевезень стримується розбіжностями у технічних характеристиках, умовах і правилах технічної експлуатації, технологічних і комерційних нормативах. Тому роботи з техніко-технологічної гармонізації потребують відповідної матеріальної підтримки.

Зазначимо, що логістичний сектор в ЄС, до функцій якого відноситься планування, організація та здійснення транспортування вантажів, демонструє значні темпи зростання. Характерною рисою європейського ринку логістичних послуг є його кластеризація. Вра-

ховуючи розвиток транспортної інфраструктури із Заходу на Схід, наступним глобальним логістичним кластером може стати транскордонний кластер на західному кордоні України по осі Балтика – Чорне море. Як відомо, вплив міжнародних транспортних коридорів відчутний в радіусі 200 км, а логістичні центри, що формуватимуть транскордонний логістичний кластер, розміщуються біля найбільших пунктів пропуску («Ягодин», «Рава-Руська», «Краківець», «Шегині», «Чоп», «Ужгород», «Порубне», «Рені»). Таким чином, усі західні області можуть отримати значний імпульс для розвитку [4].

Отже, метою єврорегіональної системи співпраці є реалізація місії «Карпатського Єврорегіону» шляхом організації партнерства суб'єктів громадського, приватного і неурядового секторів для опрацювання і виконання спільних стратегій, програм і проектів на трьох рівнях співпраці:

- а) регіональному
  - Львівська область,
  - Закарпатська область,
  - Івано-Франківська область,
  - Чернівецька область

б) транскордонному (адміністративно-територіальні одиниці Румунії, Словаччини, Польщі, Угорщини та України, що входять до «Карпатського Єврорегіону»);

в) надрегіональному (стосунки Україна – ЄС у галузі транскордонного та міжрегіонального співробітництва, особливо у контексті Східного партнерства).

Треба зазначити, що недостатньо повно використовується потенціал Європейських фондів, наприклад таких, як програма «PHARE» («Poland and Hungary: Aid for Restructuring of the Economies»), яка спочатку стосувалася лише Польщі й Угорщини, але потім поширилася на нових держав-членів. Діючи на ряду з «SAPARD» («Спеціальна передвступна програма для сільського господарства та розвитку села») та «ISPA» («Інструмент структурної політики у передвступний період»), ці програми мали на меті поліпшити державне керування та інституції, сприяти скороченню перехідного періоду, а також економічному й соціальному зближенню.

Висновок. Євроінтеграційний вибір України зумовлює необхідність поглиблення транскордонної співпраці між Україною та євро-

пейськими країнами, зокрема з Угорщиною. Але один з важливих інструментів транскордонного співробітництва – єврорегіон «Карпати» ще не набув вагомого значення в українсько-угорських відносинах. Ведеться робота лише організаційно-демонстраційного характеру. Відбуваються офіційні переговори між главами двох держав і прем'єр-міністрами, в Закарпатті проводяться зустрічі ділових осіб, українсько-угорські бізнес-форуми, однак, цей «інтенсивний» діалог носить більше інформативний характер.

Для вирішення проблем ефективного функціонування Карпатського єврорегіону, покращення двосторонньої співпраці в його рамках доцільно зробити наступні кроки:

- створити постійну систему співпраці;
- розробити програму, направлену на політику реструктуризації економіки та компаративізму двох країн, використовуючи досвід Угорщини, як члена Європейського Союзу і єврорегіонів;
- створити змішаний орган управління та координації програм в рамках єврорегіону;

Література: 1. Нестеренко Г.І., Кузьменко А.І., Музикіна С.І. Дослідження експлуатаційних проблем функціонування системи SUW-2000 в процесі організації міжнародних вантажних перевезень / Г.І. Нестеренко, А.І. Кузьменко, С.І. Музикіна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля – №6 (177) – Ч. 1 – 2012; 2. Офіцинський Р.А. Типові перешкоди у транскордонному співробітництві сучасного Закарпаття / Р.А. Офіцинський // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля – №6 (177) – Ч. 1 – 2012; 3. Томаш Віціан, Артёмов І.І. Стан Українсько-угорського співробітництва в контексті євроінтеграційного курсу держави / Томаш Віціан, І.І. Артёмов // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля – №6 (177) – Ч. 1 – 2012; 4. Харута Ф.Г. Нові можливості транспортного співробітництва після розширення ЄС та їх реалізація в практиці роботи ВАТ «Закарпатінтерпорт» / Ф.Г. Харута // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля – №6 (177) – Ч. 1 – 2012; 5. Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття» (АРР «Закарпаття») [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://arr.com.ua/>

Щерба Г.І.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ФАКТОР ЗБЛИЖЕННЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Львівський національний університет імені І. Франка

Головним завданням реалізації транскордонного співробітництва в Україні є розвиток соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між суб'єктами та учасниками транскордонної співпраці. Мета державної політики у сфері транскордонної взаємодії передбачає створення відповідних умов для ефективної співпраці, що в кінцевому розрахунку повинно сприяти підвищенню соціально-економічного розвитку регіонів Української держави та рівня життя населення.

У контексті сучасного регіонального розвитку України транскордонне співробітництво дедалі більше набуває значущості і вагомості, стає пріоритетним напрямом життєдіяльності прикордонних регіонів.

Транскордонне співробітництво визначається як будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або органами влади, що знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, а також укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей [1]. Активізація розвитку сворегіонального співробітництва зумовлена, передусім, реалізацією мети загальноєвропейського значення – забезпечення відносної прозорості кордонів між країнами членами Євросоюзу. Сучасна регіональна політика ЄС щодо розвитку транскордонних регіонів спрямована на пошук нових форм транскордонного співробітництва з метою досягнення повномасштабного інтегрованого простору. Більшість країн-членів ЄС вже прийшли до сворегіональної форми транскордонного співробітництва як уніфікованої структури, що координує співпрацю та, у багатьох випадках, виконує роль організаційно-фінансового центру реалізації транскордонних проєктів. Але зважаючи на розвиток міжнародної конкуренції і підвищення ролі регіонів у самостійному вирішенні власних проблем, цього виявилось недостатньо. Так, почали функціонувати «європейські угруповання терито-

ріального співробітництва», «транскордонні партнерства», «транскордонні кластери» і «транскордонні промислові зони», «транскордонні інноваційні проекти», «клондайкінг», «транскордонні регіони знань» тощо.

Метою статті є дослідження впливу транскордонного співробітництва на розвиток та управління прикордонними західними регіонами України. Реалізація даної мети вимагає розгляду таких питань, як переваги транскордонного співробітництва, завдання, які вирішуються в процесі, вплив транскордонної співпраці на соціально-економічний розвиток.

На даний момент ускладнюється процес проведення транскордонного співробітництва, через те, що існують диспропорції в соціальному та економічному розвитку прикордонних регіонів. Тому важливим завданням ТКС є вирівняти становище прикордонних регіонів сусідніх держав, а найважливіше – рівень життя населення. Для того, щоб досягнути цієї мети і створюються єврорегіони, як одна з форм транскордонної співпраці [6]. Україна має сухопутний кордон із чотирма державами ЄС. Вздовж кордонів Польщі створено 18 єврорегіонів, два з яких, а саме Карпатський та єврорегіон «Буг», створено за участі українських областей, в тому числі районів Львівської області України [8, с. 41]. Саме транскордонне співробітництво може стати ефективним способом для регіонів вивести свою економіку на конкурентоспроможний рівень, суттєво знизити рівень безробіття, що особливо важливо для західних областей України.

Хоча Польща й Україна мають 500 км спільного кордону, співпраця не є такою ефективною, як була на польсько-німецькому кордоні. До 2004 р, перед вступом Польщі до Євросоюзу на польсько-німецькому кордоні існувало понад 50 пунктів пропуску, на сьогодні з Україною їх лише 12: шість залізничних і шість автодорожніх, з яких лише один пристосований до велосипедно-пішохідного руху.

Безумовно, реалізація програм транскордонного співробітництва залежна від ефективного механізму фінансування. Загалом фінансування здійснюється за рахунок асигнувань державного та місцевих бюджетів (зазвичай), а також інших позабюджетних джерел, наприклад, коштів громадських організацій; фінансування закордонними донорськими програмами, тощо. На даний час джерелами фінансування проектів транскордонного співробітництва є тільки

кошти місцевих бюджетів і міжнародної технічної допомоги, внаслідок чого уповільнилися темпи розвитку транскордонного співробітництва [6].

Закон України «Про транскордонне співробітництво» передбачає виділення фінансової підтримки транскордонного співробітництва коштами з державного бюджету [7], проте, відповідно до теперішнього фінансового механізму в межах Державної програми ці кошти практично не виділяються [8, с. 46]. В результаті, фінансуються лише ті регіони України, які межують з державами-членами ЄС, оскільки кошти на реалізацію проектів, у тому числі транскордонного співробітництва, надходять від органів Євросоюзу, зокрема в межах виконання програм європейського інструменту сусідства та партнерства 2007-2013 рр., загальне фінансування якого складає понад 500 млн. євро, що є значно більшим ніж у 2004-2006 рр. Однак, джерелами фінансування євро регіону Карпатський також ще є Фонд розвитку Карпатського Євро регіону та Фонд Відродження [4, с. 295].

Одним із засобів активізації зовнішньоекономічної діяльності також є створення вільних економічних зон. Створення вільних економічних зон на прикордонних територіях характеризується зростанням виробничої та соціальної інфраструктури, стимулює розвиток виробництва та соціальної сфери у регіоні, дозволяє отримувати більші прибутки від експортно-імпортного руху товарів, отримувати нові технології та методи управління, забезпечує відповідну підготовку кадрів та створення нових робочих місць, стимулює науково-технічний розвиток, забезпечує вивільнення коштів на покращення екологічної ситуації в цих регіонах. Максимальні позитивні результати діяльності вільних економічних зон при мінімумі витрат забезпечуються створенням зовнішньоторговельних зон різної спеціалізації.

Особливо ефективним, враховуючи наявні трудові ресурси, їх кваліфікацію та спеціалізацію, розвинуту транспортну інфраструктуру, є формування в західних прикордонних областях промислово-торгівельних та експортно-промислових зон [5, с. 12].

Однією із організаційних форм транскордонного співробітництва може бути кластер. Адже саме кластери є найбільш ефективною формою економічного розвитку. Вони дозволяють враховувати взає-

мозв'язки та взаємозалежності між підприємствами регіонів сусідніх країн, забезпечувати високий рівень їх конкурентоспроможності за рахунок координації та ефекту взаємопроникнення. Ефективність кластерів при зниженні рівня територіальної асиметрії базується на основній причині її виникнення, тобто різному рівні економічного розвитку на різних територіях. Кластери дозволяють знизити затрати, підвищити рівень конкурентоспроможності і як наслідок забезпечується економічний розвиток регіону [9, с. 196]. В карпатському регіоні вже існують декілька видів кластерів, наприклад, транспортно-логістичний кластер Закарпаття, туристичний кластер «Сім чудес України», Львівський кластер ІТ та бізнес-послуг, кластер біотехнологій тощо. Співробітництво здійснюється у всіх сферах життєдіяльності. Значні результати отримані у сферах охорони довкілля, екологічної безпеки, науково-освітній та культурній. Проведення спільних конференцій, семінарів, «круглих столів» та нарад представників прикордонних регіонів та учасників єврорегіонів з питань транскордонного співробітництва є постійним і дієвим інформаційним джерелом щодо розвитку єврорегіонального співробітництва та вирішення питань регіонального розвитку [3, с. 430].

Серед основних пріоритетів в розвитку транскордонного співробітництва України можна визначити: зміцнення конкурентоспроможності українських територій на кордонах, будівництво відповідної інфраструктури, укладання транскордонних угод з країнами-сусідами, розвиток мережі логістичних центрів та центрів підтримки підприємництва, координація соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів, гармонізація законодавства України з законодавствами сусідніх країн [10, с. 32].

За результатами співпраці спостерігаються позитивні тенденції зовнішньоекономічної діяльності прикордонних областей, збільшення кількості спільних підприємств та обсягів інвестицій в економіку України із сусідніх територій. В прикордонних областях здійснюється значна частка експортно-імпортних операцій. Загалом в динаміці, зовнішньоторговельний оборот регіонів зростає. І як правило, найбільшу часту в експорті та імпорті регіону складає та країна, яка межує з даною областю.

Висновки. Отже, реалізація вищезазначених пріоритетних напрямів розвитку прикордонних територій України й Польщі сприя-

тиме підвищенню рівня їх соціально-економічного розвитку, поглибленню добросусідських відносин між ними, і транскордонної співпраці зокрема. Що в свою чергу, поліпшить загальнодержавні зовнішньоекономічні показники, а саме збільшення обігу товарів та послуг, залучення нових інвестицій в національну економіку, а також сприятиме розвитку малого та середнього підприємництва, тощо.

Дослідження та вдосконалення нових форм транскордонного співробітництва, а особливо кластерів, сприятимуть підвищенню продуктивності праці, прискоренню темпів впровадження інновацій, спеціалізації у конкретній сфері діяльності на основі географічної зосередженості на території одного чи кількох суміжних територій, спільності навичок і технологій, підготовці висококваліфікованих спеціалістів, розбудові потужної інфраструктури, полегшенню транскордонного чи міжрегіонального співробітництва з країнами ЄС для економічної і соціальної єдності, посиленню і розвитку співробітництва в інтересах населення, спрощенню обміну інформацією та інше.

Література: 1. *Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З.С. Варналія. – К., 2007. – 720 с.*; 2. *Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21 травня 1980 р., м. Мадрид). Текст українською мовою. – Рада Європи. – 35 с.*; 3. *Інформація Львівської обласної державної адміністрації. – Режим доступу: <http://stat.lviv.ua/ukr/si/year/2009/tl099097.pdf>;* 4. *Мікула Н. Транскордонне співробітництво регіонів України: стан та перспективи / Н. Мікула // Стратегічні пріоритети. – 2006. – №2. – С. 423-432;* 5. *Мокринська З.В. Фінансові аспекти транскордонного співробітництва; / З.В. Мокринська // Економічний аналіз. – 2010. – №5. – С. 295-298;* 6. *Петренко З.О. Прикордонне співробітництво в контексті євроінтеграційного курсу України: автореф. дис. канд. екон. наук 08.05.01 / НАН України. Інститут світової економіки і міжнародних відносин. – К., 2001. – 17 с.*; 7. *Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 1.12.2010 №1088 // Урядовий кур'єр. – 2010. – №230;* 8. *Про транскордонне співробітництво: Закон України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1861-15>;* 9. *Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: монографія / за ред. Н.А. Мікули, В.В. Борщевського, Т.Г. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436 с.*; 10. *Сторонянська, С. Шульц; [наук. ред. М.І. Долишній, П.Ю. Беленький]; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. – Львів:*

Арал, 2007. – 292 с.; 11. Студенніков І. Транскордонне співробітництво як дзеркало регіональної політики в Україні / І. Студенніков // Економ. часопис. – 2005. – №1-2. – С.1-34; 12. Щерба Г.І. Роль єврорегіонів і транскордонного співробітництва у функціонуванні соціального простору в Європі // Український соціум. – 2008. – №3(26). – С. 41-53.

УДК 339.9:338.47

Юрченко С.А., Юрченко А.Е.
РОЛЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ ТРАНСПОРТНЫХ КОРИДОРОВ
В ТРАНСГРАНИЧНОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Положение Украины в ХХІ в. в многополярном мире должно опираться на устойчивое экономическое развитие, основанное на структурной перестройке экономики и повышении конкурентоспособности отечественных товаров и услуг на мировых рынках, а также на интеграцию страны в постоянно меняющуюся систему международных отношений. Глобализация экономики, процессы развития внешнеторгового обмена требуют новых подходов к развитию транспорта, поиску рациональных путей освоения перевозок пассажиров и грузов. В этих условиях формирование международных транспортных коридоров (МТК) способствует интеграции экономического пространства.

Транспортные коридоры представляют совокупность магистральных транспортных коммуникаций различных видов транспорта с необходимыми устройствами, обеспечивающих значительные перевозки пассажиров и грузов между странами на направлениях их наибольшей концентрации [1]. На их развитие большое влияние оказывают изменения в политике, экономике, на рынках основных производителей и экспортеров товаров. Еще 10-15 лет назад транспортный коридор отождествлялся с географическим направлением и под него формировали грузопотоки. В современном определении коридора исключена такая составляющая, как необходимость транзитной перевозки.

Сегодня международные коммуникации вынуждены учитывать экспорт в планетарных масштабах товаров в любую точку земного

шара и выполняют роль «кровеносных сосудов» в мировых интеграционных процессах.

Таблица

Транспортные коридоры

	Виды транспортных путей, их протяженность, направления
1	Автодорога; железная дорога. Длина: 995 км. Хельсинки – Таллинн – Рига – Каунас – Варшава
2	Автодорога; железная дорога. Длина: 1830 км. Берлин – Варшава – Минск – Москва – Нижний Новгород
3	Автодорога; железная дорога. Длина – 1 640 км. Берлин – Дрезден – Вроцлав – Львов – Киев
4	Автодорога; железная дорога; паромы по Дунаю; аэропорты; порты; комбинированный транспорт. Длина – 3 258 км. Дрезден – Нюрнберг – Прага – Вена/Братислава – Дьер – Будапешт – Арад – Констанца – Крайова – София – Фессалоники – Пловдив – Стамбул
5	Автодорога; железная дорога. Длина – 1 600 км. Венеция – Триест – Копер – Любляна – Будапешт – Ужгород – Львов
6	Гданьск – Варшава – Катовице – Жилина
7	Маршрут спуска по Дунаю от Германии до Черного моря; соединен с Северным морем через Рейн и Майн. Длина – 2300 км.
8	Автодорога; железная дорога; комбинированный транспорт в Битоле. Общая длина – 1300 км. Дуррес – Тирана – Скопье – София – Варна
9	Автодорога; железная дорога. Длина – 3 400 км. Хельсинки – Санкт-Петербург – Москва – Псков – Киев – Кишинев – Бухарест – Димитровград – Александруполис
10	Автодорога; железная дорога. Длина – 2 360 км. Зальцбург – Любляна – Загреб – Белград – Ниш – Скопье – Велес – Салоники

Составлено авторами по материалам: [4]

Первоначально предложенные для Западной Европы в 1992 г. и официально согласованные линии разработок трансъевропейских транспортных коридоров и главные принципы будущей панъевропейской политики перевозок были приняты во время 2-ой панъевропейской конференции по транспорту (Крит, 1994) представителями 42 европейских министерств. Основной целью было среднесрочное и долгосрочное согласованное развитие Европейской транспортной сети. Для этого на конференции были определены 9 транспортных коридоров, которые должны соединять Западную Европу с восточной половиной континента. На 3-ей Панъевропейской конференции (Хельсинки, 1997 г.) количество коридоров увеличили до 10

(табл.) и одновременно были представлены рекомендации на расширение существующих, соединенных с инфраструктурами стран Центральной и Восточной на границах ЕС [2; 3].

Через Украину проходят 3, 5, 7, 9 коридоры. К сожалению, кроме 9 коридора, все украинские участки МТК заканчиваются «тупиками». Поэтому улучшение транспортного положения Украины зависит от объединения европейских МТК с азиатскими.

В 2005 г. Европейской Комиссией по транспорту и энергетике были утверждены пять мультимодальных транспортных коридоров, в т.ч. «северная ось» (соединяет ЕС с Россией через Финляндию) и «центральная ось» (соединяет ЕС с Украиной и другими странами). Развитие транспортных коридоров между ЕС и соседними регионами рассматривается Брюсселем как важная составляющая экономического роста, упрощения торговых операций и связей между людьми. По прогнозам объем межрегиональных наземных грузовых перевозок между ЕС и странами-соседями к 2020 г. увеличится в два раза [5].

Важное значение для обеспечения устойчивых связей между Европой и странами АТР могут играть Евроазиатские транспортные коридоры:

- Транссиб (Центральная Европа – Москва – Екатеринбург – Красноярск – Хабаровск – Владивосток / Находка и система его ответвлений (на Санкт-Петербург, Киев, Новороссийск, Казахстан, Монголию, Китай и Корею протяженность около 10 тыс. км);

- TRACECA (Transport Corridor Europe Caucasus Asia, из Китая в Европу через Центральную, Среднюю и Малую Азию);

- Север-Юг (из Финляндии через каспийский коридор в Южную Азию, развивающийся проект);

- Северный морской путь (проходит по морям: Баренцево, Карское, Лаптевых, Восточно-Сибирское, Чукотское, Берингово).

Объем торговли между Европой и Азией составляет около \$600 млрд. В настоящее время назрел вопрос о перераспределении перевозки товаров между железнодорожным и морским транспортом, т.к. большая часть объема контейнерных грузов между ЕС и АТР перевозится по традиционным маршрутам морским транспортом. А на железнодорожный транспорт приходится не более 1,5% стоимости общего товарооборота. При этом на перевозку грузов из Азии в

Европу в среднем требуется 35–40 суток, а по железной дороге – 17 (блок-контейнерный поезд может пройти путь от порта Восточный до границы с Финляндией за 8 суток). Проблема может быть решена при создании единого трансевразийского транспортного коридора. Только тогда можно будет переориентировать основные морские грузопотоки на железнодорожные, создав при этом единую систему управления парком грузовых вагонов. При таких условиях к 2020 г. доля железнодорожных перевозок в сообщении Европа – Азия вырастет до 7-8% в общем объеме перевозок, а к 2030 г. превысит 10% [6].

Фактически каждая страна сталкивается с проблемой поиска механизмов привлечения необходимых денег. По мнению российских экспертов возможны следующие источники финансирования транспортной инфраструктуры:

- ввод в тариф инвестиционной составляющей. За изношенную инфраструктуру будут платить все участники перевозочного процесса;

- проектное финансирование. Дополнительные средства на развитие инфраструктуры можно взять у заинтересованных субъектов в ее развитии (например, грузоотправители, испытывающие потребность в инфраструктуре);

- государственные инвестиции;

- партнерства монополии с частными компаниями, готовыми вкладывать деньги в развитие транспортной инфраструктуры.

В развитие инфраструктуры различных видов транспорта по всему миру в ближайшее время планируется вложить около US\$11 трлн., причем более 44% (около US\$5 трлн.) будет направлено в развитие инфраструктуры железнодорожного транспорта [6].

Азиатские страны продолжают разрабатывать системы международных транспортных коридоров, диверсифицируя свои сети. Так, разработан проект евразийского международного транспортного коридора «Европа – Западный Китай». В июне 2012 г. страны-участницы Организации экономического сотрудничества подписали соглашение о создании международного автотранспортного коридора Исламабад – Тегеран – Стамбул. Это станет важным шагом в деле развития транзитных перевозок и расширения экономического сотрудничества в рамках организации [7].

В июне 2012 г. в Одессе Украина выдвинула проект интермодальных перевозок по маршруту, соединяющему контейнерные порты Турции (Стамбул, Самсун, Трабзон) с портами Ильичевск и Одесса, далее – железнодорожным транспортом до терминала ст. Замосць (Польша). Преимуществом этого маршрута, помимо сокращения времени перевозки до 3 суток, будут высокая сохранность груза, увеличенный вес и упрощение таможенных формальностей [8].

Итак, международные транспортные коридоры выполняют важную роль в интеграции экономического пространства. Для более полного обеспечения возрастающих объемов внешнеторговой деятельности, укрепления роли Украины в мировой хозяйственной системе необходимо формирование и планомерное развитие украинских международных транспортных коридоров как необходимых элементов создаваемой международной евроазиатской транспортной инфраструктуры.

Литература: 1. Мировая транспортная система [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Транспортная_система; 2. Международные транспортные коридоры [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://ru.sct.gsot.spbu.ru/Международные_транспортные_коридоры; 3. Панъевропейские (транспортные) коридоры, Еврокоридоры; [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://vasilieva.narod.ru/mi/csipfo/kpr/frames/guide/eurocorridors.htm>; 4. Панъевропейский транспортный коридор [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/%CF%E0%ED%FA%E5%E2%F0%EE%EF%E5%E9%F1%EA%E8%E9_%F2%F0%E0%ED%F1%EF%EE%F0%F2%ED%FB%E9_%EA%EE%F0%E8%E4%EE%F0; 5. В. Дергачев Европейские транспортные коридоры [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://dergachev.ru/geop_events/260909.html; 6. Развитие транспорта возможно при условии инвестиций /АТИ-Медиа Информационный портал о грузоперевозках и логистике [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ati-su/Media/Article.aspx?HeadingID=1&ID=1478>; 7. Мировой рынок: создание автотранспортного коридора Исламабад – Тегеран – Стамбул [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://transukr.dp.ua/category/mir>; 8. Мировой рынок: проект организации интермодальных перевозок Турция – Украина – Польша [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://transukr.dp.ua/2012/07/10/mirovoj-rynok-proekt-organizacii-intermodalnyx-perevozok-turciya-ukraina-polsha.html>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКЕ ПОРУБІЖЖЯ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА**

**Матеріали IV міжнародної
науково-практичної конференції
15 листопада 2013 року**

Українською та російською мовами

Текст подається в авторській редакції

Відповідальний за випуск: Касьян С.А.
Оригінал-макет: Грицак Ю.П.

Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна
Підписано до друку 01.11.2013. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Шкільна. Друк різнографічний. Обл.-вид. арк. 11,4.
Умовн.-друк. арк. 9,6. Наклад 70 прим.

Надруковано: ХНУ імені В.Н. Каразіна
61022, Харків, пл. Свободи, 4, тел. 705-24-32
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК №3367 від 13.01.2009